

Raita Putkonen

**MAAHANMUUTON PELKO ITALIAN
MAAHANMUUTTOPOLITIIKAN DISKURSSEISSA JA
PAIKALLISTASON VAIHTOEHTOISISSA DISKURSSEISSA**

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Kansainvälinen politiikka
Pro gradu -tutkielma
Helmikuu 2013

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

PUTKONEN, RAITA: Maahanmuuton pelko Italian maahanmuuttopolitiikan diskursseissa ja paikallistason vaihtoehtoisissa diskursseissa

Pro gradu -tutkielma, 96 s.

Kansainvälinen politiikka

Helmikuu 2013

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani maahanmuuttoon kohdistuvaa pelkoa Italiassa. Lähestyn aihetta tutkimalla, miten Italian maahanmuuttopolitiikassa tuotetaan pelkoa maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan. Tämän lisäksi selvitän, miten opettajat Nuoron kaupungissa, Sardiniasa määrittelevät ilmiötä ja maahanmuuttajia. Tavoitteenani on lisätä ymmärrystä siitä, miten maahanmuutto ja maahanmuuttajat määritellään eri puolilla Italian yhteiskuntaa.

Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä toimii kriittinen geopolitiikka, jonka avulla on mahdollista tutkia rajanrakennusta italialaisten, ”meidän”, ja maahanmuuttajien, ”heidän”, välillä, sekä alueen merkityksellistämistä pelkoa tuottaessa. Hyödynnän myös sosiaalisen identiteetin ja itsekategorisoinnin teorioita selvittäessäni, esiintyykö paikallistasolla, opettajien maahanmuuttoa koskevissa määritelmässä, ennakkoluulona ilmenevää pelkoa maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan. Tutkielman metodologisena viitekehyksenä käytän diskurssianalyysiä. Se osa aineistoa, jolla selvitän maahanmuuttopolitiikan diskursseja, koostuu viimeaikaisimmista maahanmuuttoa säätelevistä laeista sekä aikaisemmasta tutkimuksesta. Opettajien suhtautumisen selvittämiseksi hyödynnän lomakekyselyn avulla keräämääni aineistoa.

Analyysistäni käy ilmi, että pelkoa maahanmuuton ilmiötä ja maahanmuuttajia kohtaan on Italian maahanmuuttopolitiikassa tuotettu rakentamalla liioiteltu uhkakuva laittomista maahanmuuttajista, rikollisista maahanmuuttajista ja romaneista. Uhkadiskursseilla on pyritty vahvistamaan ajatusta italialaisista yhtenäisenä kansana, ”meinä”, ja oikeuttamaan tiettyjä toimia, kuten lainsäädäntöä, uhkaavien maahanmuuttajien, ”heidän”, hallitsemiseksi. 2000-luvulla onkin säädetty lakeja, joilla pyritään erottamaan ”hyödylliset” maahanmuuttajat ”hyödyttömistä” ja ”vaarallisista” maahanmuuttajista, sekä rajoittamaan voimakkaasti Italiaan saapuvien henkilöiden määrää. Lakien avulla pyritään myös toimenpiteisiin jo Italiassa asuvien ei-toivottujen maahanmuuttajien suhteen. Tämä tapahtuu tavalla, joka lisää pelkoa myös muita maahanmuuttajia kuin vain rikollisia tai laittomia maahanmuuttajia kohtaan.

Opettajien suhtautumista tarkastelevasta analyysistäni selviää, että kyseessä olevat opettajat eivät pääsääntöisesti määrittele maahanmuuttajia ennakkoluuloisin diskurssein, vaikka joitakin ennakkoluuloisia representaatioita aineistossa esiintyykin. Maahanmuuttajat mielletään hyödyllisiksi erityisesti heidän tekemänsä työn takia, ja heidän mahdollisen syrjäytymisensä ja rikollisuutensa katsotaan johtuvan inhimillisistä tekijöistä. Vaikka opettajien vastauksissa on nähtävissä rajanvetoa ”meihin” ja ”heihin”, maahanmuuttajista ei muodosteta yksinomaan uhkaavaa tai perustavanlaatuisesti erilaista joukkoa suhteessa sardinialaisiin tai italialaisiin.

Lisäksi opettajien vastauksissa ajatus yhtenäisestä Italian kansasta ei elä yhtä vahvana kuin valtiotasolla.

Tutkielmani tulokset osoittavat, että eri puolilla Italian yhteiskuntaa maahanmuuton ilmiö ja maahanmuuttajat määritellään osittain eri tavoin. Kaikkien italialaisten suhtautumista maahanmuuttoa kohtaan ei hallitse pelko, kuten valtiotason diskursseissa on annettu ymmärtää.

SISÄLLYSLUETTELO

1. Tutkimuskohteena maahanmuuton pelko Italiassa	1
2. Maahanmuutto Italiaan	4
3. Kriittinen geopolitiikka ja pelko	6
3.1. Rajat ja pelko	9
3.2. Pelon tuottaminen valtiotasolla.....	10
3.3. Sosiaalisen identiteetin teoria ja itsekategoriointi.....	14
3.4. Ennakkoluulo ja stereotypiat rajanrakennusprosessissa.....	16
4. Diskurssianalyysi metodologisena viitekehyksenä	21
4.1. Geopoliittiset diskurssit.....	23
4.2. Geopoliittiset representaatiot.....	26
4.3. Aineiston keruu ja esittely	29
4.4. Diskurssianalyysin hyödyntäminen aineiston analyysissä.....	33
5. Geopoliittiset diskurssit maahanmuuton ilmiöstä ja maahanmuuttajista	34
5.1. Geopoliittiset juonet pelon tuottamiseksi maahanmuuttoa kohtaan	34
5.1.1. Uhkana laitton maahanmuutto ja maahanmuuttajien rikollisuus	34
5.1.2. Laittomat maahanmuuttajat, rikolliset maahanmuuttajat ja romanit	38
5.1.3. Maahanmuutto Välimeren aluetta ja Eurooppaa koskevana ilmiönä	40
5.1.4. Syinä maantieteelliset realiteetit ja hallitsemattomat luonnonvoimat	41
5.1.5. Strategiana turvallisuuden lisääminen	42
5.2. Geopoliittisen käsikirjoituksen muodostaminen ja pelon vakiinnuttaminen	43
5.2.1. Bossi-Fini -laki	44
5.2.2. Turvallisuuspaketti.....	46
6. Paikallistason identiteetidiskurssit	52
6.1. Onneaan etsivät maahanmuuttajat	53
6.2. Hyödylliset ja välttämättömät maahanmuuttajat	54
6.3. Potentiaalisesti syrjäytyvät ja rikolliset maahanmuuttajat	58
6.4. Vastaanottavaiset ja vieraanvaraiset sardinialaiset	61
6.5. Sardinia ja Italia läpikulkupaikkoina ja lopullisina määränpäinä.....	64
6.6. Ennakkoluuloiset representaatiot.....	67
7. Johtopäätökset.....	72
8. Pohdintaa.....	76
Liitteet.....	80
Lähdeluettelo	85

1. Tutkimuskohteena maahanmuuton pelko Italiassa

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani maahanmuuttoon kohdistuvaa pelkoa Italiassa. Tarkastelen tätä pelkoa kahdella eri tasolla. Ensiksi, tarkoitukseni on selvittää, miten Italian maahanmuuttopolitiikassa tuotetaan pelkoa maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan. Tämän lisäksi tutkin sitä, miten opettajat Nuoron kaupungissa, Sardiassa määrittelevät ilmiötä ja maahanmuuttajia. Tavoitteenani on lisätä ymmärrystä siitä, miten maahanmuutto ja maahanmuuttajat määritellään eri puolilla Italian yhteiskuntaa.

Toukokuussa 2008 Italian silloinen pääministeri Silvio Berlusconi puhui lehdistötilaisuudessa maahanmuutosta todeten, että Italian kansalaisilla on oikeus olla pelkäämättä ja välittömät toimet ovat tarpeen tämän oikeuden takaamiseksi¹. Berlusconi pyrki puheellaan perustelemaan erityisiä lakeja, joiden avulla pyritään pääsemään eroon Italiassa asuvista ei-toivotuista ulkomaalaisista. Useat Italian korkean tason poliitikot ovatkin jo pitkään määritelleet maahanmuuttajat yleisen turvattomuuden ja hätätilojen aiheuttajiksi. Alessandro Dal Lago mukaan kyse on pelon ruokinnasta, jolla on saatu aikaan suvaitsemattomuutta ulkomaalaisia kohtaan².

Kun maahanmuuttajista pyritään rakentamaan uhka italialaisille tai heidät halutaan sulkea ulos Italiasta, harjoitetaan niin konkreettista kuin symbolistakin rajanvetoa ”meidän” ja ”heidän” välillä. Kaikki Italiaan pyrkivät ja siellä asuvat maahanmuuttajat eivät ole tervetulleita valtion alueelle, minkä takia osa heistä siirretään valtion rajojen ulkopuolelle. Pro gradu -tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä toimiva kriittinen geopolitiikka mahdollistaa tämän tyyppisen rajaamisen ja valtion alueen merkityksellistämisen tarkastelun. Kriittisessä geopolitiikassa alueen kuvauksia ja rajauksia ei pidetä luonnollisina ja muuttumattomina vaan sosiaalisesti ja poliittisesti tuotettuina, kuten Sami Moisio asian ilmaisee³. Olemassa on erilaisia esityksiä maailmasta ja siellä olevista paikoista ja ihmisistä⁴.

Edellä esitetty ajatus on läsnä myös siinä, miten määrittelen pelon käsitteen tässä tutkielmassa. Simon Dalby on todennut, että geopolitiikassa on kyse “[...] ratkaisevan tärkeästä vallasta määritellä uhkia ja kyvystä kuvata maailma tavoilla, jotka määrittävät sopivat poliittiset toiminnot tietyissä konteksteissa

¹ Euronews 21.5.2008.

² Dal Lago 2010, 6.

³ Moisio 2003a, 27.

⁴ Ó Tuathail 1996, 59.

tarjoamaan ‘turvallisuutta’ kyseisiä uhkia vastaan.”⁵ Hille Koskela puhuu samasta asiasta viitatessaan pelon politisoimiseen, toimintaan, jossa ”toista” kohtaan rakennetaan uhkakuvia tiettyjen päämäärien saavuttamiseksi⁶. Tutkielmassani lähestynkin pelkoa *poliittisena ilmiönä*. Lisäksi, sen sijaan, että tarkastelisin pelkoa psykologisena ilmiönä, keskityn Rachel Painin ja Susan J. Smithin tavoin pelkoon sosiaalisena ja kollektiivisena kokemuksena, jolla voi olla seurauksia sosiaalisiin ja alueellisiin yhteyksiin⁷. Äärimmilleen vietyinä pelon sosiaalisuus tarkoittaisi, että pelko ei ole lainkaan yksityinen tai sisäinen tila, koska se tulee olevaksi sosiaalisissa suhteissa⁸. Vaikka katson pelolla olevan myös psykologinen puolensa, tässä tutkielmassa käsittelen pelkoa *sosiaalisena ilmiönä*.

Tässä kohtaa on hyvä tarkentaa tutkielmani yläkäsitettä vielä hieman. Katson, että valtiotasolla pelon tuottaminen ilmenee usein *uhkien määrittelynä* ja toimintana näitä uhkia vastaan. Paikallistasolla pelko taas materialisoituu *ennakkoluulona* maahanmuuttajia kohtaan. Viimeksi mainittua ilmiötä tarkastellessani hyödynnän tutkielmassani sosiaalisen identiteetin ja itsekategorisoinnin teorioita, joiden avulla on mahdollista selvittää, kuinka opettajat ryhmien kuten italialaiset/sardinialaiset jäseninä määrittävät maahanmuuton ilmiötä ja maahanmuuttajia diskursiivisesti. Vaikka teoria mahdollistaa ennakkoluuloisten kuvausten tunnistamisen, se ei kuitenkaan sulje pois myös toisen tyyppisten kuvausten mahdollisuutta.

Koska alueen ja sinne sopivien ihmisten määrittelyjä eivät tee ainoastaan poliitikot vaan myös tavalliset ihmiset päivittäisissä toimissaan, on hyödyllistä selvittää niitä merkityksiä, joita italialaiset tietyssä paikassa antavat maahanmuutolle ja maahanmuuttajille. Peter L. Bergerin ja Thomas Luckmannin mukaan sosiaalinen todellisuus rakentuu yksilön ja yhteiskunnan dialektisessa suhteessa, ja sen ymmärtäminen edellyttää sekä makrotasolla että mikrotasolla ilmenevän tiedon analyysia⁹. Tutkielmani analyysi kohdistuukin sekä valtiotasolla tuotettuihin diskursseihin että arkipäivän merkityksiin. Mitä tulee viimeksi mainittuun, Sardinian alue tarjoaa mielenkiintoisen kontekstin opettajien määrittelyjen tarkasteluun, koska saari on viime vuosina noussut keskeiseen rooliin muuttoliikkeiden suhteen¹⁰.

Tutkielmani lähtökohta on, että maantieteellistä tietoa tuotetaan diskurssein, ja olenkin valinnut tutkielmani metodologiseksi viitekehyyksiä diskurssianalyysin. Diskurssianalyysillä on

⁵ “[...] about the crucially important power to define danger, and about the ability to describe the world in ways that specify appropriate political behaviours in particular contexts to provide ‘security’ against those dangers.” (Dalby 1998, 295.)

⁶ Koskela 2010, 390, 393.

⁷ Pain & Smith 2008, 9.; Pain 2009, 467.

⁸ Kts. Ahmed 2003, 191–192, 201.

⁹ Berger & Luckmann 1994, 25, 147, 208.

¹⁰ Aresu 2007, 245.

konstruktivistiset lähtökohdat, ja sen avulla on mahdollista keskittyä kielen merkitykseen ”meidän” ja ”heidän” välisten rajojen tuottamisessa ja ylläpitämisessä. Aineisto, jonka avulla pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini, muodostuu kahdesta osasta. Se osa aineistoa, jolla selvitän maahanmuuttopolitiikan diskursseja, muodostuu jo olemassa olevasta tutkimuksesta ja viimeaikaisimmasta lainsäädännöstä, niin kutsutusta ”turvallisuuspaketista”. Toisen osan aineistoa olen kerännyt Nuoron kaupungista, Sardiniasta opettajille suunnatuilla puolistrukturoidulla lomakekyselyillä. Kyseisen aineiston avulla selvitän sitä, miten opettajat Nuorossa määrittelevät maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia.

Tutkimuskysymykseni kuuluvat seuraavasti: *Miten Italian maahanmuuttopolitiikan diskursseissa tuotetaan pelkoa maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan? Miten maahanmuutto ja maahanmuuttajat määritellään opettajien diskursseissa paikallistasolla? Miten opettajien diskurssit eroavat valtiotason diskursseista?* Hypoteesini on, että paikallistason diskurssit eivät ole yhteneväisiä valtiotasolla tuotettujen uhkadiskurssien kanssa.

Hypoteesini on seurausta lähtökohta oletuksesta, että Italiassa harjoitettava pelon politiikka ei ole ainut tapa lähestyä maahanmuuton ilmiötä ja maahanmuuttajia. Pyrinkin pro gradu -tutkielmassani kriittiseen tutkimusotteeseen, josta Vilho Harle on todennut seuraavasti:

”Kriittinen tiede etsii teoriaa, joka edistäisi niitä arvoja ja tavoitteita, joita ihmiset pitävät tärkeinä, tai pikemminkin niitä, jotka edistävät hyvää elämää. Se siis etsii teoriaa, joka edistää *emansipaatiota*, vapautumista ”tosiasioden” ja niiden perustana olevan vallan kahleista.”¹¹

Katson kriittisen geopolitiikan teoreettisena viitekehyksenä mahdollistavan tutkimuksen, joka edistää Harlen mainitsemaa emansipaatiota. Kriittisen geopolitiikan tutkimuksen ytimessä on ulkopoliittisten käytäntöjen objektiivisuuden kyseenalaistaminen¹², koska maantieteellinen tieto pitää sisällään valtaa. Valtaa tuottaessa monet ihmisryhmät jäävät toisarvoiseen asemaan; maailma, jota geopolitiikan kautta jäsennetään, ei ole tasa-arvoinen.¹³ Onkin tärkeää kyseenalaistaa tiettyjä hegemonisia esitystapoja maahanmuuttajista, koska ”tosiasiat” vaikuttavat ihmisten jokapäiväiseen elämään, asenteisiin ja sosiaalisiin suhteisiin. Tulee toki muistaa, että tämä tutkielma on vain yksi tapa lähestyä maahanmuuton pelkoa ja sen tuottamista, eikä tavoitteenani ole muodostaa jotain uutta ”totuutta” ilmiöstä.

¹¹ Harle 2003, 39.

¹² Ó Tuathail & Dalby 1998, 5.

¹³ Moisio 2003b, 29.

Pelon tuottamista maahanmuuttoa kohtaan on tarkasteltu aikaisemmassakin tutkimuksessa. Alessandro Dal Lago'n teos *Non-Persons. The Exclusion of Migrants in a Global Society* (2009) on ehkä kattavin olemassa oleva tutkimus siitä, kuinka Italian yhteiskunnassa on vallalla ulossulkemisen ja hätätilan kulttuuri maahanmuuttajia kohtaan. Dal Lago kiinnittää huomiota poliittisiin toimijoihin, niin oikeisto- kuin vasemmistopuolueisiin, sekä lainsäädäntöön pelon lisääjinä maahanmuuttoa kohtaan. Tutkimuksensa kattavuudesta huolimatta Dal Lago ei käsittele viimeaikaisinta maahanmuuttolainsäädäntöä, johon pyrin omassa tutkielmassani pureutumaan. Sen sijaan esimerkiksi Evelyn Shea (2009)¹⁴, Sara Saleri (2010)¹⁵ ja Massimo Merlino (2009)¹⁶ tarkastelevat artikkeleissaan viimeaikaisimman lainsäädännön osaa, turvallisuuspakettia. Heistä Merlino kiinnittää huomiota myös Italian uusimpaan maahanmuuttolakiin Bossi-Finiin. Kaikista kolmesta kuitenkin vain Saleri puhuu myös pelosta, ja hänen analyysinsä ei kata koko turvallisuuspakettia. Mitä tulee teoreettiseen viitekehukseeni, Italiaan suuntautuvaa maahanmuuttoa ja siihen kohdistuvia politiikkoja on tutkittu kriittistä geopolitiikkaa hyödyntämällä ennenkin¹⁷, mutta näissä tutkimuksissa ei käsitellä pelon ilmiötä. Lisäksi kyseisissä tutkimuksissa ei ole yhdistetty sekä valtiotason että paikallistason diskurssien analyysia, kuten tulen tässä pro gradu -tutkielmassa tekemään.

2. Maahanmuutto Italiaan

Maahanmuutto Italiaan ei ole uusi ilmiö, mutta se alkoi kasvaa selvästi 1990-luvun alkupuolella¹⁸. Kun vuonna 1990 ulkomaalaisten osuus koko väestöstä oli 1,4%¹⁹, vuonna 2011 vastaava luku oli 7.5%, joka tarkoittaa noin 4,5 miljoonaa ulkomaalaista²⁰. Kasvusta huolimatta ulkomailla syntyneiden ulkomaalaisten osuus koko väestöstä ei ole kovin huomattava verrattuna muihin EU-maihin; vuonna 2008 yhteensä 15 EU-jäsenmaassa ulkomaalaisen väestön osuus oli suurempi kuin Italiassa²¹.

Toisin kuin koko Italiassa, Sardiniassa ja Nuorossa asuvien ulkomaalaisten lukumäärä on kasvanut vasta 2000-luvun puolestavälistä lähtien. Näinä vuosina kasvu on usein ollut keskimääräisesti muuta Italiaa nopeampaa. Esimerkiksi vuoden 2010 aikana ulkomaalaisten osuus väestöstä suhteessa edelliseen vuoteen kasvoi Italian alueista eniten juuri Sardiniassa, 13.7%:lla, kun koko maan

¹⁴ Shea (2009), "Elections and the Fear of Crime: the Case on France and Italy".

¹⁵ Saleri (2010), "Emergenze sicurezza: un discorso istituzionale sull'alterità".

¹⁶ Merlino (2009), "The Italian (In)Security Package: Security vs. Rule of Law and Fundamental Rights in the EU".

¹⁷ Kts. esim. Carter & Merrill 2007.

¹⁸ Finotelli & Sciortino 2009, 122.

¹⁹ Italian sisäministeriö 2007, 53.

²⁰ Istat 2011.

²¹ Eurostat 2011, 24.

kasvuvauhti oli 7.9%²². Tätä edeltävänä vuonna kaikista Italian maakunnista ulkomaalaisten osuuden kasvuvauhti suhteessa vuoteen 2008 oli toiseksi nopeinta Nuoron maakunnassa (17.4%)²³. Vaikka ulkomaalaisten määrä saarella onkin yli kaksinkertaistunut 2000-luvun puolestävälisestä²⁴, on heidän määränsä saarella vielä melko vaatimaton: 1.1.2011 Sardiassa asui 37 853²⁵ ulkomaalaista (2.3% väestöstä), ja Nuoron maakunnassa heitä oli 3210²⁶ (2.0% väestöstä)²⁷. Heidän suhteellinen osuutensa oli pienempi kuin esimerkiksi Suomessa samaan aikaan asuneiden ulkomaiden kansalaisten osuus koko väestöstä, joka oli 3.1%²⁸.

Italiassa asuvat ulkomaalaiset ovat peräisin erityisesti Itä-Euroopasta, Pohjois-Afrikasta, Aasiasta ja Etelä-Amerikasta. Vuoden 2011 alussa Italiassa asuvista ulkomaalaisista monilukuisimpia olivat seuraavien 16 maan kansalaiset (suurimmasta ryhmästä alkaen): Romania (968 567), Albania (482 627), Marokko (452 424), Kiina (209 934), Ukraina (200 730), Filippiinit (134 154), Moldova (130 948), Intia (121 036), Puola (109 018), Tunisia (106 291), Peru (98 603), Ecuador (91 625), Egypti (90 365), Makedonia (89 900), Bangladesh (82 451), Sri Lanka (81 094). Yhteensä näiden 16 maan kansalaisia on 3 449 715, eli 75,5% kaikista Italiassa asuvista ulkomaalaisista.²⁹

Suurimmalla osalla Italiassa asuvista ulkomaalaisista on työperäinen oleskelulupa³⁰, ja ulkomaalaisesta väestöstä onkin tullut näkyvä osa maan taloudellista järjestelmää. Maahanmuuttajat työskentelevät lähes kaikilla heikosti koulutetuilla aloilla - erityisesti teollisuuden ja rakennusalan piirissä, sekä kotiapulaisina.³¹ Työhön liittyvien motiivien lisäksi erityisesti perhesyyt ovat keskeinen Italiassa asumisen peruste; vuonna 2007 90% ulkomaalaisten oleskeluluvista myönnettiin työn ja perhesyiden takia.³² Maassa olevien, niin kutsuttujen ”laittomien maahanmuuttajien” määrästä ei ole tarkkaa tietoa, mutta on arvioitu, että vuonna 2006 heitä olisi ollut noin 760 000³³.

²² Istat 2011.

²³ Istat 2010.

²⁴ Comuni-Italiani.it, Statistiche Sardegna.

²⁵ Istat 2011.

²⁶ Comuni-Italiani.it, Statistiche Sardegna.

²⁷ Prosentit saatu jakamalla ulkomaalaisten määrä Demo.Istat-sivustolla (2011) ilmoitetuilla kokonaisväestömäärillä.

²⁸ Prosentti saatu jakamalla Tilastokeskuksen Internet-sivuilla (2012) ilmoitettu ulkomaalaisten määrä Tilastokeskuksen Internet-sivuilla (2011) ilmoitetulla kokonaisväestömäärällä.

²⁹ Istat 2011, 3.

³⁰ Työ on Italiassa asumisen motiivi 78%:lla ulkomaalaisista miehistä ja 44%:lla naisista (Istat 2007, 4).

³¹ Finotelli & Sciortino 2009, 122.

³² Istat 2007, 4.

³³ Cillo 2007, 3.

3. Kriittinen geopolitiikka ja pelko

Keskeiset teoreettiset ja metodiset lähtökohdat kriittiselle geopolitiikalle tulevat postmodernista yhteiskuntatieteestä³⁴. Postmodernistit ovat skeptisiä mahdollisuudelle löytää universaaleja totuuksia, jotka olisivat päteviä milloin tahansa ja missä tahansa³⁵. Tutkimussuuntauksen eräät klassikot kirjoittaneet Gearóid Ó Tuathail ja Simon Dalby katsovat, että geopolitiikan tutkiminen ei voi olla poliittisesti neutraalia, ja tästä johtuen myös kriittisen geopolitiikan tutkimus osallistuu maantieteellisen tiedon muotoiluun. Sen lisäksi, että kriittisessä geopolitiikassa pyritään haastamaan geopolitiikan tutkimuksen historiassa vallalla ollut objektivistinen näkökulma, tavoitteena on myös ulkopoliittisten käytäntöjen objektiivisuuden ja puolueettomuuden kyseenalaistaminen.³⁶

Kriittisen geopolitiikan tutkijat haastavat käsityksen maantieteestä ja geopolitiikasta itsestäänselvyytenä sekä luonnollisena³⁷. Sen sijaan geopolitiittisten ilmiöiden katsotaan olevan sosiaalisesti ja poliittisesti tuotettuja³⁸. Tutkimussuuntaus onkin saanut alkunsa sellaisten maantieteen ja kansainvälisen politiikan tutkijoiden toimesta, jotka ovat pyrkineet kiinnittämään huomiota geopolitiikan käytännön sosiaaliin, kulttuuriin ja poliittisiin piirteisiin³⁹. Ó Tuathailin mukaan geopolitiikkaa tulisi lähestyä ”diskursiivisena käytäntönä”, jonka avulla kansainvälistä politiikkaa alueellistetaan. Alueellistamalla esitetään tietynlainen maailma, jossa on tiettyjä paikkoja ja tiettyjä ihmisiä.⁴⁰

Ó Tuathailin ja Agnew'n mukaan geopolitiikka ”diskursiivisena käytäntönä” tarkoittaa sitä, että geopolitiikka on sekä käytäntöä että diskursseja. Geopolitiikka on käytäntöä, kun jokin valtio harjoittaa toimintaa toisia valtioita kohtaan. Diskurssit kuitenkin mahdollistavat toiminnan, ja johtajat toimivat niiden kautta; maantieteellisen ymmärryksen mobilisaation avulla ulkopoliittisia toimia selitetään ja oikeutetaan.⁴¹ Valtion toimia ei tulisikaan Jouni Häklin mukaan pelkistää sen toimien tekstuaalisuuteen, vaan valtion hallinnon tuottamia tekstejä ja maantieteellistä tietoa tulisi tarkastella tiettyssä kontekstissa. Tämä konteksti on perusta diskurssien muodostamiselle, mutta sitä myös muodostetaan diskurssein. Näin diskurssin käsite kattaa Häklin mukaan sekä ideat että toiminnan.⁴²

³⁴ Harle & Moisio 2003, 10.

³⁵ Jackson & Sørensen 2003, 250.

³⁶ Ó Tuathail & Dalby 1998, 5.

³⁷ Ó Tuathail 1996, 68.

³⁸ Moisio 2003b, 27.

³⁹ Ó Tuathail & Dalby 1998, 2.

⁴⁰ Ó Tuathail 1996, 59.

⁴¹ Ó Tuathail & Agnew 1992, 191.

⁴² Häkli 1998, 337.

Myös Ó Tuathail on sittemmin painottanut toiminnan merkitystä diskurssin osana, mikä on nähtävissä esimerkiksi siinä, että hän katsoo geopolittisten diskurssien sisältävän tekstien ja argumentoinnin lisäksi toimintatapoja⁴³.

Geopolitiikan käytännöt ovat levinneet kaikkialle yhteiskuntaan. Ei siis voida puhua keskittyneestä geopolitiikasta, vaan hajautuneista käytännöistä, jotka ilmenevät elitistisin ja populaarein ilmaisin. Geopoliittinen järkeily on mahdollista jakaa kolmeen osaan, jotta sitä olisi helpompi lähestyä. ”Käytännön geopolitiikkaa” harjoittavat valtion johtajat ja ulkopoliittinen virkavalta, kun taas ”formaalia geopolitiikka” toteuttaa strateginen yhteisö yhden valtion sisällä tai useissa valtioissa. ”Populaari geopolitiikka” ilmenee populaarikulttuurin artefakteissa, niin massamarkkinoiden aikakauslehdissä kuin novelleissa ja elokuvissakin.⁴⁴

Keskityn tässä tutkielmassa tarkastelemaan käytännön geopolitiikkaa. Käytännön geopolittinen järkeily on Ó Tuathailin mukaan sitä, kuinka ulkopoliittiset päätöksentekijät suhtautuvat kansainvälisiin kriiseihin, kuinka he selittävät näitä kriisejä, mitä strategioita he tarjoavat kriisien käsittelyyn poliittisina haasteina⁴⁵. Yksinkertaistettuna kyse on paikkoihin ja paikkojen tiettyihin identiteetteihin liittyvien olettamusten tekemisestä ja näihin reagoimisesta. Ulkopoliittisten päätöksentekijöiden lisäksi käytännön geopolittista järkeilyä harjoittavat muut valtiomiehet, poliitikot ja sotilaskomentajat⁴⁶.

Ó Tuathailin ja Agnew’n mukaan geopolittisen järkeilyn tutkimisen ei tulisi kuitenkaan rajoittua vain kansallisvaltion tasolle. Maantieteellistä tietoa tuotetaan monissa muissakin paikoissa, kuten esimerkiksi luokkahuoneessa, olohuoneessa, sanomalehtien toimistoissa, elokuvastudiossa, saarnatuolissa.⁴⁷ Koska haluan tutkielmassani ottaa huomioon myös arkipäivän tavan tuottaa maantieteellistä tietoa, laajenee työni myös populaarigeopolitiikan alueelle. Populaari geopolitiikka voidaan ymmärtää käytännön geopolittisten diskurssien kopioinniksi ja legitimoinniksi joukkotiedotusvälineissä ja populaarikulttuurissa. Myös ne subjektiiviset ymmärrykset ja mielikuvat,

⁴³ Kts. esim. Ó Tuathail 2002.

⁴⁴ Ó Tuathail & Dalby 1998, 4.

⁴⁵ Ó Tuathail 2002, 603.

⁴⁶ Ó Tuathail & Agnew 1992, 194.

⁴⁷ Emt., 194–195.

jotka syntyvät arjessa toisista ihmisistä ja paikoista, on mahdollista käsittää kyseisen geopolitiikan suuntauksen piiriin kuuluviksi.⁴⁸

Yllä olen määritellyt kriittisen geopolitiikan erityisesti Ó Tuathailin ja Dalbyn perinteessä, joka tarjoaa peruslähtökohdat tutkielmalleni. Kriittinen geopolitiikka on kuitenkin moninainen tutkimuskenttä, ja pyrinkin syventämään ymmärrystäni sellaisesta kriittisen geopolitiikan suuntauksesta, joka on 2000-luvulla kiinnittänyt huomiota yhä enenevässä määrin pelon ilmiöön⁴⁹. Yksi keskeinen tutkija kyseisessä suuntauksessa on Matthew Sparke, joka katsoo, että maantieteilijöiden tulisi kriittisesti tutkia maantieteellisiä perusteluita pelolle ja toivolle. Hänen mukaansa meidän pitäisi havainnoida pelon ja toivon maantieteellisten perusteluiden tuotantoa ja laajuutta ”[...] niiden kaikissa fyysisessä, sosiaalisessa, taloudellisessa, kulttuurisessa ja poliittisessa monimutkaisuudessaan”.⁵⁰

Otan tässä kohtaan esiin vielä kritiikin, jota erityisesti Ó Tuathailin muotoilema kriittisen geopolitiikan on saanut osakseen, koska sillä on vaikutusta siihen, miten määrittelen pelon kriittisen geopolitiikan tässä tutkielmassa. Kriittisen geopolitiikan haastajina ovat olleet muun muassa feministiset tutkijat⁵¹. Esimerkiksi Nancy Hiemstran & Alison Mountzin mukaan kriittinen geopolitiikka ei ole onnistunut kriittisyydessään, vaan se on jäänyt elitistiseksi, sukupuolittuneeksi, eurosentriseksi ja aineettomaksi tutkimustavaksi, joka kiinnittää liikaa huomiota valtioon epäonnistuen samalla tarjoamaan vaihtoehtoja vallitseville realiteeteille⁵². Myös pelon tutkimuksessa on ollut puutteita Painin ja Smithin mielestä. He katsovat erikoiseksi sen, että arkipäivän pelkoja ei ole juuri käsitelty pelon kriittisen politiikan tutkimuksessa. Sen sijaan feministiset tutkijat sosiologian, kriminologian ja sosiaalisen maantieteen alueella ovat Painin ja Smithin mukaan pyrkinet täyttämään tätä vajetta, ansioituen tutkimuksin, jotka keskittyvät juuri pelon kokemuksiin ja arkipäivän käytäntöihin.⁵³

Nick Megorania mukaillen voidaan kuitenkin ajatella, että kriittinen geopolitiikka ja feministien/sosiaalisten maantieteilijöiden tutkimus eivät ole toisiaan poissulkevia. Megoran nimittäin katsoo, että jotta voitaisiin ymmärtää sekä geopolitiittisen uhan diskursseja että jokapäiväisen elämän kokemusta, tulee yhdistää poliittisten ja sosiaalisten maantieteilijöiden lähestymistavat. Jos oletetaan, että uhan diskurssit ovat tehokkaita välineitä pelon levittämisessä, looginen seuraus tästä olisi, että

⁴⁸ Aalto 2001, 15–16.

⁴⁹ Kts. esim; Hyndman & Mountz 2007; Hyndman 2007; van Houtum & Pijpers 2008; Pain & Smith 2008; Sparke 2007; Megoran 2008.

⁵⁰ “[...] in all their physical, social, economic, cultural, and political complexity.” (Sparke 2007, 338.)

⁵¹ Kts. esim. Sharp 2000; Hyndman 2004.

⁵² Hiemstra & Mountz 2011, 425.

⁵³ Pain & Smith 2008, 5.

kyseisiä diskursseja toistettaisiin eri paikoissa. Siksi Megoran katsookin, että ei tulisi priorisoida joko eliitti- tai populaaridiskursseja, vaan tulisi tarkastella uhan tuottamista ja kierrättämistä molempien tahojen diskursseista käsin.⁵⁴

Hiemstran ja Mountzin mukaan muuttoliike on tutkimuskohteena hedelmällinen, koska sen kautta on mahdollista ymmärtää, miten sosiaalinen maantiede ja geopolitiittiset voimat yhtyvät⁵⁵. Myös pelon ilmiö antaa hyvät lähtökohdat monetasoisen tutkimuksen tekemiseen. Ei tarvitse kuitenkaan ajatella, että feministien tekemä tutkimus tulisi rajoittaa ainoastaan yksilötason tarkasteluun, vaan sitä voi hyödyntää myös pelon tuottamisen havainnoinnissa. Katsonkin tämän tutkielman sijoittuvan sellaisen kriittisen geopolitiikan suuntaukseen, joka on kiinnittänyt huomiota pelon ilmiöön, ja tämä suuntaus sisältää myös feminististen tutkijoiden tekemää tutkimusta, joka on tutkielman aiheen kannalta relevanttia. Nostan esiin esimerkiksi Jennifer Hyndmanin analyysit pelon rakennuksesta siirtolaisuutta kohtaan.

3.1. Rajat ja pelko

Selvitettäessä maantieteellisen tiedon tuottamista ovat rajat ja niiden rakennus keskeisessä asemassa. Rajat eivät ole olemassa ainoastaan raja-alueilla, vaan niitä voi löytää laajemminkin yhteiskunnasta ja yhteiskunnassa esiintyvistä toiminnoista ja diskursseista⁵⁶. Kun konkreettinen raja on merkitty tilaan, on symbolisempi raja Jouni Häklin mukaan taas mikä tahansa tunnus, joka erottaa ”meidät” ”heistä”. Ryhmän jäsenet erottavat tunnuksot voivat liittyä kehoon, kuten esimerkiksi ihonväriin, tai kieleen, symboleihin ja tapakulttuureihin.⁵⁷

Anssi Paasin mukaan rajoihin liittyviä tunteita, pelkoja ja muistoja voidaan hyödyntää eri tarkoituksiin, niin edistyksellisiin kuin taantumuksellisiin⁵⁸. Henk van Houtum ja Roos Pijpers katsovat, että maahanmuuton yhteydessä meidän tulisi kiinnittää huomiomme erityisesti pelkoihin, koska rajat ovat ristiriitaisen siirtolaisuuspolitiikan ”alueellisia ilmentymiä”⁵⁹, jotka osoittavat pelon rakennelman, ja joiden kautta voidaan strategisesti seuloa pelättyjä ja pelokkaita⁶⁰. Pelko liittyykin tutkielmassani maantieteellisen tiedon tuottamiseen ja rajoihin siten, että katson pelon tuottamisen olevan rajojen

⁵⁴ Megoran 2008, 27–28.

⁵⁵ Hiemstra & Mountz 2011, 432.

⁵⁶ Paasi 2011, 62–63.

⁵⁷ Häkli 2003, 177–178.

⁵⁸ Paasi 2011, 62.

⁵⁹ käsite Falahin & Newmanin 1995 van Houtumin ja Pijpersin 2008, 158 mukaan.

⁶⁰ van Houtum & Pijpers 2008, 158–161, 170.

tuottamista. Lähtökohtanani on, että rajoja niin valtion reuna-alueilla kuin ihmisryhmien välilläkin pyritään vahvistamaan ja oikeuttamaan pelon politiikalla.

Rajanrakennuksen prosessissa on käynnissä yhtäaikaaisesti kehystämistä, järjestämistä ja toiseuttamista. Rajanrakennuksen konteksti vaikuttaa siihen, mitä näistä rajanrakennuksen muodoista painotetaan. Rajahallinta on erilaista eri aikoina, eri paikoissa ja erilaisten ihmisten toimesta.⁶¹ Lisäksi tulee muistaa, että maantieteellistä tietoa ei rakenneta ainoastaan valtion taholta. David Newmanin mukaan rajoja ei tulisi tarkastella ainoastaan ylhäältä alas- vaan myös alhaalta ylös -perspektiivistä, jolloin keskitytään yksilöiden narratiiveihin ja kokemuksiin rajoista⁶². Tutkielmani toinen osa, yksilönäkökulma, pureutuu juuri alhaalta ylös -perspektiiviin.

Se, millaisiksi pelon rajat lopulta muotoutuvat ei ole kuitenkaan itsestään selvää eikä yksinkertaista. Häklin mukaan viralliset diskurssit voivat olla hallitsevassa asemassa populaareihin diskursseihin nähden, mutta populaarit diskurssit voivat myös vastustaa virallisia diskursseja⁶³. On myös mahdollista, että paikallistason rajat ovat täysin erilaisia kuin viralliset rajat. Ghazi Falahin ja David Newmanin mukaan paikallisalueen rajoilla voi olla merkittävä vaikutus päivittäiseen elämään, vaikka rajat eivät olisikaan formaaleja tai määriteltyjä. Näkymättömät erottelun rajat ovat olemassa, kun koulut ja asuinnaapurustot pidetään erillään, kun perhe- ja uskonnolliset arvot kieltävät avioliitot toisen ryhmän jäsenten kanssa, ja kun erilaisilla etnisillä ryhmillä on eri asemat työpaikalla.⁶⁴

3.2. Pelon tuottaminen valtiotasolla

”Itsen” ja ”toisen” väliset rajat sekä niiden diskursiivinen säätäminen ja ylläpito ovat riippuvaisia käytännöistä, joissa valtiolle määritellään jonkinlainen uhka⁶⁵. Identiteettejä onkin mahdollista rakentaa turvallisuusdiskurssein, joita samalla hyödynnetään hallinnan ja pelottelun doktriinien sekä kansallisten turvallisuusjärjestelyjen selittämiseksi ja legitimoimiseksi⁶⁶. Rajoilla pyritään perustamaan turvallinen sisäpuoli ”meille” ja erottamaan se ”heidän” villistä ulkopuolesta. Rajat tulisikin William Waltersin

⁶¹ van Houtum 2010, 959.

⁶² Newman 2006, 143.

⁶³ Häkli 1998, 337.

⁶⁴ Falah & Newman 1995, 691.

⁶⁵ Megoran 2005, 558.

⁶⁶ Dalby 1988, 422.

mukaan nähdä suodattimina tai palomureina, jotka erottelevat hyvän pahasta, hyödyllisen vaarallisesta ja laillisen laittomasta.⁶⁷

Pelko ei kuitenkaan vähene rajoja rakentamalla ja sulkemalla, vaan rakennuksesta seuraa yhä enemmän pelkoa. Tämä johtuu siitä, että sisäpuolella ei ole vain pelokkaita vaan myös pelon lisääjiä. Esimerkiksi poliitikot voivat toimia pelon rakentajina.⁶⁸ Corey Robin katsookin, että poliittinen pelko toimii kahdella tavalla. Ensiksi, pelko voi syntyä yhteiskunnallisesta epätasa-arvosta ja hierarkioista, jotka jakavat ihmisiä. Tätä pelkoa manipuloidaan poliittisten johtajien taholta tarkoituksena (valtion) sisäinen pelottelu ja yhden ryhmän vallan säilyttämisen tai kasvattamisen varmistaminen. Poliittinen pelko ilmenee myös toisella tavalla. Johtajat voivat nimittäin määritellä sen, mikä tulisi olla kansan ensisijainen pelon objekti. Tämän tyyppinen poliittinen pelko käyttää Robinin mukaan usein hyväkseen todellista uhkaa. Tästä huolimatta poliitikot ja johtajat valitsevat ja tulkitsevat uhkia, sekä reagoivat näihin uhkiin, jolloin heidän ideologiset oletuksensa ja strategiset tavoitteensa vaikuttavat päätöksiin. Robinin mukaan tämän tyyppinen pelko on yleisin valtion tai jonkin muun yhtenäisen yhteisön piirissä, ja sen kohteiksi valikoituvat ulkomainen vihollinen tai jokin muu vieras, kuten huumeet, rikolliset tai maahanmuuttajat.⁶⁹

Myös Jennifer Hyndman uskoo, että pelko tehokkaana poliittisena resurssina ilmentää sekä haavoittuvuutta geopoliittisia uhkia kohtaan että perustelua turvallisuustoimenpiteiden käyttöön ottamiseksi näitä uhkia vastaan. Pelon turvallistamista hyödynnetään esimerkiksi varmistamaan määrärahan saaminen resursseista rajojen vahvistamiseksi ja riskien hallinnaksi. Pelkoa tuotetaan erilaisilla nationalistisilla kielikuvilla, joita vahvistetaan huolenaiheilla taloudellisesta syrjäytymisestä, maa-alueen menetyksestä ja kotiin tunkeutumisesta. Jennifer Hyndman puhuu myös ”turvallistetusta nationalismista”⁷⁰ eli siitä, kuinka maahanmuuttajat suljetaan pääsääntöisesti ulos lukuun ottamatta ammattitaitoisia maahanmuuttajia ja maahanmuuttajien ”eliittiä”, joiden kohdalla tehdään poikkeus taloudellisista syistä.⁷¹

Rajanrakennuksella, joka erottaa ”meidät” ”heistä”, on mahdollista kasvattaa pelkoa, joka jää olemaan, jos sitä ei haasteta⁷². Erotteluja tekemällä luotu ”poikkeavuus” muuttuu Hille Koskelan mukaan

⁶⁷ Walters 2006, 197.

⁶⁸ van Houtum & Pijpers 2008, 163, 170.

⁶⁹ Robin 2004, 2, 16, 18–19.

⁷⁰ Käsité Sparken 2006, 153.

⁷¹ Hyndman 2007, 361, 363. Kts. myös van Houtum 2010.

⁷² Hyndman 2007, 361, 363.

helposti kyseenalaistamattomaksi, jolloin määrittelyn perustana olevia arvoja tai kulttuurisia järjestyksiä ei havaita; ei enää ymmärretä, miksi jokin henkilö tai ihmisryhmä katsotaan poikkeavaksi.⁷³ Pelkoa rakennettaessa maahanmuuttajat ja pakolaiset yhdistetään kokonaisuudeksi, jota pelätään. Yksilöiden henkilökohtaiset motiivit ja taustat hiljennetään, ja maahanmuuttajista ja pakolaisista tehdään sen kollektiivin edustajia, joka on uhkana hyvinvointipalveluille, kansalaisten jokapäiväiselle turvallisuudelle ja yhteiskunnan moraaliselle rakenteelle. Maahanmuuttajista käytetään metaforia ja kuvauksia, kuten tulva, massa ja invaasio, mikä edelleen häivyttää heidän henkilökohtaisia historioitaan.⁷⁴

Hyndmanin mukaan valtion liikkeelle laittamat uhat ovat usein huonosti määriteltyjä, ja ne ovat maantieteellisesti hajanaisia; esimerkiksi taudit, turvapaikanhakijat, rikollisuus ja terrorismi linkittyvät näennäisesti yhteen globaalin riskien verkoston kautta. Yksittäisten valtioiden tunnistessa jaetun turvattomuuden, ne saattavat liittyä yhteisiin vastatoimiin taudin ehkäisemisen, rajaturvallisuuden, turvapaikkapolitiikan ja rikollisuuteen liittyvään tiedustelun alueilla.⁷⁵ Lisäksi vaikka valtiolla on voimankäytön ja väkivallan monopoli, on se siirtänyt tämän monopolin soveltamisen rajavirastoille, yksityistänyt sen toimijoille lentoasemilla ja vankiloissa, sekä vienyt sen valtion ulkopuolisiin paikkoihin, joissa harjoitetaan ennaltaehkäiseviä toimia siirtolaisten maahanpääsyn estämiseksi.⁷⁶

Pelon tuottamiseksi on olemassa keinonsa, vaikka uhat olisivatkin hajanaisia. Yksi tekniikka on toistaminen. Sparken katsoo, että toistelu oli tärkeää pelon tuottamiseksi pyrittäessä Irakin sodan legitimoimiseen. Lisäksi Sparken mukaan mielipidekyselyjen tulokset vuonna 2003 osoittavat, kuinka ajatukset Irakista paholaisena tulivat vakuuttaviksi, koska ne yhdistettiin turvattomuuden tunteisiin, jotka seurasivat 9/11-tapahtumia.⁷⁷ Myös maahanmuuttajat, erityisesti turvapaikanhakijat ja laittomat maahanmuuttajat, on yhdistetty kyseisen tapahtumaan ja turvattomuuteen. Vaikka pelko maahanmuuttajia kohtaan oli olemassa jo ennen 9/11, tapahtumien voidaan katsoa lisänneen pelkoa "toista" kohtaan. Valtioille turvapaikan hakijoista ja laittomista maahanmuuttajista tuli turvattomuuden ruumiillistumia, joiden liikkuvuutta pyrittiin rajoittamaan kansallisen turvallisuuden ja suvereniteetin nimissä.⁷⁸

⁷³ Koskela 2009, 17.

⁷⁴ Huysmans 2006, 56, 58–59.

⁷⁵ Hyndman 2007, 367.

⁷⁶ Hyndman & Mountz 2007, 80.

⁷⁷ Sparke 2007, 342.

⁷⁸ Hyndman & Mountz 2007, 78–80.

Kun siirtolaiset määritellään turvallisuusriskeiksi ja kriisin katsotaan olevan läsnä, valtion virkamiesverkostot ja päättäjät sekä lainsäätäjät levittävät informaatiota, muuttavat tarvittaessa lainsäädäntöä ja ryhtyvät turvallisuuden nimissä muihin radikaaleihin toimiin.⁷⁹ Uhkia konstruoitaessa ei kuitenkaan unohdeta rauhoittelua. Vaikka poliitikot saattavat olla maahanmuuton ja turvapaikkaoikeuden kiristämisen kannalla esimerkiksi terroriuhan takia, he samanaikaisesti haluavat vakuuttaa ihmiset siitä, että heillä on tilanne hallinnassa.⁸⁰

Kun puhutaan maahanmuutto- ja pakolaispolitiikasta Euroopassa, on Helga Leitnerin mielestä selvänä kehityskulkuna ollut ”Linnake-Euroopan” muodostuminen. Kun rajat katosivat EU:n jäsenmaiden väliltä, on siirrytty kontrolloimaan yhteisön ulkorajoja ja pyritty estämään maahanmuuttajien ja pakolaisten sisäänpääsy.⁸¹ van Houtumin ja Pijpersin mukaan kyse ei ole kuitenkaan Linnake-Euroopasta, koska maahanmuuton salliminen on valikoivaa ja EU:n jäsenmailla on myös erilaisia käytäntöjä maahanmuuton helpottamiseksi, kuten esimerkiksi Saksan Vihreät kortit ja Italian kiintiösystemit. EU:n rajat ilmentävät heidän mukaansa halua puhtauteen ja menestykseen samalla kun ne ilmentävät pelkoa päinvastaisesta.⁸² EU näyttäytyy hyvän elämän alueena, jossa sijaitsee pelko rikollisuutta, terrorismia ja maahanmuuttajaa kohtaan. Pelko on seurausta siitä, että kulttuurisen identiteetin, yleisen turvallisuuden ja taloudellisen hyvinvoinnin katsotaan olevan vaarassa.⁸³

Niin valtiot kuin EU:kin voivat siis toimia pelon tuottajina maahanmuuttoa kohtaan. Onko pelkodiskursseilla kuitenkaan vaikutusta ihmisten arkipäivän käyttäytymiseen tai pelkoihin? Koskelan mukaan pelkoa rakennetaan usein tavalla, joka on omiaan lisäämään ennakkoluuloa maahanmuuttajia kohtaan⁸⁴. Robin katsoo, että ihmisillä, joihin vedotaan, ja johtajilla, jotka harjoittavat pelon politiikka, tulisi olla yhteinen identiteetti ja molempien tulisi olla yhtä lailla uhattuina, jotta pelko poliittisena välineenä toimisi⁸⁵. Uskonkin, että identiteetti on merkityksellinen tekijä pelon muodostumisessa, ja pelko materialisoituu paikallistasolla ennakkoluulona. Syventääkseni ymmärrystä identiteetin merkityksestä ihmisten välisissä suhteissa ja ennakkoluulon muodostumisessa siirryn seuraavaksi käsittelemään sosiaalisen identiteetin ja itsekategorioiden teorioita.

⁷⁹ Emt., 80, 84.

⁸⁰ Huysmans 2006, 60.

⁸¹ Leitner 1995, 260, 273.

⁸² van Houtum & Pijpers 2008, 164.

⁸³ van Houtum 2010, 967.

⁸⁴ Koskela 2010, 394.

⁸⁵ Robin 2004, 18. Gertjan Dijkink (1996, 11, 14) puhuu geopolittisesta visiosta tarkoittaessaan yhteiskunnassa laajemmin jaettuina me-he -jakolinjoja ja emotionaalista kiintymystä tiettyyn paikkaan. Geopoliittiset visiot voivat hänen mukaansa sisältää myös turvallisuuteen/turvattomuuteen tai hyötyn/haittaan liittyviä tunteita. Hyödynän Dijkinkin geopolittistä visiota myöhemmin vertaillen eliitti- ja populaaridiskursseja keskenään.

3.3. Sosiaalisen identiteetin teoria ja itsekategorisointi

Sosiaalipsykologiassa pelkoa käsitellään usein emotionaalisena reaktiona eikä niinkään sosiaalisena ilmiönä. Jotta voisin tarkastella pelon sosiaalista puolta ja ”toisen” kohtaamista, nousee ennakkoluulon käsite keskeiseksi. Pelon tuottamisen tavoin, ennakkoluulo on keskeinen väline rajojen rakentamisessa ja ylläpitämisessä italialaisten ja maahanmuuttajien välillä. Lähestynkin ennakkoluuloa ensisijaisesti ryhmien välisenä ilmiönä sosiaalisen identiteetin teorian ja itsekategorisoinnin teorian avulla⁸⁶. Se, miksi käsittelen ennakkoluuloa juuri ryhmäilmiönä, johtuu siitä, että ennakkoluulo ei olisi merkittävä ongelma ja tärkeä tutkimuskohde, jos se rajoittuisi vain muutamiin yksilöihin⁸⁷. Toisaalta myös yksilön henkilökohtaisella identiteetillä voi olla vaikutusta ihmisten välisessä interaktiossa, ja palaan tähän ajatukseen esiteltyäni ensin sosiaalisen identiteetin ja itsekategorisoinnin teorit.

Henri Tajfelin ja John C. Turnerin mukaan sosiaalista käyttäytymistä voidaan mallintaa jakamalla se kahteen ääripäähän: ihmisten väliseen ja ryhmien väliseen käyttäytymiseen. Ensin mainitussa on kyse kahden tai useamman yksilön välisestä interaktiosta, jossa kanssakäyminen määrittyy täysin henkilöiden välisestä suhteesta ja henkilökohtaisista luonteenpiirteistä. Tällöin niillä sosiaalisilla ryhmillä ja kategorioilla, joihin yksilöt kuuluvat, ei ole merkitystä. Jälkimmäisessä tapauksessa, ryhmien välisessä kanssakäymisessä, on kyse kahden tai useamman henkilön, tai ryhmän, välisestä interaktiosta, joka määrittyy täysin kyseessä olevien henkilöiden ryhmäjäsennyksien perusteella. Ihmisten välisillä henkilökohtaisilla suhteilla ei ole tässä tapauksessa niin suurta merkitystä interaktiolle.⁸⁸

Henri Tajfelin kehittämän sosiaalisen identiteetin teorian keskiössä on ryhmäjäsennyden merkitys sosiaaliselle käyttäytymiselle ja identiteetin muodostumiselle. Ryhmäjäsennys ei ole pelkästään objektiivisesti määriteltävissä, vaan keskeistä on yksilön subjektiivinen ryhmäjäsennyden merkityksellistäminen⁸⁹. Tajfelin mukaan sosiaalinen identiteetti voidaankin ymmärtää siksi osaksi yksilön minäkuvaa, jossa tietoisuus sosiaalisen ryhmän (tai ryhmien) jäsenyydestä yhdistyy tuohon

⁸⁶ Sosiaalisen identiteetin teoria on kehitetty ennen kielellistä käännettä empiiristen ryhmäkokeiden tuloksena, ja voidaankin kysyä, aiheuttaako tämä ristiriidan metodologiseksi viitekehikseksi valitun diskurssianalyysin ja sosiaalisen identiteetin teorian välillä. Mielestäni näin ei kuitenkaan ole. Wetherellin ja Potterin mukaan sosiaalisen identiteetin teoria esittää, että ryhmän jäsenet reagoivat muuttuvaan kompleksiseen todellisuuteen muodostamalla arvioita siitä vertailemalla itseä ja toista vuorovaikutuksessa. Diskurssianalyysi on yhdenmukainen tämän lähtökohdan kanssa, koska sen kautta on mahdollista tutkia, kuinka erilaisia kategorioita muodostetaan sosiaalisissa konteksteissa, ja kuinka rakentaminen luo subjektiivisuutta itselle ja toiselle. (Wetherell & Potter 1992, 74.)

⁸⁷ Reynolds & Turner 2001, 159.

⁸⁸ Tajfel & Turner 1986, 8.

⁸⁹ Turner 1987, 2.

ryhmäjäsennyteen liittyviin arvoihin ja emotionaaliseen merkitykseen⁹⁰. Sardiassa asuva henkilö voi näin identifioitua vaikkapa italialaiseksi tai sardinialaiseksi riippuen näiden ryhmäjäsennyksien henkilökohtaisesta merkityksellistämisestä ja sosiaalisen todellisuuden asettamista reunaehdoista.

Sosiaalisen identiteetin teorian taustalla on lähtökohta oletus, jonka mukaan ihmiset luokittelevat toinen toisiaan muodostaakseen käsityksen heistä⁹¹. Tajfel ja Turner pitävät sosiaalisia kategorisointeja kognitiivisina välineinä, joilla segmentoidaan, luokitellaan ja järjestetään sosiaalista ympäristöä. Tämän järjestämisen kautta on mahdollista, että yksilö voi ottaa osaa erilaisiin sosiaalisen toiminnan muotoihin. Sosiaalisessa kategorisoinnissa ei ole kuitenkaan kyse ainoastaan maailman systemoinnista, vaan siinä myös rakennetaan määrittelyjä siitä, mihin yksilön tulisi sijoittua yhteiskunnassa.⁹² Sosiaalinen kategorisointi voidaankin mieltää osaksi rajanrakennuksen prosessia, ympäröivän maailman järjestämiseksi ja kehystämiseksi.

Tajfelin mukaan sosiaalinen identiteetti ja sosiaalinen kategorisointi liittyvät toisiinsa ryhmien välisen vertailun kautta. Ryhmät ovat olemassa muiden ryhmien keskellä, ja ne saavat merkityksensä suhteessa muihin ryhmiin.⁹³ Sosiaalisen identiteetin teorian mukaan yksilö pyrkiikin positiiviseen minäkuvaan ryhmävertailuin, joissa korostetaan oman ryhmän positiivisia piirteitä⁹⁴. Toisin sanoin, ihmiset tavoittelevat positiivista sisäryhmän (”meidän”) erilaistumista suhteessa ulkoryhmään (”heihin”). Ryhmissä pyritään erottamaan oma ryhmä muista ryhmistä niiden itseä määrittelevien ominaisuuksien avulla, jotka ovat merkittäviä omalle ryhmälle⁹⁵. Jos sosiaalinen identiteetti ei kuitenkaan ole tyydyttävä, yksilöt voivat pyrkiä jättämään ryhmänsä ja liittyä toiseen ryhmään, tai he voivat yrittää tehostaa ryhmäerotteluita entisestään tehdäkseen ryhmästään positiivisemmin erottuvan⁹⁶.

Karmela Liebkind huomioi, että sosiaalisen identiteetin teoriassa ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota ristiinsamastumisen merkitykseen, joka on seurausta useampaan ryhmään kuulumisesta. Hänen mukaansa on myös mahdollista, että ihmiset eivät samastu ryhmiin tai muihin ihmisiin kokonaan vaan osittain; ihmiset voivat samastua ryhmien joihinkin piirteisiin ja sanoutua irti toisista. Lisäksi ristiin menevä samastuminen saattaa vähentää jyrkkää jakoa ”meihin” ja ”heihin”, vaikka se ei kokonaan

⁹⁰ Tajfel 1982, 2.

⁹¹ Liebkind 1988, 64–65.

⁹² Tajfel & Turner 1986, 16.

⁹³ Tajfel 1981, 256.

⁹⁴ Turner 1982, 17.

⁹⁵ Augoustinos ym. 2006, 250–251.

⁹⁶ Tajfel & Turner 1986, 16, 22; Turner 1987, 30.

poistaisikaan sisäryhmän suosimista.⁹⁷ Jotta kontekstista riippuen vaihtuvat useammat identiteetit voidaan ottaa huomioon, hyödynnän tässä itsekategorisoinnin teoriaa. Kyseinen teoria mahdollistaa identiteetin muodostumisen myös muullakin tasolla kuin vain ryhmätasolla.

Henri Tajfelin oppilaan John C. Turnerin kehittämä itsekategorisoinnin teoria voidaan nähdä sosiaalisen identiteetin teorian laajenuksena. Teorian mukaan yksilön identiteetti määrittyy, ja yksilö voi kategorisoida itsensä, kolmella eri tasolla: humaanilla tasolla, ryhmätasolla ja yksilötasolla. Kun yksilö määrittelee itsensä humaanilla tasolla, identiteetin keskiössä ovat ne piirteet, jotka ovat yhteisiä kaikille ihmiskunnan jäsenille. Ryhmätasolle kategorisoitumisesta on seurauksena sisäryhmä-ulkoryhmä -vertailua. Yksilötasolla ihminen taas tekee erotteluja itsensä ja muiden sisäryhmän jäsenien välillä, ja tällöin identiteetti rakentuu omien ainutlaatuisten luonteenpiirteiden ympärille.⁹⁸

Martha Augoustinos, Ian Walker ja Ngaire Donaghue tulkitsevat Turnerin teoriaa siten, että erot eri identiteettitasojen välillä riippuvat siitä, kuinka tietoisia olemme mielletyistä yhtäläisyyksistä ja eroista itsemme ja toisten välillä. Itsekategorisoinnin teoriassa keskeistä onkin se, että sosiaaliset identiteetit eivät ole muuttumattomia: ne muuttuvat tietoisuudessamme sen perusteella, kuinka arvioimme erilaisia sosiaalisten kontekstien ulottuvuuksia, joissa kohtaamme oman ja toisten ryhmien jäseniä. Suhde miellettyjen ryhmien välisten erojen ja miellettyjen ryhmien sisäisten erojen välillä ratkaisee sen, millä tasolla yksilö kategorisoi itsensä. Henkilökohtainen itsekategorisointi (yksilötaso) on tulosta siitä, että oletetut ryhmien väliset erot eivät nouse kategorian sisäisiä eroja keskeisimmiksi. Sosiaalinen itsekategorisointi (ryhmätaso) on luultava lopputulos silloin, kun mielletty ryhmien väliset erot ovat suuremmat kuin oletetut kategorian sisäiset yhtäläisyydet.⁹⁹ Itsekategorisoinnin tasolla on vaikutusta siihen, mitä ryhmää tai yksilöä kohden vertailua ja mahdollista rajanrakennusta harjoitetaan.

3.4. Ennakkoluulo ja stereotyyppiä rajanrakennusprosessissa

Marja Ahokkaan mukaan ennakkoluuloja lähestytään sosiaalipsykologisesti kiinnittämällä huomiota sisäryhmän, ”meidän”, jakamiin negatiivisiin tai jopa halventaviin asenteisiin tai asenteiden kokonaisuuteen ulkoryhmää, ”heitä”, kohtaan¹⁰⁰. Ennakkoluulon kohteeseen liitetään negatiivisten

⁹⁷ Liebkind 1988, 71, 73.

⁹⁸ Turner 1987, 45.

⁹⁹ Augoustinos ym. 2006, 206–207.

¹⁰⁰ Liebkindin (1988, 79) ja Brownin (2001, 482) mukaan sosiaalipsykologiassa on lähestytty ennakkoluuloa muillakin tavoin kuin vain ryhmämielillä. On katsottu, että ennakkoluulo on persoonallisuusongelma; luonteeltaan ennakkoluuloiset ihmiset ajattelevat täysin eri tavalla kuin luonteeltaan suvaitsevaiset ihmiset. Brownin mukaan (2001, 484) tämä näkökulma

tunteiden lisäksi stereotyyppioita, ja ennakkoluuloisuus voi ilmetä myös valmiutena toimintaan joitakin ihmisiä tai ryhmiä vastaan. Sellaiset ryhmäilmiöt kuten syrjintä, rasismi ja etnosentrisyys perustuvat ennakkoluuloisuuteen.¹⁰¹ Ennakkoluulo saa siis aikaan symbolista rajanrakennusta ”meidän” ja ”heidän” välillä, ja keinovalikoiman keskiössä on toiseuttaminen.

Edellä esitelty itsekategorisointi ei itsessään saa aikaan ennakkoluuloa. Esimerkiksi humanilla tasolla tapahtuvan itsekategorisaation kautta voi mahdollistua empatia, yhteistyö ja kollektiivinen mobilisaatio vaikkapa valtioiden välillä.¹⁰² Myöskään ryhmätasolle kategorisoituminen ja ryhmien välinen erittely ole Tajfelin ja Turnerin mukaan luonnostaan konfliktista¹⁰³; positiivinen ryhmäidentiteetti ei edellytä ulkoryhmän halveksuntaa. Tämä on Liebkindin mukaan mahdollista vertailemalla eri identiteettiulottuvuuksia¹⁰⁴; on mahdollista, että italialainen korostaa omia hyveitään jollakin ulottuvuudella, todeten samalla ulkoryhmän olevan parempi toisella ulottuvuudella. Ihmisten välillä onkin eroja, mitä tulee käytöksen ohjautuvuuteen sosiaalisen identiteetin mukaan henkilökohtaisen identiteetin sijasta. Tulee kuitenkin muistaa, että ryhmien välinen käyttäytyminen on lähtökohdiltaan käyttäytymistä depersonalisoivaa, joten ennakkoluulo mahdollistuu siinä helpommin kuin henkilökohtaisissa suhteissa.¹⁰⁵

Katherine J. Reynolds ja John C. Turner katsovat sisäryhmän suosimiseen vaikuttavan, onko ryhmävertailu mahdollista vallitsevassa tilanteessa, ja mikä on ulkoryhmän havaittu merkityksellisyys suhteessa sisäryhmän statukseen ja sen legitimizeettiin. Jos ylempi statusryhmä katsoo statuseron olevan legitiimi mutta epävakaa, etnosentristä ja diskriminoivaa asennoitumista voi ilmetä. Mitä uhkaavammaksi epästabiliteetti käsitetään (statuseron ollessa legiimi ylemmän statusryhmän mielestä), sen valmiimpia ylemmän statusryhmän jäsenet ovat diskriminaatioon.¹⁰⁶ Jos taas ryhmien jäsenet katsovat vallitsevalle tilanteelle ja valtaeroille olevan vaihtoehtoja, voivat he Tajfelin mukaan määrittää ryhmien välisiä suhteita uudelleen identiteettineuvotteluin¹⁰⁷.

kuitenkin aliarvioi muun muassa ne sosio-kulttuuriset tekijät, jotka muokkaavat ihmisten asenteita, ja kyseessä olevan historiallisen tilanteen.

¹⁰¹ Ahokas 2010, 227.

¹⁰² Augoustinos ym. 2006, 249.

¹⁰³ Tajfel & Turner 1986, 23. On myös teorioita, joissa sosiaalisesta kategorisaatiosta katsotaan automaattisesti seuraavan ulkoryhmän halveksuntaa. Esimerkiksi Gordon W. Allportin teosta *The Nature of Prejudice* (1954) on kritisoitu tällaisesta determinismistä.

¹⁰⁴ Liebkind, 1988, 74.

¹⁰⁵ Emt., 75–76.

¹⁰⁶ Reynolds & Turner 2001, 166–168.

¹⁰⁷ Liebkind 1988, 88.

Vaikka ennakkoluulo ei saa alkuaan kategorisista käsityksistä, ennakkoluulo voi Augoustinoksen, Walkerin ja Donaghuen mukaan toimia välineenä, jolla tuotetaan sosiaalinen etäisyys itsen ja toisen, sekä eri ryhmien välille¹⁰⁸. Sosiaalisen etäisyyden tuottamista ennakkoluulon avulla havainnollistaa esimerkiksi se, että usein ryhmät vakiinnuttavat sosiaalisen etäisyyden voidakseen tehdä samanlaiset ryhmät erilaisiksi¹⁰⁹. Kun joidenkin ryhmien välillä katsotaan olevan luonnollisia ja väistämättömiä eroja, on kyse essentialismista, joka on perusta stereotyyppien muodostamiselle ja ennakkoluulolle kyseessä olevia ryhmiä kohtaan. Sosiaalinen etäisyys luodaankin alun alkaen ideologisella tasolla, jolloin kognitiivisten ymmärryksien lisäksi ideologisilla ymmärryksillä on keskeinen rooli ryhmien välisissä suhteissa.¹¹⁰

Koska ennakkoluuloa on olemassa myös sellaisia ryhmiä kohtaan, joita ei ole ikinä tavattu, ennakkoluulo ei ole Billigin mukaan seurausta ainoastaan kognitiivisesta havaitsemisprosessista¹¹¹. Wetherellin ja Potterin mukaan kategorisointi voidaankin nähdä kognitiivisen ilmiön lisäksi sosiaalisen toiminnan muotona, joka perustetaan diskurssin kautta¹¹². Ihmisten hyödyntäessä kategorioita järjestäessään aistinvaraisia havaintoja ympäröivästä maailmastaan kieli sosiaalisena järjestelmänä välittää heille aistidataa todellisuudesta ja samalla tuottaa tätä todellisuutta¹¹³. Näin kieli on keskeisessä asemassa rajanrakennuksen prosessissa.

Ennakkoluulo ilmenee kielellisellä tasolla stereotyyppien, jotka toimivat rajojen ylläpidon ja tuottamisen välineinä. Karmela Liebkindin mukaan stereotyyppialla on yleistävä luonne ja se on ”[...] tapa havaita yhtäläisyyksiä tietyn ryhmän jäsenten välillä silloinkin, kun niitä ei ole ja eroja suhteessa muihin ryhmiin silloinkin, kun niitä ei ole.”¹¹⁴ Stereotyyppit voidaan ymmärtää sosiaalisina representaatioina, jotka on rakennettu sosiaalisin ja diskursiivisin käytännöin. Jaetut stereotyyppit ovat seurausta ryhmien välisestä kanssakäymisestä, neuvotteluista, poliittisesta kamppailusta ja ideologisesta asemoinnista. Toisin sanoin, sillä, että ryhmät eivät koskaan kohtaa toisiaan tyhjiössä vaan yhteiskunnallisessa,

¹⁰⁸ Augoustinos ym. 2006, 257.

¹⁰⁹ Moscovici & Perez 1997 Augoustinoksen ym. 2006, 257 mukaan.

¹¹⁰ Augoustinos ym. 2006, 205–206, 257.

¹¹¹ Billig 1985, 84–85.

¹¹² Wetherell & Potter 1992, 77.

¹¹³ Neumann 2008, 61.

¹¹⁴ Liebkind 1988, 76.

poliittisessa ja ideologisessa kontekstissa, on seurauksensa stereotyyppioihin.¹¹⁵ Ryhmien välisten suhteiden lisäksi, stereotyyppiointia harjoitetaan myös suhteessa sisäryhmään¹¹⁶.

Liebkind katsoo stereotyyppioiden olevan ongelmallisia siksi, että niiden takia ihmiset eivät kohtele ulkoryhmän jäseniä yksilöinä¹¹⁷. Kuten kategorisointi, myöskään stereotyyppiat eivät ole aina kuitenkaan negatiivisia. David Sibleyn mukaan on olemassa sekä positiivisia että negatiivisia stereotyyppioita, joista molemmat auttavat ylläpitämään ja suojaamaan minän rajoja. Stereotyyppiat ovat välineitä sen epävarmuuden kohtaamiseen, joka on seurausta käsityksistämme ja havainnoistamme maailmasta. Jos havainnoijan maailmankuva häiriintyy ”toisista”, stereotyyppioilla voidaan poistaa toiset näyttämöltä, jolloin toiset jäävät erillisiksi jokapäiväisestä kokemuksesta. Kun ”toisen” kanssa on vain vähän tai ei ollenkaan interaktiota, stereotyyppinen kuva ei tule haastetuksi.¹¹⁸

Sibley katsoo stereotyyppien olevan usein sidoksissa tiettyyn paikkaan, jolloin ”toisen” hyväksyntä on riippuvaista stereotyyppin yhteensopivuudesta sen paikan kanssa, johon se sijoittuu. Kun ryhmästereotyyppia ja paikkastereotyyppia ovat harmoniassa, ryhmä sopii kyseessä olevaan paikkaan, ja ryhmä ei saa aikaan pelkoa tai vihamielisyyttä. Ryhmän voidaan kuitenkin koeta olevan myös väärässä paikassa, jos stereotyyppia sijoittaa ryhmän muualle. Tällöin seurauksena on ulossulkemisen maisema. Sibleyn mukaan stereotyyppioilla voi olla yhteys pelkoon (tässä ennakkoluuloon) siten, että pelko edeltää negatiivisten stereotyyppioiden rakentamista, mutta yksinkertaistettu stereotyyppia myös kasvattaa pelkoa¹¹⁹. Sarah Ahmed toteaaakin, että mitä vähemmän tiedämme siitä, mitä tai ketä pelkäämme, sitä pelottavammaksi maailma muuttuu¹²⁰.

Ahmedin ajatus on yhtenäinen yhden merkittävimmän idean kanssa, joka sosiaalipsykologiassa on esitetty ryhmien välisen ennakkoluulon vähentämiseksi. Kyse on ”kontaktihypoteesista”, jonka isänä pidetään Gordon W. Allportia teoksellaan *The Nature of Prejudice* (1954). Kyseisen hypoteesin mukaan kontakti eri ryhmien jäsenten välillä tiettyjen olosuhteiden vallitessa vähentää ennakkoluuloa ja vihamielisyyttä ryhmien välillä¹²¹. Myönteinen kontakti toisen ryhmän jäsenen kanssa helpottaa asenteiden muuttamista myönteisemmäksi etenkin silloin, jos osapuolet ovat vuorovaikutuksessa tasavertaisia, vuorovaikutus pitää sisällään yhteistyötä ja yhteisiä tavoitteita, sekä jos yhteiskunta tukee

¹¹⁵ Augoustinos ym. 2006, 258–259.

¹¹⁶ Billig 1995, 66.

¹¹⁷ Liebkind 1988, 130.

¹¹⁸ Sibley 1999, 15, 18.

¹¹⁹ Emt., 14–15, 100, 185–186.

¹²⁰ Ahmed 2003, 199.

¹²¹ Brown 2001, 512.

kontaktia¹²². Liebkind myös huomauttaa, että ryhmien välisten kontaktien tulisi olla riittävän pitkäaikaisia, toistuvia ja riittävän monien ryhmän jäsenen tulisi osallistua niihin. Lisäksi ei voida puhua vain ryhmien välisestä kohtaamisesta, vaan vuorovaikutuksen on onnistuakseen tapahduttava yksilöiden välillä.¹²³

Rupert Brownin mukaan kritiikki, jota kontaktihypoteesia kohtaan esitetään, pitää sisällään muun muassa huomion, että uskomusten muutokset, joita joidenkin ryhmänjäsenen kontaktin seurauksena saadaan, eivät automaattisesti leviä koko ryhmään¹²⁴. Liebkind katsookin, että ihmisten ystävyssä sellaisen ryhmän yksittäisen jäsenen kanssa, josta heillä on paljon kielteisiä uskomuksia, he saattavat pitää uutta ystävää poikkeuksena, jolloin tämä ystävyys ei kumoa ennakkoluuloja, joita koko ryhmää kohtaan tunnetaan. Tällöin ennakkoluuloisuus ilmenee lauseessa: ”Jotkut parhaista ystäväistäni ovat mustaihoisia/juutalaisia/katolilaisia tms.” Vaikka lause on tarkoitettu kaikkea muuta kuin ennakkoluuloiseksi, sen taustalta piilevät ihmisen kielteiset ajatukset ryhmää kohtaan.¹²⁵

Liebkind antaa myös toisen konkreettisen esimerkin siitä, kuinka haastavaa ennakkoluulon tunnistaminen voi olla. Hänen mukaansa sekä ennakkoluuloinen että suvaitsevainen ihminen voivat esittää kaikissa ryhmissä olevan ”sekä hyviä että pahoja” ihmisiä. Ennakkoluuloisen ja suvaitsevaisen ihmisen voi kuitenkin tunnistaa siitä, mistä jonkin ryhmien ”pahuus” johtuu.¹²⁶ Tässä kohtaa Liebkind viittaakin Billigiin, joka tarkastelee juutalaisiin kohdistuvia asenteita. Hänen mukaansa suvaitsevainen ihminen katsoo juutalaisten ”pahuuden” johtuvan samoista asioista kuin muidenkin kansojen, kun taas ennakkoluuloinen katsoo pahojen juutalaisten olevan juuri niitä oikeita juutalaisia.¹²⁷

Kontaktihypoteesi tukee ajatusta, että ryhmien välinen vihamielisyys vähenee tehokkaimmin juuri silloin, kun henkilökohtaiset identiteetit/itsekategoriisaatiot korostuvat. Henkilökohtaisen identiteetin korostuminen on hyödyllistä, koska sosiaalisen identiteetti lisää ryhmien välistä erilaistumista sekä stereotypiointia. Lisäksi tämän mallin mukaan odotukset ryhmienvälisestä vuorovaikutuksesta

¹²² Ahokas 2010, 231.

¹²³ Liebkind 1988, 131–132.

¹²⁴ Brown 2001, 512.

¹²⁵ Liebkind 1988, 82.

¹²⁶ Emt., 82.

¹²⁷ Billig 1985, 95.

sisältävät mahdollisesti enemmän epäluottamusta kuin vuorovaikutus yksilöiden välillä.¹²⁸ Yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa voidaan huomioida paremmin vuorovaikutuskumppanin yksilöllisyys¹²⁹.

Ennen metodiosuuteen siirtymistä muutaman sananen yllä esiteltyjen sosiaalipsykologisten teorioiden hyödyntämisestä tässä tutkielmassa on paikallaan. Sosiaalisen identiteetin teorian ja itsekategorisoinnin teorian avulla on mahdollista tarkastella, ilmaisevatko nuorolaiset opettajat pitävänsä maahanmuuttajia homogeenisena ulkoryhmänä, ja voidaanko havaita negatiivisin stereotypioin tai halventavin ilmaisuin ilmenevää ennakkoluuloa maahanmuuttajia kohtaan. Myös tutkittavien opettajien itsekategorisaatio tulee ottaa huomion kohteeksi, koska sillä voi olla seurauksia asenteille maahanmuuttajia kohtaan. Lisäksi teorian avulla on mahdollista tehdä varovaisia päätelmiä tutkittavien ja maahanmuuttajien välisten mahdollisten kontaktien merkityksestä ilmaistuille asenteille. Vastaavasti teoria mahdollistaa sen tarkastelun, vaikuttaako opettajien tietotaso maahanmuuton ilmiöstä ja maahanmuuttajista siihen, kuinka paljon he esittävät ennakkoluuloisia kuvauksia.

4. Diskurssianalyysi metodologisena viitekehyksenä

Hyödynnän tutkielmani metodologisena viitekehyksenä diskurssianalyysia, jonka keskeisimpänä teoreettisena lähtökohtaletuksena on kielenkäytön sosiaalista todellisuutta konstruoiva luonne¹³⁰. Tämä lähtökohta on yhdenmukainen sosiaalisen konstruktionismin kanssa, jonka mukaan ihmiset tuottavat ympäröivän yhteiskuntansa, ja yhteiskunta taas vaikuttaa ihmisten sosiaaliseen kehitykseen. Bergerin ja Luckmannin mukaan inhimillisiä ilmiöitä havainnoitaessa ollaan aina sosiaalisen alueella¹³¹, ja näin myös tarkasteltavat merkitykset ovat muodostuneet sosiaalisissa kanssakäymisissä. Niin konstruktionismissa kuin diskurssianalyysissäkin keskitytään sen todellisuuden tutkimiseen, jonka kieli meille välittää¹³².

Kriittisen geopolitiikan näkökulmasta tämä tarkoittaa Martin Müllerin mukaan sitä, että maailmanpolitiikasta on mahdollista saada tietoa lukemalla tekstiaineistoa. Lisäksi, tekstit eivät ainoastaan jäljittele poliittista maailmaa, vaan ne myös rakentavat sitä. Nämä lähtökohdat ovat johtaneet siihen, että tekstianalyyseistä ja erityisesti diskurssianalyysistä, on tullut kriittisen geopolitiikan arkipäivää. Tekstilähteinä on käytetty puheita, poliittisia asiakirjoja, erilaisia lehtiä,

¹²⁸ Ahokas 2010, 231.

¹²⁹ Liebkind 1988, 122.

¹³⁰ Suoninen 1999, 17–18.

¹³¹ Berger & Luckmann 1994, 63, 74.

¹³² Häkli 1999, 137.

elokuvia, uskonnollisia tekstejä, sarjakuvia, karttoja, kuvia jne. Edellisestä listasta on mahdollista huomata, että kriittisessä geopolitiikassa teksti ymmärretään melko laajasti, ja se sisältää myös erilaiset kuvat.¹³³

Vaikka huomio onkin kiinnittynyt teksteihin, kriittisen geopolitiikan tutkijat eivät kiellä materiaalisen todellisuuden olemassaoloa. Esimerkiksi Michel Foucault’lta vaikutteita saaneen Ó Tuathailin ja Agnew’n diskurssin määrittelyn taustalla on geopolitiittisen todellisuuden jako sen materiaaliseen ja diskursiiviseen puoleen¹³⁴. Materiaalista ja diskursiivista todellisuutta ei kuitenkaan kannata lähestyä toisistaan erillisinä, vaan toisiinsa yhteydessä olevina ja toisiaan rakentavina todellisuuksina. Juuri siksi, että geopolitiittisen kielen avulla voi vaikuttaa materiaaliseen todellisuuteen, ja materiaallinen todellisuus välittyy usein kielessä, on kielen tutkiminen Moision mielestä hyödyllistä¹³⁵. Usein tämä on tarkoittanut todellisuutta jäsentävien diskurssien tutkimista.

Kriittisen geopolitiikan tutkijat ovat Müllerin mukaan hyödyntäneet diskurssianalyysiä moninaisin tavoin, ja käsitteelle diskurssi on annettu lukuisia eri määritelmiä: diskurssin rinnalla on esiintynyt käsitteitä kuten geopolitiittiset juonet, geopolitiittiset käsikirjoitukset, geopolitiittiset narratiivit, geopolitiittiset visiot jne. Näiden käsitteiden erot ovat Müllerin mukaan hämärtyneet.¹³⁶ Tässä tutkielmassa pidän osaa edellä mainituista käsitteistä diskurssin alakäsitteinä, ja palaan niiden määrittelyihin tuonnempana.

Ó Tuathail ja Agnew mieltävät diskurssit sosiokulttuurisiksi resursseiksi, joita ihmiset hyödyntävät tehdessään maailmaansa ja toimintaansa merkityksellisiksi. Diskursseissa ei ole kyse vain puheesta tai kirjoitetuista lausunnoista, vaan sääntöjen ja kapasiteettien kokonaisuudesta, jolla puhetta, kirjoitusta, kuulemista, lukemista ja toimintaa voidaan harjoittaa mielekkäällä tavalla. Kapasiteetit ja säännöt ovat osa prosessia, jossa tietyt mahdollisuudet ja järkeilyt toteutuvat; kun yksi mahdollisuus toteutuu, muut olemassa olleet vaihtoehdot sulkeutuvat pois, ja samalla käyttöön aukeaa uusien mahdollisuuksien joukko. Vaikka Ó Tuathail ja Agnew lähestyvät diskursseja osittain rajoittavina, he eivät näe diskursseja deterministisinä vaan mahdollistavina. Diskurssit ovat resursseja, ja niitä muunnellaan alati ihmisten toimesta.¹³⁷

¹³³ Müller 2013, 1–3.

¹³⁴ Dalby 1991, 273.

¹³⁵ Moision 2003a, 62–63.

¹³⁶ Müller 2008, 323.

¹³⁷ Ó Tuathail & Agnew 1992, 193.

Müllerin mukaan Ó Tuathaililta ja Agnew’lta, sekä Dalbylta, Sharpilta ja Doddsilta vaikutteita saaneessa diskurssianalyttisessä lähestymistavassa keskiössä onkin toimija. Yksilöt muodostavat ja hyödyntävät diskursseja tietoisesti. Vaikka diskurssit voivat rajoittaa yksilön toimijuutta, yksilöt nostetaan rakenteellisia olosuhteita määräävimiksi tekijöiksi.¹³⁸ Diskurssit eivät määrää toimintaa ehdottomasti, vaan on olemassa useita mahdollisia lopputuloksia¹³⁹. Lisäksi diskurssi ymmärretään sosio-kognitiivisena ilmiönä, ja diskurssissa keskeistä ovat ihmiset ja heidän välinen viestintäprosessinsa¹⁴⁰.

Moisio kritisoi Ó Tuathailin ja Agnew’n näkemystä esittäen, että siinä on virheellisesti yhdistetty diskurssi ja retoriikka keskenään. Moision mukaan diskurssi on kielellinen rakenne, kun taas diskurssit muuttuvat sellaisten geopoliittisten kamppailujen kautta, joissa hyväksi käytetään retoriikkaa¹⁴¹. Toisin kuin Moisio, tässä tutkielmassa lähestyn diskurssia toiminnallisesta perspektiivistä edellä esitetyn tavoin. Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen katsovat toimintaulottuvuuden huomioimisen olevan välttämätöntä diskurssianalyysiä tehtäessä, koska ilman sitä merkityssysteemejä pidetään liian deterministisinä ja staattisina, ihmisen toimintaa ulkoapäin ohjaavina merkitysrakenteina¹⁴².

Koska maantieteellisen tiedon tuottaminen on toimintaa ja se pitää sisällään valtaa, tutkijan tulee Vilho Harlen mukaan pohtia omia arvovalintojaan ja rooliaan maantieteellisen vallan käytössä¹⁴³. Tämä pätee myös analyysiä tehtäessä, koska diskurssianalyysin lähtökohtien valinnalla voi olla vaikutusta analyysin lopputuloksiin. Diskurssianalyysini on lähtökohdiltaan kriittistä, koska pyrin osoittamaan pelkodiskurssien lisäksi myös muita tapoja lähestyä maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia. Lisäksi analyysini on saanut vaikutteita kriittisen diskurssianalyysin perinteestä niiltä osin, kun tarkastelen pelon ja uhkakuvien tuottamista. Koska tavoitteenani on kuitenkin tutkia myös paikallistasoa ja ihmisten arkikokemuksia, tulen liikkumaan diskurssianalyysissäni myös kuvailevaan suuntaan.

4.1. Geopoliittiset diskurssit

Tämän työn kannalta merkityksellisiä ovat kahdenlaiset geopoliittiset diskurssit, jotka esiintyvät usein myös yhdessä. Ensiksi, on olemassa diskursseja, joiden kautta oikeutetaan ja harjoitetaan tietynlaista politiikka. Toiseksi, on diskursseja, jotka heijastavat geopoliittisia identiteettejä. Ensin mainitun

¹³⁸ Müller 2008, 325.

¹³⁹ Neumann 2008, 62.

¹⁴⁰ Müller 2008, 325.

¹⁴¹ Moisio 2003a, 68.

¹⁴² Jokinen ym. 1993, 24–28.

¹⁴³ Harle 2003, 36–37.

tapauksessa on useimmiten kyse geopoliittisesta järkeilystä eli siitä, kuinka ulkopoliitiikan johtajat ja eliitti rakentavat ja alueellistavat maailmaa päivittäin¹⁴⁴. Ó Tuathail ja Agnew katsovat käytännön geopoliittisen järkeilyn olevan poliittinen kuvaamisen prosessi, joka perustetaan terveen järjen ajatteluun hyödyntäen yhteiskunnallista mytologioista haettuja narratiiveja ja binaarierotteluja; maailma määritellään ja täytetään ”[...] tietynlaisilla draamoilla, subjekteilla, historioilla ja dilemmoilla”.¹⁴⁵

Käytännön geopolitiikan diskursseja voi tutkia “käsikirjoitus”- ja “juoni”-käsitteiden kautta¹⁴⁶. Ó Tuathailin mukaan käsikirjoituksella viitataan toimintatapaan, jolla jonkin valtion ulkopoliitiikan johtajat harjoittavat geopolitiikkaa julkisuudessa, sekä poliittisiin selviytymisstrategioihin, joita johtajat kehittävät pystyäkseen selviytymään ulkopoliittisista haasteista ja kriiseistä. Juonissa taas on kyse argumenttien joukosta, jotka ainakin osittain sisältyvät käsikirjoitukseen. Juonet määräävät ehdot politiikan rutiinisille käytännöille ja myös mahdollistavat ne. Niissä on kyse ilmiön määrittelyistä: alueen, tilanteen, henkilöiden ja syiden erittelyistä, sekä intressien ilmaisusta. Näiden määrittelyiden taustalla on kategorisointia ja partikularisointia.¹⁴⁷

Kategorisointi ja partikularisointi ovat yhteydessä toisenlaisiin diskursseihin, laajempiin narratiiveihin (valtiollisesta) identiteetistä. Gertjan Dijkink käyttää termiä ”geopoliittinen visio”¹⁴⁸ niistä toimijoiden käsityksistä, jotka koskevat omien paikkojen ja muiden paikkojen välistä suhdetta, sisältäen turvallisuuteen/turvattomuuteen tai hyötyyn/haittaan liittyviä tunteita. Lisäksi geopoliittiset visiot voivat saada aikaan ajatuksia yhteisestä tehtävästä tai ulkopoliitiikan strategiasta. Ne edellyttävät vähintään me-he -jakolinjojen olemassa oloa ja emotionaalista kiintymystä tiettyyn paikkaan. Usein geopoliittinen visio muodostuu maantieteellisten termien ollessa osana kansallisen identiteetin rakennusta.¹⁴⁹

Geopoliittiset visiot ilmenevät laajasti yhteiskunnassa; ne ovat kansalaisten ja viranomaisten jakamia yleisiä representaatioita valtiosta¹⁵⁰. Eliitin tulee joko manipuloida tai omaksua yleinen mielipide, ja jos

¹⁴⁴ O’Loughlin ym. 2004, 5-6.

¹⁴⁵ “[...] with certain dramas, subjects, histories and dilemmas.” (Ó Tuathail & Agnew 1992, 194.)

¹⁴⁶ O’Loughlin ym. 2004, 28. Kriittisen geopolitiikan piirissä harjoitetussa diskursisianalyysissä on narratiivisen analyysin piirteitä, johon jo käsitteet ”käsikirjoitus” ja ”juoni” viittaavat.

¹⁴⁷ Ó Tuathail 2002, 606, 608–608, 619.

¹⁴⁸ O’Loughlin, Ó Tuathail & Kolossov (2004) puhuvat vision sijaan *geopoliittisesta kulttuurista*, jossa on heidän mukaansa kyse tulkinnallisesta kulttuurista ja traditiosta, jonka kautta valtio ymmärtää oman identiteettinsä ja kohtaa ulkopuolisen valtioiden maailman kodifioiden strategioita tätä kohtaamista varten.

¹⁴⁹ Dijkink 1996, 11, 14.

¹⁵⁰ Emt., 11.

se ei onnistu siinä, seurauksena on demokraattinen kriisi tai hallituksen vaihtuminen¹⁵¹. Yhteiskunnassa esiintyviä geopoliittisia visioita tarkasteltaessa tulisi Dijkinkin mukaan kiinnittää huomiota viiteen seikkaan: 1) perusteluihin alueellisten rajojen luonnollisuudesta ja liioiteltuihin kuvauksiin homogeenisuudesta rajojen sisällä; 2) geopoliittiseen koodiin eli listaan ystävällisistä ja vihamielisistä kansoista; 3) valintoihin ottaa jokin toinen maa ja sen ulkopoliittikka noudatettavaksi tai hylättäväksi malliksi; 4) ajatukseen kansallisesta missiosta; 5) oletuksiin persoonattomista (ylimaallisista) voimista, jotka järjestävät maailmaa. Näitä geopoliittisen vision elementtejä Dijkink on itse hyödyntänyt kansallisen identiteetin tutkimukseen, mutta hänen mukaansa niitä voi soveltaa myös tutkittaessa ei-valtiollisia, esimerkiksi paikallistason toimijoita.¹⁵² Omassa tutkielmassani katson mahdolliseksi sen, että eripuolilla yhteiskuntaa esiintyy erilaisia geopoliittisia visioita¹⁵³.

Selvittäessäni italialaisten suhtautumista maahanmuuttoa kohtaan kiinnitän huomiota geopoliittisiin visioihin. Pyrin analyysissäni keskittymään ensisijaisesti siihen, minkälaisia identiteettidiskursseja on olemassa, ja miten niitä tuotetaan. Dijkinkin geopoliittisen vision elementeistä hyödynnän kahta: etsin perusteluja rajojen luonnollisuudesta ja sisäpuolen homogeenisuudesta, sekä oletuksia persoonattomista voimista. Viimeksi mainitun yhteydessä tulen tarkastelemaan tapoja kohdata mielletyt persoonattomat voimat; Dijkink kehottaa huomioimaan, miten toimijat katsovat voimien olevan hyödynnettävissä tai edellyttävän hillitsemistä¹⁵⁴. Jaettu me-he -jakolinjojen olemassaolo ja emotionaalinen kiintymys tiettyyn paikkaan voi olla merkinä yhtenäisestä visiosta. En kuitenkaan lähtökohtaisesti oletta, että Italiassa olisi vallalla jokin yhtenäinen geopoliittinen visio maahanmuuttoa kohtaan, mutta käsitteen kautta on mahdollista lähteä tekemään vertailua eliittidiskurssien ja populaaridiskurssien välillä.

Geopoliittiset visiot eivät ole pysyviä, vaan niihin pyritään vaikuttamaan eri tahojen toimesta. Selvittäessäni pelon tuottamista maahanmuuttoa kohtaan valtiotasolla hyödynnän Ó Tuathailin käsikirjoitus- ja juoni-käsitteitä. Geopoliittiset juonet ovat diskursiivista argumentointia, jolla pyritään määrittelemään maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia, Italian aluetta, syitä tilanteeseen ja perusteluita toiminnalle. Näillä määrittelyillä on mahdollista tuottaa pelkoa maahanmuuttoa kohtaan. Koska maahanmuutto ei ole hetkellinen ilmiö Italiassa, on hyvä selvittää juonien lisäksi käsikirjoituksia, joilla ilmiötä pyritään kohtaamaan. Ymmärrän käsikirjoituksen sisältävän geopoliittisten juonien ja

¹⁵¹ Dijkink 1998, 296.

¹⁵² Dijkink 1996, 11–14. Esimerkkeinä sovelluksista ei-valtiollisiin toimijoihin kts. esim. Beck 2006; Boria 2006.

¹⁵³ Sardiassa on vahva alueellinen identiteetti, joka saattaa vaikuttaa geopoliittisen vision muodostumiseen.

¹⁵⁴ Dijkink 1996, 14.

ymmärrettäväksi tekemisen lisäksi toimintaa, ja näin esimerkiksi maahanmuuttolainsäädäntö on osa geopoliittista käsikirjoitusta.

Geopoliittiset visiot voidaan ymmärtää mahdollisesti vallalla oleviksi hegemonisiksi diskursseiksi, kun taas geopoliittiset käsikirjoitukset ja juonet ovat diskursiivista toimintaa, joilla hegemonisia diskursseja pyritään tuottamaan, ylläpitämään ja muuttamaan. Käsittelen sitä, miten hegemonisia diskursseja pystytään tunnistamaan, esiteltyäni ensin geopoliittisen representaation käsitteen. Representaatioiden kautta on hegemonisten diskurssien lisäksi mahdollista muodostaa myös vaihtoehtoisia diskursseja.

4.2. Geopoliittiset representaatiot

Geopoliittisten visioiden ja sitä kautta myös geopoliittisten käsikirjoitusten ja juonien taustalla on geopoliittisia representaatioita. Geopoliittinen representaatio voidaan ymmärtää läheiseksi sosiaalisen representaation kanssa, jonka Serge Moscovici määrittelee käsitteiden joukoksi, väittämiksi ja selityksiksi, jotka saavat alkunsa ihmisten välisestä kommunikaatiosta jokapäiväisessä elämässä. Sosiaaliset representaatiot toimivat Moscovicin mukaan vastineina traditionaalisten yhteisöjen myyteille ja uskomusjärjestelmille, ikään kuin nykyajan versiona terveestä järjestä. Kyse on sosiaalisesta kognitiosta eli siitä, kuinka ihminen pyrkii ymmärtämään ympäröivää maailmaansa.¹⁵⁵ Tässä tutkielmassa ei huomioida representaatioiden yhteyttä sosiaaliseen kognitioon, vaan ne ymmärretään kielellisiksi kuvauksiksi todellisuudesta. Representaatiot¹⁵⁶ voidaankin mieltää teksteissä ilmeneviksi diskurssien rakennusosiksi.

Geopoliittiset representaatiot sisältävät ajatuksia ympäröivästä tilasta ja toimijoista liittyen näin laajempiin geopoliittisiin diskursseihin. Representaatioissa ilmenee kategorisointeja, ja identiteettejä tutkittaessa monikollista subjektia kuvaavien käsitteiden tarkastelun avulla on mahdollista havaita erontekoa erilaisten representaatioiden välillä¹⁵⁷. ”Meidän” ja ”heidän” välistä rajaamista saadaan aikaan kategorisoinnin lisäksi myös partikularisoinnein. Billig muistuttaa, että pyrittäessä tunnistamaan ennakkoluuloa tai suvaitsevuuutta huomio tulisi kiinnittää ennen kaikkea sanoman sisältöön, koska puhuja voi valita sopivat kategorisoinnit ja partikularisoinnit ilmaistakseen niin ennakkoluuloisia kuin

¹⁵⁵ Moscovici 1981, 181–183.

¹⁵⁶ Lähdeteksteissäni on käytetty representaation lisäksi myös käsitteitä ”merkityssysteemi” (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993) ja ”tulkintarepertuaari” (Wetherell & Potter 1992). Käytän tässä johdonmukaisesti representaation käsitettä, koska katson sen olevan tarpeeksi yhdenmukainen muiden edellä mainittujen käsitteiden kanssa silloin, kun sen kautta tutkitaan representaatioiden kielellistä ulottuvuutta. Representaatiot eivät muodostu erillään diskursseista, vaan diskursiivisen kentän sääntöjen ja resurssien kautta.

¹⁵⁷ Emt., 14.

suvaitsevaisiakin ajatuksia. Tällöin tietyn kategorisoinnin valitsemista voidaan pitää jonkin argumentin osana ja välineenä, eroten muista määritellä asioita.¹⁵⁸ Wetherell ja Potter myös huomauttavat, että diskurssianalyysin tarkoituksena ei ole luokitella ihmisiä ennakkoluuloisiin ja suvaitseviin, vaan paljastaa niitä käytäntöjä, joilla mahdollisia rasistisia (tässä työssä ennakkoluuloisia) kategorioita rakennetaan ja legitimoidaan¹⁵⁹.

Iver B. Neumannin mukaan diskurssit sisältävät yleensä dominoivia ja vaihtoehtoisia representaatioita todellisuudesta ja toimijoista. Diskurssianalyttikon tehtävä on tunnistaa erilaisia representaatioita ja niiden asemoitumista suhteessa toisiinsa. Diskurssit voivat olla ”suljettuja”, kun on olemassa vain yksi representaatio jostakin ilmiöstä. Diskurssi on avoin, jos on olemassa kaksi tai useampi representaatio ilmiöstä, ja mikään niistä ei ole dominoiva. Yleensä todellisuus löytyy jostain näiden kahden ääripään välistä, koska sosiaaliset suhteet ovat alati muuttuvia ja diskurssit voivat olla sisäisesti konfliktisia.¹⁶⁰

Vaikka maailmasta on olemassa useampia representaatioita, lähtökohtani on se, että hegemonisia diskursseja on olemassa – onhan tutkielmassani kyse vallasta ja sen hyödyntämisestä erilaisin representaation ja diskurssein. Jokisen ja Juhilan mukaan valta voi ilmetä diskurssien välisissä suhteissa, jolloin diskurssit asettuvat hierarkkiseen järjestykseen keskenään. Tällöin aineistosta tulee etsiä sitä, minkälainen sosiaalisen todellisuuden kuva nousee hallitsevaksi ja hegemoniseksi. Lisäksi, tutkijan tulee asettaa ”miten”-kysymyksiä diskursseja etsivien ”mitä”-kysymyksen sijaan¹⁶¹: miten hegemonisia diskursseja rakennetaan ja ylläpidetään.

Wetherellin ja Potterin mukaan eri representaatioita on mahdollista tunnistaa etsimällä tekstistä vaihtelevuutta osoittaakseen, että on olemassa eri tapoja rakentaa tapahtumia, prosesseja tai ryhmiä, ja niitä hyödynnetään tiettyjen päämäärien saavuttamiseksi. Havainnoimalla näitä vaihtelevuuden ja yhtenäisyyden luokkia tutkija voi lähestyä niitä representaatioita ja diskursseja, joita puhujat hyödyntävät.¹⁶² Hegemoniset diskurssit voi tunnistaa useasta toistosta tai siitä, että ne esitetään itsestään selvinä ja vaihtoehdottomina. Esimerkiksi identiteettien rakentamisessa naturalisaatio on usein käytetty väline. Myös yleiseen hyväksyntään ja kulttuurisiin konventioihin vetoamista käytetään

¹⁵⁸ Billig 1985, 92, 96–97.

¹⁵⁹ Wetherell & Potter 1992, 102.

¹⁶⁰ Neumann 2008, 70–71.

¹⁶¹ Jokinen & Juhila 1993, 76, 80–81, 89.

¹⁶² Wetherell & Potter 1992, 102.

hegemonisoimisstrategioina.¹⁶³ Tässä tapauksessa kannattaa kiinnittää huomiota diskursseihin itseensä, tarinoihin siitä, kuinka asiat ovat aina olleet¹⁶⁴.

Hegemonisia diskursseja tutkittaessa tulee huomioida myös se, että toimijat saattavat olla hyvin tietoisia hegemonisista diskursseista ja siitä, mitä ”saa” sanoa. Tässä tapauksessa Wetherellin ja Potterin mukaan puhujaa tulisi lähestyä kuin hän olisi keskellä intressidilemmaa. Tällainen dilemma saattaa olla läsnä, kun esitetään mitä tahansa, jonka voi tulkita rasistiseksi tai vastenmieliseksi. Puhuja saattaa pyrkiä hallitsemaan dilemmaa kuvailemalla maailmassa olevaa pahaa sen sijaan, että ilmaisisi oman negatiivisen suhtautumisensa.¹⁶⁵

Jokisen, Juhilan ja Suonisen mukaan tulisikin pohtia sitä, miten kielenkäytöstä heijastuu lausumien suhteuttaminen mahdollisiin vasta-argumentteihin, jotka ovat usein yleisesti tiedossa olevia kulttuurisia konventioita. Tämä edellyttää tutkijalta kulttuurisen kontekstin huomioon ottamista käyttämällä tietoisesti omaa kulttuuristen tapojen, stereotyyppien ja ilmapiirin tuntemusta hyväkseen.¹⁶⁶ Müllerin mukaan kulttuuriin ja yhteisölliseen elämään sisältyy myös sellaisia aspekteja kuten luokka, sukupuoli ja etnisuus, jotka tulee huomioida¹⁶⁷. Edellisistä ainakin etnisuus ja kulttuuri vaikuttavat omaan tutkielmaani. Vaikka tutkimuksen tarkoituksena ei ole korostaa etnisiä ryhmiä, ne otetaan kuitenkin lähtökohtaisesti olemassa oleviksi, ja lisäksi kategorioita kuten ”maahanmuuttajat” muodostetaan jo kyselylomakkeessa. Tutkielmassa ei kuitenkaan tarkastella ryhmiä itseään vaan sitä, miten niitä muodostetaan erilaisin diskurssein.

Laajempien kontekstien lisäksi tulee huomioida myös alempi kontekstinen taso. Jotkin ryhmän määritelmät voivat saada täysin erilaisen merkityksen siitä riippuen kuka puhuu, ja missä yhteydessä. Lähikontekstiin liittyy Müllerin mukaan asioita, joilla on välitön vaikutus tekstin tai interaktion muodostumiselle¹⁶⁸. Omassa tutkimuksessani osa aineistosta muodostuu opettajien täyttämistä kyselyistä. Vaikka opettajat eivät kyselyitä täyttäessään olekaan harjoittamassa ammattiaan eikä kyselyssä viitata heidän ammattiinsa, on hyvin mahdollista, että he ovat vastanneet kyselyyn ainakin osittain opettajan roolissa.

¹⁶³ Jokinen & Juhila 1993, 81, 91–94.

¹⁶⁴ Neumann 2008, 71.

¹⁶⁵ Wetherell & Potter 1992, 97.

¹⁶⁶ Jokinen ym. 1993, 32–33.

¹⁶⁷ Müller 2010.

¹⁶⁸ Emt.

4.3. Aineiston keruu ja esittely

Tutkielmassa hyödyntämäni aineisto palvelee kahta tarkoitusta. Ensimmäisen osan avulla pyrin tarkastelemaan, miten eliittidiskursseissa tuotetaan pelkoa maahanmuuttoa kohtaan. Toinen osa taas palvelee populaaridiskurssien selvittämistä: miten opettajat Nuorossa suhtautuvat maahanmuuton ilmiöön. Jälkimmäisen aineisto-osan olen kerännyt itse, ja siirryinkin nyt esittelemään sen keruuta ja sisältöä, jonka jälkeen on vuorossa toisen aineisto-osan kuvailu.

Aineiston populaaridiskurssien selvittämiseksi keräsin Nuorossa, Sardiniasa toukokuussa 2012. Juuri Nuoro valikoitui otoksen keruupaikaksi useammasta eri syystä. Ensiksi, Sardinia on viime vuosina noussut keskeiseen rooliin sekä maahanmuuttajien läpikulkupaikkana Eurooppaan että heidän lopullisena määränpäänään¹⁶⁹, ja maahanmuuttajien määrä on kasvanut nopeasti myös Nuorossa¹⁷⁰. Vaikka ulkomaalaisten määrä saarella on vielä melko vaatimaton suhteessa joihinkin Manner-Italian alueisiin, juuri heidän määränsä kasvu tekee Sardiniasta ja tässä tapauksessa Nuorosta, mielenkiintoisen tutkimusympäristön. Kyse on uudesta ilmiöstä, johon on kiinnitetty laajasti huomiota niin alueellisella kuin kansallisellakin tasolla¹⁷¹. Lisäksi, Sardinia on itsehallintoalue, mutta se ei ole vielä tähän mennessä muotoillut varsinaista omaa maahanmuuttopolitiikkaansa¹⁷². Näin kansallinen lainsäädäntö ja politiikat ulottuvat saarelle asti, ja niiden yhteydessä esiintyvien diskurssien vertailu nuorolaisten opettajien diskursseihin on mahdollista. Viimeisenä muttei vähäisimpänä aineiston keruupaikkaan vaikutti myös se, että olen asunut Nuorossa aikavälillä 2002–2003 ja vierailut siellä tämän jälkeenkin useaan otteeseen. Aineistonkeruu tutussa ympäristössä ja kulttuurissa helpottaa prosessia huomattavasti.

Käytännössä aineiston keruu tapahtui siten, että jaoin puolistrukturoidut lomakekyselyt erään toisen asteen oppilaitoksen opettajille. Kyselyn yhteydessä opettajat saivat myös saatekirjeen, ja näihin molempiin voi tutustua liitteestä 1. Lomakekysely muodostui yhteensä 11:sta kysymyksestä. Tarkoituksena oli kartoittaa opettajien tietämystä maahanmuuton ilmiöstä yleisin kysymyksin, sekä selvittää heidän suhtautumistaan ja mahdollisia ennakkoluuloja tarkemmin kohdennettujen kysymysten avulla. Lomaketta valmistellessani pyrin kiinnittämään huomioita kysymysten selkeyteen. Klaus

¹⁶⁹ Aresu 2007, 245; Finotelli & Sciortino 2009, 128–129.

¹⁷⁰ Istat 2010.

¹⁷¹ Esimerkkinä viime aikojen maahanmuuttokeskustelusta toimii vaikkapa kysymys kansalliselta tasolta tulleesta rakennussuunnitelmasta 15 sellaisen israelilaisen tutkan varalle, jotka on tarkoitettu venesiirtolaisten havaitsemiseksi ja heidän Sardiniaan rantautumisen estämiseksi. Tämä on saanut aikaan vastarintaa Sardiniasa. Kts. esim. La Nuova Sardegna 25.5.2011.

¹⁷² Aresu 2007, 249.

Mäkelän mukaan lomakekyselystä tulee tehdä tarkka ja ymmärrettävä merkityssisällöltään¹⁷³. Pyrin tähän luetuttamalla kyselyä etukäteen niin suomalaisilla kuin italialaisillakin henkilöillä. Lomakekyselyn käännöksen italian kielelle, kuten myös aineistokatkelmien käännökset suomen kielelle, tein itse.

Jaoin 40 kyselyä opettajille henkilökohtaisesti, muutamaa tapausta lukuun ottamatta, kahden koulupäivän aikana. Koska aineistonkeruu oli hyväksytty opettajien kokouksessa jo etukäteen, olivat opettajat tietoisia, mistä oli kyse. Kasvokkainen kohtaaminen mahdollisti kuitenkin lyhyen suullisen ohjeistuksen ja mahdollisiin kysymyksiin vastaamisen. Kyseessä olevat opettajat ovat korkeakoulutettuja, ja he opettavat noin kymmentä eri ainetta. Heidät valittiin kyselyyn osallistujiksi sillä perusteella, keillä oli oppitunteja sillä hetkellä, kun vierailin koulussa. Lupasin lähettäväni heille tiivistelmän tutkielmani tuloksista italiaksi pro graduni valmistuttua.

Keräsin lomakkeet takaisin jakoa seuraavana päivänä, ja niitä palautettiin yhteensä 31 kappaletta. Kaikista vastaajista yksi on yli 65-vuotias, 16 heistä on 51–64 -vuotiaita, seitsemän 41–50 -vuotiaita, neljä 31–40 -vuotiaita ja kolme alle 30-vuotiaita. Kymmenen vastanneista opettajista on naisia, 19 miehiä ja kaksi ei ilmoita sukupuoltaan. Suurin osa kyselyistä oli täytetty huolellisesti, ja koko aineiston keskimääräinen vastausten mitta oli kahdesta kolmeen lausetta yhtä kysymystä kohden, eli noin 20–30 lausetta per kyselylomake. Muutama vastaus jäi hieman lyhyemmäksi, ja toisissa lomakkeissa vastauksen mitta ylitti keskiarvon reilusti. Vastausten kieli oli pääosin selkeää ja helposti ymmärrettävää. Pystyin hyödyntämään kaikkia palautettuja kyselyitä tutkielmassani.

31 vastattua kyselyä on mielestäni riittävä määrä aineistoa tähän tutkielmaan. Eskolan ja Suorannan mukaan laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole tilastollisten yleistysten saavuttaminen, vaan tietyn ilmiön kuvaaminen, toiminnan ymmärtäminen ja teoreettisesti mielekkään tulkinnan antaminen. Näin tutkimuksen aineiston koolla ei ole suoraa vaikutusta tutkimuksen onnistumiseen, vaan aineisto määräytyy aina tapauksen mukaan. Tutkijan pitääkin itse havaita, milloin lisäaineisto ei enää tuottaisi uutta tietoa tutkimuskohteesta. Tällöin aineisto on kylläntynyt, ja niin kutsuttu saturaatiopiste on saavutettu.¹⁷⁴

Kerättyäni aineiston perehdyin siihen lukemalla sitä läpi useaan otteeseen, ja huomasin, että tietyt teemat alkoivat toistua useammissa vastauksissa. Tulin siihen tulokseen, että aineiston keruu

¹⁷³ Mäkelä 1990, 50.

¹⁷⁴ Eskola & Suoranta 1998, 61–62.

lomakkeiden avulla ei olisi enää tuottanut uutta tietoa. Lisäksi katsoin hyödylliseksi suhteellisen tiiviin aineiston, jolloin analyysi ei jäisi pinnalliseksi. Mäkelän mukaan liian ison aineiston vaarana on se, että analyysin laatu voi kärsiä. Tutkija saattaa tehdä vain satunnaisia poimintoja aineistosta, kun tavoitteena pitäisi olla koko aineiston kattaminen tuloksilla.¹⁷⁵

Ennen kuin siirryn käsittelemään aineistoni toista osaa, on hyvä sanoa vielä muutama sananen opettajien merkityksestä tutkimuksen ja maahanmuuton ilmiön kannalta. Ó Tuathailin ja Agnew'n mukaan maantieteellistä tietoa tuotetaan moninaisissa paikoissa, mukaan lukien luokkahuoneissa¹⁷⁶. Opettajat tuottavat maantieteellistä tietoa oppilaille niin tietoisesti kuin tiedostamattaankin; he määrittelevät Italian aluetta, italialaisia ja maahanmuuttajia, sekä ovat mahdollisesti myös interaktiossa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kanssa. He ovatkin keskeisiä toimijoita nuorten poliittisen sosialisoinnin kannalta, minkä takia heidän suhtautumisensa selvittäminen maahanmuuton ilmiötä kohtaan on hyödyllistä. Lisäksi valitsemani opettajaryhmä on osa keskiluokkaa (tai ylempää keskiluokkaa), mikä tekee heistä mielenkiintoisen kohderyhmän.

Pelkoa tuottavien eliittidiskurssien selvittämisessä tukeudun ensisijaisesti jo olemassa olevaan tutkimukseen. Hyödynnän erityisesti Alessandro Dal Lagon (2009; 2010)¹⁷⁷, Claudia Finotellin ja Giuseppe Sciortinon (2008; 2009)¹⁷⁸, Natalia Magnanin (2012)¹⁷⁹, Massimo Merlinon (2009)¹⁸⁰, sekä Anna Triandafyllidou ja Maurizio Ambrosinin (2011)¹⁸¹ tekemää tutkimusta, sekä Open Society Justice Initiativen (2012)¹⁸² ja Amnesty Internationalin (2012)¹⁸³ raportteja. Valitsemani sekundaariaineisto mahdollistaa perusteellisen syventymisen Italian viimeaikaiseen maahanmuuttopolitiikkaan ja -lainsäädäntöön (Bossi-Fini -lakiin ja turvallisuuspaketin lakeihin). Kokonaisuutena tarkasteltuna se myös tarjoaa hyvät lähtökohdat pelkoa tuottavien diskurssien tarkasteluun.

¹⁷⁵ Mäkelä 1990, 53.

¹⁷⁶ Ó Tuathail & Agnew 1992, 194–195.

¹⁷⁷ Dal Lago (2009), *Non-Persons. The Exclusion of Migrants in a Global Society*; Dal Lago (2010), "La porta stretta. L'Italia e l'"altra riva" tra colonialismo e politiche migratorie".

¹⁷⁸ Finotelli & Sciortino (2008), "New Trends in Italian Immigration Policies: 'To change everything in order to keep everything the same'"; Finotelli & Sciortino (2009), "The Importance of Being Southern: The Making of Policies of Immigration Control in Italy".

¹⁷⁹ Magnani (2012), "Immigration control in Italian political elite debates: Changing policy frames in Italy, 1980s-2000s".

¹⁸⁰ Merlino (2009), "The Italian (In)Security Package: Security vs. Rule of Law and Fundamental Rights in the EU".

¹⁸¹ Triandafyllidou & Ambrosini (2011), "Irregular Immigration Control in Italy and Greece: Strong Fencing and Weak Gate-keeping serving the Labour Market".

¹⁸² Open Society Justice Initiative (2012), "Committee on the Elimination of Racial Discrimination: Review of Italy - March 2012".

¹⁸³ Amnesty International (2012), "Italy's discriminatory treatment of the Roma breaches EU Race Directive: Briefing to the European Commission".

Sekundaariaineiston lisäksi tuen analyysiani primääriaineistolla, joka koostuu viimeisimmästä lainsäädännöstä. Kyse on niin kutsutusta ”turvallisuuspaketista” eli laeista, joilla pyritään muun muassa säätelemään ulkomaalaisten läsnäoloa Italiassa. Turvallisuuspaketti koostuu kolmesta osasta. Ensiksi, asetus 92/2008 ”Kiireelliset toimenpiteet yleisen turvallisuuden suhteen”¹⁸⁴, joka myöhemmin muutettiin laiksi 125/2008¹⁸⁵, sisältää uudet linjaukset ulkomaalaisten karkottamisen suhteen, ja lisää pormestarien valtaa yleisen turvallisuuden ylläpidossa. Toiseksi, laki 94/2009 ”Yleiseen turvallisuuteen liittyvät säädökset”¹⁸⁶ koskevat laitonta maahanmuuttoa, järjestäytynyttä rikollisuutta ja liikenneturvallisuutta. Lopuksi, paketti sisältää kolme lainsäädännöllistä asetusta, joista ensimmäinen, 160/2008¹⁸⁷, koskee perheiden yhdistämistä, toinen, 159/2008, pakolaisaseman tunnustamista, ja kolmas EU-kansalaisten vapaalle liikkuvuudelle asetettavia ehtoja¹⁸⁸. Lainsäädännöllisistä asetuksista käsittelen ensin mainittua¹⁸⁹.

Turvallisuuspaketin lakeja käsittelen niiltä osin, kun ne koskevat maahanmuuton säätelyä, ja tämän lisäksi aineistonani toimii sisäministeriön nettisivuilta löytyvä lakipaketin esittely¹⁹⁰. Primääriaineistoni kattaa näin ajanjakson 2008–2009. Olen valinnut turvallisuuspaketin primääriaineistoni keskiöön siksi, että se edustaa uusinta lainsäädäntöä, ja laajin maahanmuuttoon liittyvistä julkisista keskusteluista on viime aikoina käyty juuri turvallisuuspaketin tiimoilta. Toinen vaihtoehto olisi voinut olla analysoida vuoden 2010 loppupuolella alkaneesta ”arabikeväästä” seurannutta keskustelua. Tulon kuitenkin tulokseen, että en halua sen dominoivan aineistoani, koska tutkielmassani on kyse Afrikasta saapuvien siirtolaisten lisäksi myös muista maahanmuuttajista. Jos taas rajoittaisin primaariaineistoni vain lähihistoriaan, vaikkapa vuoteen 2012 (jolloin keräsin aineistoni paikallistasolta), olisi poliittisen kulttuurin ymmärtäminen vaikeaa ja talouskriisin vaikutus suuri¹⁹¹. Koska niin arabikevät kuin talouskriisikin ovat kuitenkin vaikuttaneet maahanmuuttodiskursseihin, huomion ne relevantein osin sekundaariaineiston kautta. Lisäksi sekundaariaineistoni ulottuu myös aikaan ennen vuotta 2008, koska tuorein maahanmuuttolaki, Bossi-Fini -laki, on vuodelta 2002.

¹⁸⁴ ”Decreto-Legge 23 maggio 2008, n. 92, Misure urgenti in materia di sicurezza pubblica”.

¹⁸⁵ ”Legge 24 luglio 2008, n. 125, ‘Conversione in legge, con modificazioni, del decreto-legge 23 maggio 2008, n. 92, recante misure urgenti in materia di sicurezza pubblica’”.

¹⁸⁶ ”Legge 5 luglio 2009, n. 94, Disposizioni in materia di sicurezza pubblica”.

¹⁸⁷ ”Decreto legislativo 3 ottobre 2008, n. 160”.

¹⁸⁸ Italian sisäministeriö 2008.

¹⁸⁹ Toinen lainsäädännöllinen asetus rajautuu tutkimuskohteeni ulkopuolelle, ja kolmas hyllytettiin myöhemmin kokonaisuudessaan.

¹⁹⁰ Italian sisäministeriö (2008), ”Pacchetto sicurezza”.

¹⁹¹ Julkisessa keskustelussa on pohdittu sitä, vievätkö maahanmuuttajat talouskriisin aikaan vähätkin tarjolla olevat työt. Kts. Esim. LaStampa/Worldcrunch 2.11.2012.

4.4. Diskurssianalyysin hyödyntäminen aineiston analyysissä

Aloitan analyysini etsimällä eroavuuksia ja yhtäläisyyksiä opettajien täyttämistä lomakekyselyistä. Pysin siis havaitsemaan erilaisia representaatioita maahanmuutosta ja maahanmuuttajista sekä luokittelemaan niitä. Kiinnitän huomiota erityisesti identiteettien representaatioihin ja diskursseihin, eli siihen, minkälaisia kuvauksia maahanmuuttajista ja italialaisista esitetään. Analyysin alkuvaiheessa tämä tarkoittaa huomion kiinnittämistä monikolliseen subjektiin, jonka jälkeen pyrin selvittämään, *miten* erilaisia identiteettejä pyritään ylläpitämään. Toisin sanoin, tarkastelen sitä, minkälaisia selityksiä ja perusteluja identiteettirepresentaatioille annetaan.

Tämä on yhteydessä myös hegemonisten diskurssien tunnistamiseen. Kuten edellä esitin, hegemonisen diskurssin voi tunnistaa esimerkiksi toistosta ja naturalisaatiosta. Myös stereotypiat voivat olla merkkeinä hegemonisista diskursseista. Hegemonisten diskurssien ei tarvitse olla negatiivisia, vaan ne voi olla myös suvaitsevia. Tulee kuitenkin tarkastella sitä, ovatko opettajien vastaukset oikeasti vain näennäisesti suvaitsevaisia. Toisin sanoin, onko opettajien vastauksissa nähtävissä, mitä maahanmuutosta ja maahanmuuttajista on sopivaa sanoa.

Eliittidiskursseja havainnoidessani tarkastelen turvallisuuspakettia käsittelevää primaariaineistoani sekä sekundaariaineistoani geopoliittisten juonien ja käsikirjoitusten valossa. Primaariaineistoni voidaan nähdä ensisijaisesti otteeksi käsikirjoituksesta, toiminnasta, vaikka se sisältää myös geopoliittisia juonia eli tilanteen määrittelyjä. Sekundaariaineistollani saan syvyyttä myös geopoliittisten juonien tarkasteluun, eli siihen, miten maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia sekä Italian aluetta määritellään, mitä syitä maahanmuuton tilanteelle annetaan ja miten käyttöön otettuja toimenpiteitä perustellaan. Ó Tuathailia mukaillen esitän aineistolleni kysymykset: missä? (paikanmäärittely); mitä? (tilanteen määrittely); ketkä? (toimijoiden määrittely); miksi? (syyt tilanteelle); mitä sitten? (strateginen laskelmointi)¹⁹².

Lopuksi pyrin selvittämään onko aineistossa viitteitä geopoliittisesta visiosta. Tämä voi ilmetä paikallistasolla, jos opettajat harjoittavat yhteneväistä rajanrakennusta ”meidän” ja maahanmuuttajien välillä sekä ilmentävät kiintymystä johonkin tiettyyn paikkaan. Tässä tapauksessa opettajat saattavat myös esittää oletuksia persoonattomista voimista maahanmuuton ilmiön selittäjinä tai korostaa Italian tai Sardinian homogeenisuutta. Geopoliittinen visio voi olla myös laajemmin jaettu silloin, kun

¹⁹² Ó Tuathail 2002, 610–619.

opettajien näkemykset ”meistä ja heistä” sekä merkityksellisestä paikasta ovat yhteneväisiä eliitin esittämien geopoliittisten diskurssien kanssa.

5. Geopoliittiset diskurssit maahanmuuton ilmiöstä ja maahanmuuttajista

Analyysini ensimmäinen osa sisältää geopoliittisten diskurssien, juonien ja käsikirjoitusten, tarkastelua, lähtien liikkeelle ensin mainitusta. Koska juonet sisältyvät osittain käsikirjoitukseen ja käsikirjoitukset toimivat usein kehyksenä juonille, on näitä kahta vaikea erottaa toisistaan täysin. Tästä huolimatta esitän nämä kaksi geopoliittista diskurssia erillään, pyrkien erottamaan tilanteen määrittelyt ja diskursiivisen argumentoinnin (juonet) niistä vastauksista/strategioista (käsikirjoitukset), joilla maahanmuuton ilmiö ja maahanmuuttajat pyritään kohtaamaan.

5.1. Geopoliittiset juonet pelon tuottamiseksi maahanmuuttoa kohtaan

Käsittelen seuraavaksi niitä keskeisimpiä tapoja, joilla Italian valtiojohto on 2000-luvun alkupuolelta tähän päivään määrittelyt maahanmuuton ilmiötä. Huomioni kohteena ovat tilanteen määrittely, toimijoiden määrittely, paikanmääritys, tilanteen syiden määrittelyt ja strateginen laskelmointi. Maahanmuuton ilmiön määrittelyillä on mahdollista luoda pelkoa maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan.

5.1.1. Uhkana laitton maahanmuutto ja maahanmuuttajien rikollisuus

Italian valtiojohtoon geopoliittisten juonien hallitsevaksi piirteeksi on noussut turvallisuuden ja lainmukaisuuden merkitys määriteltäessä maahanmuuton ilmiötä. Näiden ensisijaiseksi uhaksi nimetään ”laittomat maahanmuuttajat”, joiden maahan pääsy tulee estää. Tämä laittomien maahanmuuttajien uhkadiskurssi on ollut tärkeässä roolissa pyrittäessä oikeuttamaan tiettyjä toimenpiteitä. Toiseksi, maahanmuuton, ja erityisesti laitton maahanmuuton, yhdistäminen rikollisuuteen on noussut keskeiseksi diskurssiksi viimeistään 2000-luvun alusta alkaen. Koska maahanmuuton katsotaan lisäävän rikollisuutta, se on myös uhkana turvallisuudelle ja lainmukaisuudelle. Pietro Saitta mukaan nollatoleranssista onkin viime aikoina tullut maahanmuuton ja yleisen turvallisuuden hallinnan tapa¹⁹³. Käsittelen seuraavaksi nämä kaksi turvallisuutta ja lainmukaisuutta uhkaavaa diskurssia aloittamalla ensin mainitusta.

¹⁹³ Saitta 2011, 119.

Vuonna 2009 sisäministeri Roberto Maroni (Lega Nord¹⁹⁴) totesi laittoman maahanmuuton edellyttävistä toimista seuraavasti: ”Meidän ei tule olla hyväntekijöitä, vaan tiukkoja ja päättäväisiä torjuaksemme laitonta maahanmuuttoa ja vahvistaaksemme laillisuusperiaatetta.”¹⁹⁵ Laittoman maahanmuuton estäminen rajavalvontaa parantamalla onkin ollut jokaisen Italian hallituksen keskeisenä tavoitteena aina 1990-luvun alusta saakka¹⁹⁶, jolloin maahanmuutto Italiaan alkoi kasvaa. Näin sekä konkreettisella ulkorajojen rajanrakennuksella että symbolisella rajaamisella, jota Maronin lausunto kuvastaa, erotellaan ”lailliset” ja ”laittomat” maahanmuuttajat, joista viimeksi mainitut ovat vaarallisia ja edellyttävät ankaria toimia. Vaikka tämä erottelu on olemassa, niin jatkuva laittoman siirtolaisuuden uhkadiskurssin ylläpito ja painotus ovat johtaneet Alessandro Dal Lagon mukaan yksinkertaistukseen, jossa kaikki siirtolaisuuskysymykset nähdään laittoman maahanmuuton ongelmana¹⁹⁷.

Monet kärkipoliitikot ovat suhtautuneet erityisesti mereltä tuleviin siirtolaisiin yhdenmukaisesti: he ovat uhka Italialle. Kun vuonna 2004 hieman yli viikon aikana Italian Lampedusan saarelle saapui 1787 siirtolaista, Italian silloinen sisäministeri Giuseppe Pisanu (Forza Italia¹⁹⁸) käytti siirtolaisten saapumisesta representaatiota ”organisoitu hyökkäys rannikoillemme”¹⁹⁹. Myös arabikevään aiheuttama maahanmuuttajien ja pakolaisten määrän kasvu esitettiin uhkana, vaikkakin jonain täysin hallitsemattomana sellaisena. Pääministeri Silvio Berlusconi (Popolo della Libertà) kuvasi ilmiötä ”ihmistsunamiksi”²⁰⁰, ja myös sana ”aalto” oli yleisesti käytetty representaatio ilmiöstä²⁰¹. Italian ulkoministeri Franco Frattini (Popolo della Libertà) pelkäsi alkuvuodesta 2011 ”jopa 300 000 maahanmuuttajan aallon” saapuvan Italiaan ja kuvasi tilannetta ”raamatulliseksi eksodukseksi”. Hänen mukaansa kyse oli ongelmasta, ”jota yhdenkään italialaisen ei tulisi aliarvioida.”²⁰² Sisäministeri Maronin mukaan Maghreb oli räjähtämässä ja Italia on jätetty asian kanssa yksin²⁰³.

¹⁹⁴ ”Pohjoinen liitto” on lähinnä alueellinen oikeistopuolue, joka tunnetaan uusliberalistisuudestaan ja muukalaisvastaisuudestaan. Puolue on myös ajanut Pohjois-Italian autonomiaa ja riippumattomuutta taloudellisesti jäljessä olevasta etelästä.

¹⁹⁵ ”Per contrastare l’immigrazione clandestina non bisogna essere buonisti ma cattivi, determinati, per affermare il rigore della legge.” (Corriere della Sera 2.2.2009 Triandafyllidou & Ambrosinin 2011, 267 mukaan.)

¹⁹⁶ Finotelli & Sciortino 2008.

¹⁹⁷ Dal Lago 2010, 6.

¹⁹⁸ Forza Italia oli Silvio Berlusconin johtama keskusta-oikeistolainen, liberaali-konservatiivinen puolue, joka muuttui Popolo della Libertà -puolueeksi (”Vapauden kansa”) vuonna 2009.

¹⁹⁹ Telegraph 10.9.2004 Carterin & Merillin 2007, 249–250 mukaan.

²⁰⁰ Triandafyllidou & Ambrosini 2011, 267–268.

²⁰¹ Bialasiewicz 2011, 299.

²⁰² The Telegraph 23.2.2011.

²⁰³ Il Giornale 13.2.2011.

Kun siirtolaiset kuvataan ”aaltona”, ”ihmistsunamina” tai ”Maghrebin räjähdysten jälkiseurauksina” heidät yhdistetään kokonaisuudeksi, jossa yksilölliset tarinat hiljennetään. Erityisesti luontoon viittaavilla representaatioilla kuulijaa etäännytetään ilmiön inhimillisestä puolesta, ja heistä on helpompi luoda uhka, jolta italialaisten tulee suojautua. Koska uhka luodaan diskursiivisesti lähes yliluonnolliseksi viittaamalla niin luontoon kuin Raamattuunkin, on sitä erityisen vaikea hallita. Kyseiset representaatiot ovatkin yhteneväisiä Dijkinkin geopolittisen vision sen rakennusosan kanssa, jossa ylimaallisten voimien esitetään rakentavan maailmaa²⁰⁴. Ilmiön hallitsemattomuudesta huolimatta Italia on aktiivisesti pyrkinyt vastaamaan ulkoapäin tulevaan ”uhkaan” estämällä siirtolaisten pääsyn Italiaan sotilaallisesti niin valtion alueella kuin kansainvälisillä vesilläkin²⁰⁵. Ehkä representaatio siirtolaisten ”organisoituneesta hyökkäyksestä” Lampedusaan onkin perustelu toimille, joita tilanne vaatii; hyökkäys edellyttää sotilaallista vastausta.

Kielelliset valinnat ovat keskeisessä roolissa geopolittisten juonien muodostamisessa silloin, kun maahanmuuttajat yhdistetään laittomuuteen ja rikollisuuteen. Italian kielen termi ”clandestini” tarkoittaa paperittomia siirtolaisia viitaten jo itsessään laittomuuteen ja rikollisuuteen. Poliitikot käyttävät termiä usein ja viittaavat sillä erityisesti mereltä saapuviin siirtolaisiin riippumatta siitä, ovatko he maahanmuuttajia vai pakolaisia.²⁰⁶ Vaikka laittoman maahanmuuttajan uhkadiskurssi perustuukin juuri erotteluun laillisen ja laittoman maahanmuuttajan välillä, laittomiksi maahanmuuttajiksi nimetään myös muita henkilöitä uhan suurentamiseksi. Myös toisessa keskeisessä diskurssissa, maahanmuuton ja rikollisuuden yhteen liittämässä, maahanmuuttajat on kategorisoitu kokonaisuudeksi, jossa erotteluille ei ole tilaa. Rikollisuusdiskurssin ylläpitämiseksi rikollisuus ja pikkurikollisuus liitetään usein homogeeniseksi ilmiöksi, jotta hätätila voitaisiin säilyttää. Samalla kuitenkin myös ajatusta mikrorikollisuudesta uhkana hyödynnetään, koska se koskee kaikkia – joko totena tai kuviteltuna – ja on näin tehokas pelon tuottamisen väline.²⁰⁷

Berlusconin toteamus eräässä mafian vastaisessa kokouksessa vuonna 2010 toimii hyvänä esimerkkinä rikollisuusdiskurssista. Hänen mukaansa ””[...] siirtolaisten määrän vähentäminen Italiassa tarkoittaa vähemmän ’työvoimaa’ rikollisuudelle””²⁰⁸. Myös ulkomaalaisvastaisuudestaan tunnettu Lega Nord - puolue on toistuvasti vaatinut ankaria toimenpiteitä laittomia maahanmuuttajia ja ulkomaalaisia

²⁰⁴ Dijkink 1996, 11–14.

²⁰⁵ Carter & Merill 2007, 248, 262.

²⁰⁶ Triandafyllidou & Ambrosini 2011, 265.

²⁰⁷ Kts. Dal Lago 2009, 127, 129.

²⁰⁸ ””[...] reducing the number of migrants in Italy means less ’labour force’ for criminality”” (LaStampa 28.1.2010 Di Pasqualen 2010, 25 mukaan).

rikollisia kohtaan²⁰⁹, ja se oli keskeisessä roolissa vuonna 2008 valtaan nousseen hallituksen maahanmuuttopolitiikka muotoillessa²¹⁰. Puolueen edustaja Federico Bricolo puhui senaatille vuonna 2009 seuraavasti:

”Uusi lakialoite on vastaus Italian kansalaisten etsimälle turvallisuudelle [...] Romanian ja EU:n ulkopuolisten maahanmuuttajien tulva, jota jotkut virheellisesti pitävät käypänä taloudellisena resurssina valtiolle, saa aikaan sosiaalista turvattomuutta ja rikollisuuden kasvua [...] Tällä hetkellä mitä vähemmän ulkomaalaisia saapuu meidän maillemme sitä parempi se on valtiollemme.”²¹¹

Edellisessä otteessa on nähtävissä rikollisuusdiskurssin lisäksi myös populistinen ”oma väki ensin” -diskurssi, jossa funktionaalinen narratiivi maahanmuutosta taloudellisena resurssina on jäänyt taka-alalle²¹². Italiassa maahanmuuttajia halutaan toki vieläkin hyödyntää työvoimaresurssina, mutta heille suodaan hyvin rajoitetut oikeudet, joka on osoitus vallalla olevasta uhka-ajattelusta²¹³ ja halusta nykyisen yhteiskuntajärjestyksen säilyttämiseen. Lisäksi, Claudia Finotelli ja Giuseppe Sciortino muistuttavat, että maahanmuuttajat jaetaan edelleen ”hyviin” ja ”pahoihin” maahanmuuttajiin, joista ensin mainitut käyvät töissä ja jälkimmäiset eivät. Tämä kategorisointi on heidän mukaansa muotoillut osaltaan Italian keskeisten puolueiden ristiriitaisia diskursseja viimeisten 20 vuoden ajan.²¹⁴

Ennen kuin siirryn seuraavaan alalukuun, on hyvä tarkastella rikollisuusdiskurssin todenperäisyyttä lyhyesti. Milo Bianchi, Paolo Buonanno ja Paolo Pinotti ovat tehneet perusteellisen selvityksen rikollisuuden ja maahanmuuton yhteydestä Italian maakunnissa aikavälillä 1990–2003, ja heidän mukaansa maahanmuutto lisää hieman ryöstöjä, mutta muun tyyppisiin rikoksiin sillä ei ole vaikutusta²¹⁵. Useat tutkimukset ovatkin osoittaneet, että ulkomaalaisten pidätys-, tuomitsemis- ja vangitsemistilastot eivät kuvaa heidän merkittävästi suurempaa taipumusta rikollisuuteen vaan sitä, että

²⁰⁹ Finotelli & Sciortino 2008.

²¹⁰ Sisäministeriksi nousi Lega Nordin Roberto Maroni.

²¹¹ ”The new bill is a response to the quest for security by Italian citizens [...] The invasion of Roma and extra-Cee immigrants, which some wrongly consider a valid economic resource for the country, produce an increase of social insecurity and criminality [...] At this moment the less foreigners arrive to our shores, the better it is for our country.” (Federico Bricolo senaatissa 2.7.2009 Magnanin 2012, 658 mukaan.) Lega Nordin edustajat ovat tunnettuja rasistisista kommentistaan. Rooman pormestari Gianni Alemanno totesi suosituksessa televisio-ohjelmassa vuonna 2009, että ”Seksuaalinen väkivalta on menetelmä, jonka avulla ulkomaalaiset aikovat hyökätä Italian instituutioihin”. Euroopan parlamentin jäsen Mario Borghezio taas järjesti kampanjan vastalauseena useammalle tapaukselle, joissa Romanian kansalainen oli tehnyt seksuaalisen väkivaltarikoksen. Kampanjassaan hän totesi maassa olevan liikaa ulkopuolisia, jotka ”täytyy lähettää heidät pois”. Lisäksi, hänen mukaansa ”ulkomaalaisille pitäisi tehdä niks naks [kuohinta ja kastrointi]”. (Open Society Justice Initiative 2012, 13.)

²¹² Magnani 2012, 658.

²¹³ Triandafyllidou & Ambrosini 2011, 264.

²¹⁴ Finotelli & Sciortino 2009, 132–133.

²¹⁵ Bianchi ym. 2008. Kts. myös Caritas/Migrantes & Redattore Sociale 2009, 7–10.

heitä rangaistaan todennäköisemmin²¹⁶. Rikollisuuden esiintyvyys on Italiassa myös alle eurooppalaisen keskiarvon²¹⁷.

5.1.2. Laittomat maahanmuuttajat, rikolliset maahanmuuttajat ja romanit

Kuten edeltä oli mahdollista havaita, maahanmuuttoon liittyvien geopoliittisten juonien keskeisiksi kohderyhmiksi on viime vuosina nostettu laittomat maahanmuuttajat ja rikolliset maahanmuuttajat (joihin laittomat maahanmuuttajat nykyään automaattisesti kuuluvat²¹⁸). Tämän lisäksi myös romanit esiintyvät valtiojohdon puheissa jatkuvasti, ja usein heidät yhdistetään ainakin toiseen kahdesta muusta kategoriasta tavoitteena kansalaisten turvattomuuden tunteeseen vetoaminen. Kyse on rajanrakennuksesta, toiseuttamisesta, jonka kautta Italian ”toiseksi” määritellään ensisijaisesti laittomat maahanmuuttajat, rikolliset maahanmuuttajat ja romanit. Tapa, jolla tämä tehdään, toiseuttaa kuitenkin myös edellisiin ”ryhmiin” kuulumattomia maahanmuuttajia.

Vaikka rikollisuusdiskurssit maahanmuuttajista eivät ole uusi ilmiö, ovat ne viime vuosina koventuneet. Kun vielä 2000-luvun alussa Bossi-Fini -lakia koskevien keskustelujen retoriikka sisälsi ajatuksen, että maahanmuuttaja pakotetaan rikolliseksi ja tätä hyväksikäytetään italialaisten rikollisjärjestöjen toimesta, viimeistään vuodesta 2009 eteenpäin maahanmuuttajan on Natalia Magnanin mukaan katsottu olevan luonnostaan rikollinen ja taipuvainen rikkomaan lakia²¹⁹. Kyse on sellaisen geopoliittisen juonen rakentamisesta, jossa maahanmuuttajien esitetään olevan entistä vaarallisempia ja yhteensopimattomampia italialaisen yhteiskunnan ja kulttuurin kanssa.

Carterin ja Merillin mukaan Lega Nordin, Forza Italian (Popolo della Libertà) ja Allianza Nazionalen²²⁰, hyödyntämät kulttuuriset idiomit ovat italialaisen perheen ihanteita; johonkin ryhmään tai kulttuuriin kuuluminen on kuin kuulumista perheeseen. Idiomeiden taustalla on lisäksi ajatus kulttuurien erilaisuudesta ja yhteensopimattomuudesta.²²¹ Myös opetusministeri Mariastella Gelminin (Popolo della Libertà) lakiehdotus heijastelee Henk van Houtumin mukaan Euroopassa vallalla olevaa kulttuurisen identiteetin menettämisen pelkoa²²². Lakiehdotuksen seurauksena nykyään Italian koululuokkien oppilaista ulkomaalaisia saa olla enintään 30%. Ministeri perusteli uutta käytäntöä sillä,

²¹⁶ Dal Lago 2009, 43; Caritas/Migrantes & Redattore Sociale 2009, 10.

²¹⁷ Caritas/Migrantes & Redattore Sociale 2009, 5.

²¹⁸ Laiton maahanmuutto on kriminalisoitu vuonna 2009, josta lisää myöhemmin.

²¹⁹ Magnani 2012, 658.

²²⁰ ”Kansallisen liitto” on konservatiivinen puolue, joka perustettiin entisen uusfasistisen puolueen yhdistyessä kristillisdemokraattien kanssa. Vuonna 2009 puolue lakkasi olemasta sen yhdistyttyä Popolo della Libertà -puolueen kanssa.

²²¹ Carter & Merill 2007, 258.

²²² Kts. van Houtum 2010, 967.

että italialaisen koulun symbolien ja identiteetin tulee säilyä ja ghetto-luokkien muodostumista tulee välttää.²²³ Vaikka Italia on perinteisesti ollut hyvin epäyhtenäinen valtio, on ajatus Italiasta kotimaana Dal Lagon mukaan löydetty viime aikoina uudestaan. Nationalismia vahvistetaan Italiassa nyt alueiden lisäksi valtion tasolla, ja poliittisen yhteisön katsotaan edellyttävän tarkkaan rajattua alueellista yhteisöä.²²⁴

Kyse onkin yhä useammin geopoliittisen identiteetin diskursseista, joissa Italian ulkorajat esitetään luonnollisiksi ja niiden sisäpuoli homogeeniseksi. Dijkinkin geopoliittinen visio muodostuu juuri siten, että olemassa on me-he -jakolinjoja sekä emotionaalista kiintymystä tiettyyn paikkaan. Lisäksi yhteiskunnassa saattaa ilmetä liioiteltuja kuvauksia valtion sisäisestä homogeenisuudesta.²²⁵ Ehkä juuri se seikka, että Italiassa ei ole perinteisesti ollut vahvaa kansallista identiteettiä, edellyttää yhä äänekkäämpiä diskursseja ”toisesta”, jotta myös ajatus ”meistä” vahvistuisi. ”Heidän” tai ”toisen” määrittely on saanut Italiassa jopa vihamielisiä piirteitä, ja Open Society Justice Initiativen mukaan Italiassa onkin epäonnistuttu poliitikkojen esittämien syrjivien lausuntojen tuomitsemisessa ja kieltämisessä²²⁶.

Romaneihin kohdistuvat kommentit tarjoavat tästä hyvän esimerkin. Vuonna 2010 sisäministeri Maroni totesi hyväksyvänsä Ranskan karkotustoimet romaneja kohtaan: ”On oikein karkottaa romanit. Meillä tulee olemaan kovempi linja kuin Sarkozyllä!”²²⁷ Milanon pormestarivaaleihin vuonna 2011 valmistetuissa kampanjajulisteissa puoluejohtajat Silvio Berlusconi ja Umberto Bossi (Lega Nord) varoittivat Milanosta tulevan ”mustalaispaikka” (”zingaropoli”), jos vasemmistolainen Giuliano Pisapia voittaisi vaalit.²²⁸ Tämän tyyppisillä ilmaisuilla romaneista muodostetaan Italian viholliskansaa, jota tulee pelätä.

Romaneihin liitettävät stereotyypit eivät auta asiaa. Amnesty Internationalin mukaan tyypillisin stereotypia romaneja kohtaan on määritellä heidät ”nomadeina”, jota käytetään Italiassa niin poliittisissa diskursseissa kuin aina lainsäädännössäkin asti. Tätä termiä käytetään synonyymina puhuttaessa maassa asuvista romaniyhteisöistä, jotka ovat traditionaalisesti olleet nomadeja tai

²²³ Di Pasquale 2010, 19.

²²⁴ Dal Lago 2009, 16.

²²⁵ Dijkink 1996, 11–14.

²²⁶ Open Society Justice Initiative 2012, 6.

²²⁷ ”It is right to expel the Roma. We will have a harder line than Sarkozy!” (Il Corriere della Sera 21.8.2010 Di Pasqualen 2010, 25–26 mukaan.)

²²⁸ Amnesty International 2012, 6; Open Society Justice Initiative 2012, 6. Tämä on yksi harvoista tapauksista, jonka tuomioistuimien on katsonut olleen laitton (Amnesty International 2012, 6).

puolinomadeja, mutta eivät ole enää pitkään seuranneet nomadista elämäntapaa.²²⁹ Näin siitäkkin huolimatta, että nykyään 50% romaneista, jotka asuvat Italiassa, on Italian kansalaisuus, ja 20% heistä on jonkin muun EU-maan kansalaisia²³⁰.

Myös uskontoa on hyödynnetty Italiassa kansallisen identiteetin merkkinä. Koska Italiassa jaetaan katoliset arvot hyvin laajalti, on muslimimaahanmuuttajista ollut helppo tehdä uhka koko Italian kansalle.²³¹ Vuonna 2003 Euroopan parlamentin jäsen Mario Segni totesi haastattelussa seuraavasti: “Islamin usko on myös iso ongelma, koska se tuo mukanaan arvoja, joita ei voi integroida meidän yhteiskuntaamme helposti.”²³² Myös pääministeri Berlusconi on käyttänyt sivilisaatioiden yhteentörmäys -tyyppisiä ilmaisuja²³³, ja Lega Nord on aktiivisesti painostanut hallitusta estämään muslimien maahanpääsyä²³⁴. Näistä diskursseista ja toimista huolimatta katson, että toiseuttamisen keskiössä ovat erityisesti viime vuosina olleet kolme edellä käsiteltyä ryhmää, ja muslimeihin kohdistuvat uhkadiskurssit ovat ainakin osittain jääneet näiden varjoon.

5.1.3. Maahanmuutto Välimeren aluetta ja Eurooppaa koskevana ilmiönä

Italia harjoittaa tällä hetkellä ensisijaisesti itsenäistä maahanmuuton hallintaa. Vaikka EU:lla on olemassa yhteisiä normeja, standardeja ja sopimuksia muun muassa Euroopan etelärajojen valvonnasta²³⁵, niin näiden merkitys on Luiza Bialasiewiczin mukaan ollut viime vuosina vähäinen työjaon epävarmuuden ja kansallisten intressien takia. Pelot lukuisten siirtolaisten saapumisesta Italiaan ovat johtuneet italialaisia järkyttäneestä maantieteellisestä oivalluksesta, jossa etelärannikon on havaittu olevan hyvin lähellä.²³⁶ Juuri Afrikasta saapuvien siirtolaisten maahanpääsyn rajoittaminen on noussut keskiöön, ja Italian hallitukset ovat pyrkineet asettamaan omat pelisääntönsä maahanmuuton hallinnoimiseksi.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että maahanmuuton katsottaisiin olevan vain paikallinen ilmiö. Päinvastoin, niin toimenpiteet kuin geopolitiittisten juonten paikan määrittelytkin ovat antaneet

²²⁹ Amnesty International 2012, 7.

²³⁰ Trucco 2008, 32.

²³¹ Buonfino 2004, 23–24.

²³² ”Islamic religion is also a big problem as it brings values that cannot be easily integrated in our society.” (Mario Segnin haastattelu 2003 Buonfinon 2004, 23 mukaan.)

²³³ Buonfino 2004, 24.

²³⁴ Pagliai 2011, 97.

²³⁵ Italia liittyi myös Prümin sopimukseen vuonna 2009. Tämä mahdollistaa poliisiyhteistyön sopimuksen allekirjoittaneiden EU-maiden kanssa taistelussa terrorismia, rajat ylittävää rikollisuutta sekä laitonta maahanmuuttoa vastaan. (Italian sisäministeriö 2008.)

²³⁶ Bialasiewicz 2011, 299–300. Kts. myös Buonfino 2004.

ymmärtää, että kyse on alueellisesta, Välimeren aluetta ja Eurooppaa koskevasta ilmiöstä, minkä takia myös vastausten tulisi olla alueellisia ja useamman toimijan tukemia. Italia on esimerkiksi toistuvasti vaatinut EU:n ja sen jäsenmaiden vastuunkantoa mitä tulee Italiaan saapuviin siirtolaisiin. Erityisesti arabikevät sai aikaan kovaa kritiikkiä EU:n toimetuudesta kohtaan²³⁷, mutta jo aikaisemminkin esitettiin, että siirtolaisten Italiaan saapumisen ””tulisi olla Euroopan omallatunnolla””²³⁸.

Italia on tehnyt yhteistyötä siirtolaisuuden hallinnoimisessa myös esimerkiksi Egyptin, Tunisian ja Libyan kanssa, joista Libyan kanssa tehdyt sopimukset ovat olleet eniten julkisuudessa ja kritiikin kohteena. Yhteistyöhön Libyan kanssa on lukeutunut takaisinottosopimuksen solmiminen, vastaanottorakennusten kunnostamista Libyassa ja siirtolaisten kotiuttamisen rahoittamista.²³⁹ Lisäksi bilateraalit sopimukset ovat luoneet yhdistetyt meripartiot Libyan rannikolle, ja Libyalle on tarjottu välineistöä maa- ja merirajojen valvontaan²⁴⁰. Kyse on siis rajavartion osittaisesta ulkoistamisesta, tai valtion väkivallan monopolin soveltamisen siirtämisestä valtion ulkopuolelle, kuten Hyndman ja Mountz asian ilmaisevat²⁴¹. Kun Libyasta saapuvien siirtolaisten maahantulo saatiin pysäytettyä lähes kokonaan aikavälillä 2009–2011, esitti hallitus sen tärkeänä voittona yrityksissään ”aidata” maa laittomien maahanmuuttajien ulottumiin²⁴². ”Aitaamis”-representaation symbolinen rajanrakennus on yhteneväinen konkreettisten rajanrakennustoimien kanssa, jossa sisäpuoli pyritään turvaamaan vaaralliselta ulkopuolelta.

5.1.4. Syinä maantieteelliset realiteetit ja hallitsemattomat luonnonvoimat

Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että valtio-tason geopolittisissa juonissa Italiaan suuntautuvan maahanmuuton syiksi on esitetty maantieteellisiä realiteetteja yhdistettynä johonkin hallitsemattomaan luonnonvoimaan. Italian tiukka maahanmuuttopolitiikka on saanut alkunsa myös ajatuksesta, että maahanmuuttajat saapuvat Italiaan laittomasti, koska rajakontrolli on tehotonta²⁴³. Italian alueella jo oleskelevat maahanmuuttajat taas muodostavat turvallisuusongelman siksi, koska he ovat taipuvaisia rikollisuuteen, kulttuurisesti uhkaavia tai ”laittomia”. Maahanmuuttoa onkin lähestytty

²³⁷ Kts. esim. *Il Giornale* 13.2.2011.

²³⁸ Sisäministeri Giuseppe Pisanu 2003 *Buonfinon* 2004, 26 mukaan.

²³⁹ Andrijasevic 2006, 2, 25–26. Vuoden 2003 elokuun ja vuoden 2004 joulukuun välillä Italian hallitus rahoitti 50 siirtolaisia kuljettanutta lentoa Libyasta alkuperämaihin (*Human Rights Watch* 2006, 5).

²⁴⁰ Bialasiewicz 2011, 299.

²⁴¹ Hyndman & Mountz 2007, 80. Laittomien maahantulojen estämisen lisäksi tällä pyritään turvapaikanhakuprosessiin pääsyn vaikeuttamiseen: vuonna 2009 Italian parlamentti hyväksyi lain, jonka nojalla on mahdollista karkottaa maahan pyrkivät siirtolaiset kansainvälisiltä vesiltä takaisin Libyaan ilman heidän turvapaikkaoikeutensa määrittämistä tai hakemuksen vastaanottamista (Bialasiewicz 2011, 299).

²⁴² Triandafyllidou & Ambrosini 2011, 266.

²⁴³ Reyneri 2007, 21.

turvallisuusongelmana pyrkimättä ratkaisemaan esimerkiksi laittoman maahanmuuton syitä. Finotellin ja Sciortinon mukaan laitton maahanmuutto Italiaan on ennen kaikkea rakenteellinen ilmiö. Maassa ei ole tehokasta rekrytointikanavaa ulkomailta tulevalle työvoimalle, ja samaan aikaan epävirallinen talous on massiivinen, jopa 22.3% BKT:stä. Finotelli ja Sciortino katsovat, että tiukemman rajakontrollin sijaan Italian tulisi uudistaa työmarkkinoitaan.²⁴⁴

5.1.5. Strategiana turvallisuuden lisääminen

Vaikka Italiassa on edelleen olemassa poliittista hajaannusta maahanmuuttoasioissa, erimielisyyttä ovat vuosien varrella lieventäneet ainakin kolme tekijää: tiettyjen ryhmittymien vaikutus, turvallisuuden painottaminen ja taloudelliset realiteetit. Näistä kaksi jälkimmäistä kuvaavat myös puolueiden tämän hetkisiä intressejä.

Tiettyjen ryhmittymien vaikutus tarkoittaa maahanmuuton kannattajien, eli työnantajien liittojen, ammattiliittojen ja katolisen kirkon vaikutusta eri puolueiden linjoihin²⁴⁵. Myös katolisten puolueiden läsnäolo sekä keskusta-oikeistolaisissa että keskusta-vasemmistolaisissa hallituksissa on tuonut jatkuvuutta Italian maahanmuuttopolitiikkaan²⁴⁶ erityisesti 1990-luvulla ja 2000-luvun ensimmäisellä puoliskolla. Kun vuoden 2008 vaaleissa konservatiivinen katolinen ryhmä jäi pois Berlusconiin koalitiosta, tämä jatkuvuus kuitenkin katkesi²⁴⁷. Seurauksena oli Massimo Merlinon mukaan ”ulossulkemisen politiikka” mitä tulee ihmisten liikkuvuuteen ja moninaisuuteen. Koalitio saavutti myös yhteisymmärryksen ”taistelusta laitonta maahanmuuttoa vastaan”.²⁴⁸

Berlusconiin johtama koalitio ei kuitenkaan ollut ainoa taho, joka ylläpiti diskurssia taistelusta laitonta maahanmuuttoa vastaan. Finotellin ja Sciortinon mukaan myös keskusta-vasemmiston puolueet ovat perustaneet maahanmuuttopolitiikkansa erottelulle laillisen ja laittoman maahanmuuton välillä, sekä alkaneet toimimaan turvallisuuden nimissä konservatiivien tavoin, kun ennen kansalaisten huolta turvallisuudesta hyödynsivät lähinnä oikeistopuolueet (kuten Lega Nord). Tämä on ollut nähtävissä lainsäädännössä ja puolueiden vaalikampanjoissa, joissa maahanmuutto- ja turvallisuuskysymykset on

²⁴⁴ Finotelli & Sciortino 2008.

²⁴⁵ Reyneri 2007, 22.

²⁴⁶ Zincone 2006, 1.

²⁴⁷ Lisäksi sillä, että kommunistien ja vihreiden muodostama maahanmuuttomyönteinen liittouma ei saanut vaaleissa 4% kannatusta, joka on edellytys parlamenttiin pääsyksi, saattoi osaltaan vaikuttaa uuden suunnan muotoutumiseen (Merlino 2009, 3).

²⁴⁸ Merlino 2009, 3.

nostettu keskeisiksi.²⁴⁹ Dal Lagon mukaan puolueet niin oikeistossa kuin maltillisessa vasemmistossakin ovat olleet keskeisessä roolissa pelon ruokinnassa yhtenä tavoitteenaan keskinäisen konsensuksen saavuttaminen²⁵⁰.

Sen lisäksi, että keskusta-oikeisto ja keskusta-vasemmisto ovat katsoneet turvallisuustekijöiden esiin nostamisen maahanmuuttoasioiden yhteydessä olleen hyödyllinen osa vaalikampanjaa, myös taloudelliset tekijät ovat olleet puolueiden intresseissä. Italian maahanmuuttopolitiikan ongelmana on jo pitkään ollut se, että samaan aikaan kun pyritään rajoittavampaan lainsäädäntöön, ulkopuolelta tuleva työvoima on hyvin tärkeää Italialle²⁵¹. Niin keskusta-vasemmiston kuin keskusta-oikeistonkin hallitukset ovat käyttäneet laittoman maahanmuuttajan aseman laillistamista tärkeimpänä välineenään työvoimavajeen täyttämiseksi ja maahanmuuttajien laittoman työllistämisen säätelemiseksi. Vuodesta 1984 tähän päivään lähes 1,4 miljoonaa ulkomaalaista on laillistettu Italian hallitusten toimesta. Eri puolueet ovat olleet tietoisia, että laillistamiset eivät ole olleet merkinä rationaalisesta maahanmuuttopolitiikasta, vaan lähinnä maahanmuuttopolitiikan epäonnistumisesta, ja siksi laillistamisten on annettu ymmärtää olevan ainutkertaisia toimenpiteitä.²⁵²

5.2. Geopoliittisen käsikirjoituksen muodostaminen ja pelon vakiinnuttaminen

Kuvaan seuraavaksi toimia, joilla on 2000-luvulla pyritty muodostamaan käsikirjoitus/strategia maahanmuuton kohtaamiseksi valtiotasolla. Kyseiset toimet lisäävät ja vakiinnuttavat pelkoa maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan. Lähden liikkeelle Bossi-Fini -laista (189/2002), joka on Italian tuorein maahanmuuttolaki ja vuonna 1998 säädetyt Italian ensimmäisen systemaattisen maahanmuuttolain, Turco-Napolitanon, seuraaja. Tämän jälkeen käsittelen vuosina 2008 ja 2009 säädettyjä lakeja, ”turvallisuuspakettia”, jolla pyritään säätelemään EU-kansalaisten, kolmansien maiden kansalaisten ja romaneiden läsnäoloa Italiassa²⁵³. Nämä lait on saatu aikaan Silvio Berlusconiin johtamien keskusta-oikeistolaisten hallitusten (2001–2006 ja 2008–2011) toimesta. Vuosina 2006–

²⁴⁹ Finotelli & Sciortino 2008. Vuonna 2007 Romano Prodin keskusta-vasemmistolainen hallitus säätöi asetuksen 181/2007, jonka nojalla poliisivoimien on mahdollista karkottaa EU-kansalainen ja hänen perheenjäsenensä Italiasta, jos heidän katsotaan vaarantavan yleisen järjestyksen. Asetus oli poliittinen reaktio yleiselle paniikille, joka oli saanut alkunsa Romanian kansalaisen murhattua italialaisen naisen. (Finotelli & Sciortino 2008; Kts. Myös Trucco 2008, 32; Magnani 2012, 658.) Samaan aikaan hallitus yritti myös luonnostella Bossi-Finiä liberaalimpaa maahanmuuttolakia, joka jäi kuitenkin toteutumatta hallituksen kaaduttua (Finotelli & Sciortino 2008; Merlino 2009, 4).

²⁵⁰ Dal Lago 2010, 6.

²⁵¹ Finotelli & Sciortino 2009, 132–133.

²⁵² Finotelli & Sciortino 2008. Tämänhetkinen talouskriisi on toki muuttanut tilannetta. Finotellin ja Sciortinon mukaan kriisin seurauksena on se, että joillakin talouden sektoreilla ei tarvita enää niin paljon maahanmuuttajia, kun taas esimerkiksi hoiva-alalla muutoksia työvoimantarpeeseen ei luultavasti juurikaan tule (Finotelli & Sciortino 2008.)

²⁵³ Merlino 2009, 1; Saleri 2010, 4–5, 8.

2007 vallassa oli myös Romano Prodin johtama keskusta-vasemmistolainen hallitus, mutta se ei uudistanut maahanmuuttoon kohdistuvaa lainsäädäntöä merkittävästi.

5.2.1. Bossi-Fini -laki

Keskusta-oikeistolainen hallitus nousi valtaan vuonna 2001 sellaisen vaalikampanjan jälkeen, jossa maahanmuutto oli ollut keskustelun ytimessä²⁵⁴. Maahanmuuton ja turvallisuuden diskursiivinen yhteenliittäminen nousi keskeiseksi, ja maahanmuutto nähtiin ongelmana, joka oli sekä seurausta yhteiskunnallisesta epävakaudesta että epävakauden aiheuttaja²⁵⁵. Bossi-Fini -laki toimi ratkaisuna tähän ongelmaan.

Maahanmuuton sallimisesta tuli entistä valikoivampaa lain myötä; se lisäsi poliittista harkinnanvaraisuutta maahanpääsyn suhteen ja mahdollisti maahanpääsyn varaamisen erityisesti kausityöntekijöille eikä niinkään niille maahanmuuttajille, jotka saapuivat Italiaan tarkoituksenaan asua maassa pitkään²⁵⁶. Fabio Bordignonin ja Luigi Ceccarinin mukaan Bossi-Fini -laissa maahanmuuttaja käsitetäänkin ensisijaisesti tilapäiseksi työntekijäksi, joka tulee palamaan kotimaahansa. Tämä logiikka sulkee pois integraatiopolitiikan tarpeellisuuden kansallistasolla, ja integraatioon tähtäävät toimenpiteet jätetään paikallishallintojen ja yhteisöjen huolehdittaviksi.²⁵⁷

Maahantulo työllistymistarkoituksessa vaikeutui myös siten, että Bossi-Finin myötä maahanmuuttajalla tulee olla työtarjous ennen maahan saapumista. Näin ainoastaan työsopimuksen omaavilla on mahdollisuus oleskeluoikeuteen. Laillisesti maassa olevien kolmansien maiden kansalaisten tulee löytää uusi työ kuuden kuukauden sisällä vanhan työsopimusten päätyttyä²⁵⁸ tai muuten oleskelulupa perutaan ja maahanmuuttaja voidaan karkottaa²⁵⁹. Laki myös edellyttää työnantajan takaamaan majoitus maahanmuuttajalle ja maksamaan maahanmuuttajan kotimatka työsopimuksen päätyttyä.

²⁵⁴ Merlino 2009, 4.

²⁵⁵ Magnani 2012, 655.

²⁵⁶ Finotelli & Sciortino 2009, 125. Maahanmuuttopolitiikan poliittista harkinnanvaraisuutta kuvaa myös se, että vaikka Italiassa on käytössä erityinen vuosittainen kiintiösystemi maahanmuuttajien Italiaan pääsyn sääntelemiseksi, kiintiöiden suuruus on riippunut lähinnä hallitusten poliittisista mielialoista eikä niinkään työmarkkinoiden tarpeista (jotka ovat olleet kiintiöitä suurempia) (Triandafyllidou & Ambrosini 2011, 253).

²⁵⁷ Bordignon & Ceccarini 2007, 45.

²⁵⁸ Merlino 2009, 4.

²⁵⁹ Trucco 2008, 31. Tämä on ristiriidassa EU-tason suuntaviivojen kanssa, joissa rohkaistaan jäsenvaltioita integroimaan maahanmuuttajat (Bia 2004, 11–12).

Finotellin ja Sciortinon mukaan näillä säädöksillä pyrittiin vaikeuttamaan työllistymisprosessia siten, että osa maahanmuuttajista luopuisi maahantulosta.²⁶⁰

Sen lisäksi, että oleskelulupien kestoja lyhennettiin, niiden myöntämisen prosessia myös pidennettiin²⁶¹. Maria Teresa Bia katsoo tämän olevan ristiriidassa EU-tasolla sovittujen työlupakäytäntöjen kanssa, joiden mukaan kaikissa jäsenmaissa myönnettävien työlupien pitäisi olla voimassa kolme vuotta ja hallinnollisen prosessin, joka johtaa lupien myöntämiseen, tulisi olla joustava²⁶². Myös maahanmuuttajien karkottaminen tehtiin entistä helpommaksi ja nopeammaksi; kolmannen maiden kansalaiset voitiin karkottaa hallinnollisella päätöksellä mahdollisesti tehdystä valituksesta huolimatta²⁶³. Lain tarkoituksena olikin säädellä laillisen maahanmuuton lisäksi myös laitonta maahanmuuttoa. Tämän rajoittamiseksi laissa määritetään avomeren kontrollin olevan Italian merivoimien vastuulla²⁶⁴. Laki myös mahdollisti yhdestä neljään vuoteen mittaisen vankeusrangaistuksen niille siirtolaisille, jotka löydettiin Italian alueelta vielä karkotuspäätöksen jälkeen²⁶⁵.

Kaiken kaikkiaan, Bossi-Fini -lailla on vakiinnutettu tietty toimintamalli ja strategia, geopoliittisen käsikirjoituksen osa, jota maahanmuuton kohtaamisessa tulee seurata. Tämän käsikirjoituksen mukaan ”hyödyllinen” maahanmuuttaja (kausityöntekijä) tulee erottaa ”hyödyttömästä” ja ”vaarallisesta” (laiton maahanmuuttaja) maahanmuuttajasta. Lisäksi Italiaan saapuvien henkilöiden määrää pitää rajoittaa voimakkaasti erilaisin keinoin, kuten oleskelulupiin liittyvin säännöksin sekä rajavalvontaa ja rangaistuksia tehostamalla. Kyse on ”turvallistetusta nationalismista”²⁶⁶, koska maahanmuuttajat pyritään sulkemaan ulos, elleivät he ole taloudellisesti hyödyllisiä Italialle. Käsikirjoituksen seuraamisessa ja Bossi-Fini -laissa esiintyvien tavoitteiden saavuttamisessa kuitenkin epäonnistuttiin heti alkuunsa; Berlusconiin hallitus havaitsi vastahakoisesti olemassa olevan työvoiman

²⁶⁰ Finotelli & Sciortino 2009, 125.

²⁶¹ Finotelli & Sciortino 2009, 125.

²⁶² Bia 2004, 12.

²⁶³ Merlino 2009, 4.

²⁶⁴ Finotelli & Sciortino 2009, 125–126. Merivoimat oli jo aikaisemminkin valjastettu laittomien maahanmuuttajien maahantulon estämiseksi. Yksi surullisimmista esimerkeistä löytyy vuodelta 1997, kun Albania päätettiin saartaa merivoimien toimesta, jotta hieman yli 15000 levottomuutta pakenevan albaanialaisen saapuminen Italiaan voitaisiin estää. Päätöksen taustalla oli usko turvallisuushasta, joka oli seurausta kollektiivisen hysterian ruokinnasta. Albaanialaisten lautta törmäsi yhteen Italian merivoimien aluksen kanssa ja upposi, jonka seurauksena 83 henkilöä kuoli. (Dal Lago 2009, 31.)

²⁶⁵ Finotelli & Sciortino 2009, 125–126; Merlino 2009, 4.

²⁶⁶ Kts. Hyndman 2007, 361, 363.

tarpeen, minkä seurauksena voimakkaasti rajoittava lainsäädäntö sai rinnalleen laillistamisohjelman. Sen myötä yli 600 000 laittoman maahanmuuttajan asema laillistettiin.²⁶⁷

5.2.2. Turvallisuuspaketti

Kuten vuonna 2001, myös vuoden 2008 parlamenttivaalien alla väestön huolta turvallisuudesta suurenneltiin sekä poliittisten puolueiden että median toimesta²⁶⁸. Berlusconiin johtama voitokas koalitio²⁶⁹ nousi hallitukseen, hyväksyi niin kutsutun ”turvallisuuspaketin” yksimielisesti²⁷⁰, ja julisti Italiaan hätätilan maahan pyrkivien Euroopan ulkopuolelta tulevien siirtolaisten suuren määrän ja romaniyhteisöjen läsnäolon takia²⁷¹.

Turvallisuuspaketin esittelytilaisuudessa pääministeri Berlusconi totesi seuraavasti:

”Olemme kohdanneet vakavan asian, joka koskee kaikkia Italian kansalaisia. Kyse on turvallisuudesta, kyse on italialaisten pelosta ja heidän oikeudestaan olla pelkäämättä. Oikeus olla pelkäämättä on ensisijainen oikeus, jota valtio ei voi olla takaamatta kansalaisilleen ollakseen valtio. Niinpä olemme luoneet perusteellisen tuotoksen koskien välittömiä toimenpiteitä, jotka olemme laatineet neljään eri lakiin. [...] Kahden kuukauden kuluessa koko uusien säännösten järjestelmä voi olla toiminnallinen, ja se ei voi kuin tuoda tuloksia, joiden me uskomme olevan hyvin, hyvin myönteisiä”²⁷².

Berlusconiin puheesta on mahdollista havaita valtiosäädösten muodostetun geopolitiikan juonen keskeinen sanoma: maahanmuutto on turvallisuusuhka kaikille italialaisille. Ongelman ratkaisuksi Berlusconi tarjoaa lainsäädäntöä. Tätä toimintatapaa, jossa turvattomuuden ja laittomuuden oletettuihin uhkiin vastataan aikaista tiukemmalla lainsäädännöllä, voi jo itsessään pitää geopolitiikan käsikirjoituksen osana. Niin turvallisuuspaketilla kuin Bossi-Fini -laillakin on pyritty rajoittamaan ei-toivottujen ja ”uhkaavien” maahanmuuttajien läsnäoloa Italiassa. Tämän lisäksi geopolitiikasta käsikirjoituksesta

²⁶⁷ Finotelli & Sciortino 2009, 126.

²⁶⁸ Shea 2009, 83.

²⁶⁹ Merlino 2009, 1, 4. Koalitio Popolo della Libertà sisälsi Berlusconiin puolueen Forza Italian lisäksi useita muita puolueita, joista tärkeimpiä liittolaisia olivat Alleanza Nazionale ja Lega Nord, joka nappasi merkittävimmän vaalivoiton varmistaen itselleen neljä ministeripaikkaa hallituksesta (Merlino 2009, 1, 4).

²⁷⁰ Emt., 1, 4.

²⁷¹ Global Detention Project 2012. Italiassa on aikaisemminkin julistettu hätätiloja siirtolaisuuteen liittyen; on ollut hätätiloja albanialaisten, romanialaisten ja yleisesti laittomien siirtolaisten takia (Saleri 2010, 8).

²⁷² ”Abbiamo affrontato un tema grave che riguarda tutti i cittadini italiani. Il tema della sicurezza, il tema della paura che i cittadini hanno e del loro diritto a non avere più paura. Il diritto a non avere paura e un diritto primario che uno stato, se vuole essere tale, non può non garantire ai suoi cittadini. Quindi abbiamo dato vita ad un lavoro approfondito di misure immediate che abbiamo calato in quattro diversi provvedimenti. [...] Nel giro di due mesi l'intero sistema delle nuove norme potrà essere operativo e non potrà che portare dei risultati che noi pensiamo possano essere molto ma molto positivi”.

(Silvio Berlusconi tiedotustilaisuudessa 21.5.2008 Salerin 2010, 4 mukaan.)

on kyse myös lakien sisällöissä, koska niissä tehdään tarkat määrittelyt siitä, miten maahanmuuttoa tulee hallita.

Palaan vielä yllä olevaan puheotteeseen, koska siitä on mahdollista tunnistaa useampi Jennifer Hyndmanin käsittelemistä pelon tuottamisen piirteistä, kuten pelon käyttö perusteluna toimenpiteiden käyttöönottamiseksi ja uhan huono määrittely.²⁷³ Berlusconi perustelee lainsäädännöllisiä toimenpiteitä pelolla, jota kansalaiset hänen mukaansa kokevat, ja pyrkii rauhoittamaan kansalaiset toimenpiteiden tehokkuudesta. Oikeus olla pelkäämättä on kansalaisoikeus, jota tietyt tekijät, (laiton ja rikollinen) maahanmuutto mukaan luettuna, uhkaavat. Itse asiassa kyseisessä puheotteessa uhkaa ei edes määritellä, mutta turvallisuuspakettiin kuuluvan asetuksen 92/2008 alussa todetaan, että on olemassa erityinen tarve ja kiire valmistella tehokkaampi sääntelyjärjestelmä, jotta voidaan ”[...] torjua laajalle levinneitä laittomuuden ilmiöitä, jotka liittyvät laittomaan maahanmuuttoon ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen[...]”²⁷⁴.

Mitä tulee turvallisuuspaketin maahanmuuttoon liittyviin säädöksiin, kyse ei kuitenkaan ole ainoastaan *laittomasta* maahanmuutosta tai *järjestäytyneestä* rikollisuudesta. Sen sijaan tavoitteena on tiukentaa maahanmuuton sääntelyä myös yleisesti, ja asettaa rajoituksia sille, kuka on tervetullut Italian alueelle. Tehokkaampaan sääntelyyn rikoksen yhteydessä pyritään lailla 125/2008, jonka mukaan:

”Tuomari määrää ulkomaalaisen karkotuksen tai Euroopan unionin jäsenmaan kansalaisen maastapoistamisen valtion alueelta – muissa kuin laissa nimenomaisesti säädettyissä tapauksissa – silloin, kun ulkomaalainen *tai Euroopan unionin jäsenmaan kansalainen* on tuomittu yli kahden vuoden vankeusrangaistukseen.”²⁷⁵

Tätä voidaan pitää selvästi tiukentuneena linjana, koska ennen Italiasta karkotettiin vain ne ulkomaalaiset henkilöt, jotka olivat saaneet vähintään kymmenen vuoden vankeusrangaistuksen. Kyseinen lainkohta ilmentääkin tiukentunutta linjaa geopolitiisessa käsikirjoituksessa: rikolliset maahanmuuttajat tulee siirtää valtion rajojen ulkopuolelle aikaisempaa useammin. On myös selvää, että lainkohta, kuten Berlusconiin puhekin, rakentaa rajaa Italian kansalaisten ja ulkomaalaisten välille. Kun

²⁷³ Kts. Hyndman 2007, 361, 363, 367.

²⁷⁴ ”[...] per contrastare fenomeni di illegalità diffusa collegati all'immigrazione illegale e alla criminalità organizzata [...]” (Asetus 92/2008).

²⁷⁵ “Il giudice ordina l'espulsione dello straniero ovvero l'allontanamento dal territorio dello Stato del cittadino appartenente ad uno Stato membro dell'Unione europea, oltre che nei casi espressamente preveduti dalla legge, quando lo straniero *o il cittadino appartenente ad uno Stato membro dell'Unione europea* sia condannato alla reclusione per un tempo superiore ai due anni.” (Lain 125/2008 1 artiklan 1 a kohta.)

kansalaiset omaavat täydet oikeudet, jopa oikeuden olla pelkäämättä, samalla ulkomaalaisia kohtaan on nollatoleranssi, ja rikoksista seuraa yhä helpommin karkotus.

Laiton maahanmuuttaja on toki vielä rikollistakin maahanmuuttajaa heikommassa asemassa. Laissa 125/2008 kansallisen rikoslain raskauttaviin asianhaaroihin lisätään uusi koventamisperuste, joka on laittoman maahanmuuttajan status²⁷⁶. Trucon mukaan tämä tarkoittaa sitä, että laitton maahanmuuttajan tuomio voi kolmasosan pidempi suhteessa niihin saman rikoksen tehneisiin, joilla on laillinen status. Tässä kohdin periaatetta yhdenvertaisuudesta lain edessä rikotaan selvästi.²⁷⁷ Lisäksi, edellä käsitelty karkotusperiaate mielessä pitäen, laitton asema raskauttavana asianhaarana johtaa yhä useammin maastakarkotusmääräykseen. Valtion sisäpuolella olevat ”uhat” halutaan siirtää valtion rajojen ulkopuolelle, kun se vain on mahdollista.

Maastakarkoitus tai muu rangaistus on kuitenkin yhä useammin edessä jo pelkästä ”laittomasta” valtion alueella oleskelusta, koska turvallisuuspaketin laki 94/2009 kriminalisoi paperittoman maahanmuuton. Ulkomaalainen, joka saapuu tai oleskelee valtion alueella säännösten vastaisesti rangaistaan 5000–10 000 euron sakkorangaistuksella.²⁷⁸ Jos ulkomaalainen ei virkamiehen tai lainvalvontaviranomaisten pyytäessä esitä passiaan tai muuta henkilöllisyystodistusta ja oleskelulupaansa tai muuta laillisen maassaolon todistavaa dokumenttia, hän voi saada vuoden vankeutta ja 2000 euroa sakkoa²⁷⁹. Lisäksi lain mukaan laittomasti maassa oleva henkilö, joka on tarkoitettu karkottaa, voidaan pitää pidätettyinä jopa kuusi kuukautta²⁸⁰, ja myöhemmin mahdollista pidätysaikaa on pidennetty edelleen 18 kuukauteen²⁸¹. Turvallisuuspaketissa jatketaan Bossi-Fini -laissakin ilmennyttä geopolittista käsikirjoitusta, jonka mukaan laittomia maahanmuuttajia tulee rangaista ja heidät pitää siirtää valtion rajojen ulkopuolelle. Uuden lainsäädännön myötä rangaistusvalikoimaa on tosin laajennettu, mistä sakkorangaistuksien käyttöönotto on yhtenä merkinä.

Jos laitton maahanmuuttaja saa karkotusmääräyksen, hän odottaa karkotustaan usein yhdessä pidätyskeskuksista, jotka ovat saaneet uuden nimen turvallisuuspaketin myötä: laissa 125/2008 vanhat

²⁷⁶ Lain 125/2008 1 artiklan 1 f kohta. Lain 94/2009 1 artiklan 1 kohta tarkentaa, että f-kohdassa viitataan ei EU-maiden kansalaisiin.

²⁷⁷ Trucco 2008, 32.

²⁷⁸ Lain 94/2009 1 artiklan 16 kohta.

²⁷⁹ Lain 94/2009 1 artiklan 22 h kohta. Useassa tapauksessa paikallisia henkilöllisyystarkastuksia on tehty laittomasti ja ihmisoikeuksia rikkoen. Yhtenä rasistisimmista tapauksista voidaan pitää operaatiota ”Valkoinen joulu”, jossa Coccaglion pormestari (Lega Nord) määräsi kunnan virkamiehet 400 ulkomaalaisen kotiin tarkastamaan heidän oleskelulupansa, jotta laittomat maahanmuuttajat voitaisiin poistaa ja kaupunki ”puhdistaa” ennen joulua. (Di Pasquale 2010, 21–22.)

²⁸⁰ Lain 94/2009 1 artiklan 22 l kohta.

²⁸¹ Open Society Justice Initiative 2012, 7.

termit ”pidätyskeskus” (”centro di permanenza temporanea”) ja ”väliaikaisen pidätyksen ja avun keskus”²⁸² (”centro di permanenza temporanea ed assistenza”) korvataan ”tunnistamis- ja karkotuskeskus” -nimellä (”centri di identificazione ed espulsione”)²⁸³. Uusi nimi tuo mieleen nopean prosessin, jossa tunnistamista seuraa mitä todennäköisimmin karkotus. Keskukset ovat ulkoapäin tulleen laittomuuden ja vaarallisuuden alueita, jotka pyritään rajaamaan eroavaksi turvallisen sisäpuolen piiristä.

Italiassa onkin pyritty kiinnittämään yhä enemmän huomiota valtion ulkorajojen lisäksi valtion sisäalueen hallintaan, josta suurin osa turvallisuuspaketin säädöksistä on merkinä²⁸⁴. Lain 125/2008 mukaan myös armeija voi osallistua alueelliseen valvontaan rikollisuuden ehkäisemiseksi²⁸⁵. Tämä on mahdollistanut vuoden 2008 elokuusta sotilaiden hyödyntämisen ”[...] institutionaalisten paikkojen ja herkkien kohteiden valvontatehtävissä, sekä alueen vartioimisessa.”²⁸⁶ Vuonna 2009 ajanjaksoa, jonka puitteissa sotilaita voi hyödyntää, pidennettiin sisäministerin ja puolustusministerin allekirjoittamalla asetuksella, jonka ansiosta 4250 sotilaan läsnäoloa Italian 23 kaupungissa pystyttiin jatkamaan²⁸⁷.

Myös pormestareille annetaan mahdollisuus käyttöönottaa poikkeuksellisia ja kiireellisiä toimenpiteitä ”[...] ehkäistäkseen ja poistaakseen vakavat vaarat, jotka uhkaavat kansalaisten ja kaupunkien turvallisuutta.”²⁸⁸ Koska (laitonta ja rikollista) maahanmuuttoa pidetään turvallisuusuhkana, voidaan tämän hallitsemiseksi hyödyntää sekä pormestareiden valtaa että sotilaallisia keinoja²⁸⁹. Erityisesti jälkimmäinen kasvattaa maahanmuuton uhan suureksi, koko valtiota koskevaksi ja pelkäämisen arvoiseksi. Lisäksi, Open Society Justice Initiativen raportin mukaan

²⁸² Oma käänös.

²⁸³ Lain 125/2008 9 artiklan 1 kohta.

²⁸⁴ Sisäpuolen valvonnassa kiinnitetään huomiota myös muihin kuin laittomiin tiukentamalla niiden henkilöiden rangaistuksia, jotka pyrkivät hyötymään laittomista maahanmuuttajista. Laittomien maahanmuuttajien salakuljetuksesta seuraa kovat vankeus- ja sakkorangaistukset (Lain 94/2009 1 artiklan 26 a, b, c, d kohdat). Myös kiinteistön omistaja, joka vuokraa asunnon Italian alueella laittomasti oleskelevalle ulkomaan kansalaiselle, saa vankeutta ja vuokra-asunto voidaan takavarikoida. Kiinteän omaisuuden myymisestä ja ilman oleskelulupaa maassa olevan ulkomaalaisen palkkaamisesta seuraa vankeutta, ja jälkimmäisessä tapauksessa myös sakkoja. (Lain 125/2008 5 artiklan 1 kohta.)

²⁸⁵ Lain 125/2008 7 artiklan 1 kohta.

²⁸⁶ “[...] in compiti di vigilanza di siti istituzionali e obietivi sensibili e nel presidio del territorio.” (Italian sisäministeriö 2008.)

²⁸⁷ Italian sisäministeriö 2008.

²⁸⁸ “[...] al fine di prevenire e di eliminare gravi pericoli che minacciano l'incolumità pubblica e la sicurezza urbana.” (Lain 125/2008 6 artiklan 4 kohta.) Vaikka alun perin artiklassa poikkeuksellisten toimenpiteiden käyttöönotto mahdollistettiin myös ilman erityistä hätätilaa, niin tämä kohta muutettiin perustuslakituomioistuimen päätöksellä n. 115 vuonna 2011, jonka mukaan kyseiset toimenpiteet ovat laittomia ilman äärimmäistä kiireellisyyttä (Open Society Justice Initiative 2012, 4, 13).

²⁸⁹ Lain 125/2008 7 artiklassa ei mainita erikseen maahanmuuttoa, mutta koska tarkoituksena on yleisen turvallisuuden säilyttäminen, jota samaisessa laissa laittoman ja rikollisen maahanmuuton katsotaan uhkaavan, on ilmeistä, että armeijaa voidaan hyödyntää myös näissä tehtävissä.

paikalliset viranomaiset ovat pormestarin valtaa koskevan lain kohdan myötä käyttäneet valtaansa suhteettomasti romaneja, ei-kansalaisia ja vähemmistöjä kohtaan²⁹⁰.

Suhteettomaksi vallankäytöksi voidaan lukea myös tietyt valtiotason toimet, joista yhtenä parhaimpana esimerkkinä on hätätilan julistaminen Lazioon, Lombardiaan ja Campaniaan toukokuussa 2008 niissä sijaitsevien ”nomadiyhteisöjen” asumusten takia. Samaan aikaa hyväksyttiin myös asetukset 3676/2008, 3677/2008 ja 3678/2008, joissa todetaan ”nomadiyhteisöjen” asumusten aiheuttaneen suurta levottomuutta, ja katsotaan, että niillä voi olla vakavia seurauksia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta. Nämä asetukset antavat valtuutetuille komissaareille laajat valtaoikeudet, jotka poikkeavat selvästi tavallisesta oikeusjärjestelmästä. Tämän tyyppisiä säädöksiä hyödynnetäänkin yleensä lähinnä luonnonkatastrofien tapauksessa.²⁹¹ Vuonna 2010 hätätila laajennettiin koko maata koskevaksi²⁹².

Asetuksien mukaan valtuutettujen komissaarien tehtävänä on ”[...] henkilöiden, mukaan lukien alaikäisten, ja kohdassa b) mainituissa paikoissa asuvien perheiden tunnistaminen ja laskenta sormenjälkiä keräämällä.”²⁹³ Kohdassa ”b” puhutaan virallisen luvan saaneista leireistä ja luvattomista leireistä. Tämä tarkoittaa sitä, että sormenjälkien keruu ei edellytä rikosta, vaan ne kerätään niin luvallisissa kuin luvattomissakin leireissä asuvilta. Lisäksi ne kerätään myös lapsilta. Kyse on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklan räikeästä loukkauksesta, koska eri säännökset ihmisten välillä perustuvat etnisyyteen²⁹⁴. Myös lakia 94/2009, joka tekee lasten hyödyntämisestä kerjäämisessä rikoksen, voisi tarkastella Euroopan ihmisoikeussopimuksen kannalta. Lain mukaan kyseisestä rikoksesta voi saada kolmen vuoden vankeusrangaistuksen, ja lisäksi seurauksena on vanhemman oikeuksien menetys²⁹⁵.

²⁹⁰ Open Society Justice Initiative 2012, 4.

²⁹¹ Trucco 2008, 31. Italian sisäministeriön sivuilla asetus esitellään erillään niin kutsutusta turvallisuuspaketista, mutta asetuksen samanaikainen hyväksyminen turvallisuuspaketin osien kanssa (turvallisuuspaketin ensimmäinen osa hyväksyttiin juuri toukokuussa 2008), tekee siitä osan laajempaa muutosta.

²⁹² Di Pasquale 2010, 9. Marraskuussa 2011 Italian korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä ”nomadihätätilan” julistamisen katsottiin olleet perusteeton ja lainvastainen, ja näin myös asetukset olivat laittomia. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että ne tekijät, jotka olisivat oikeuttaneet poikkeukselliset valtuutukset väitetyssä hätätilassa, olisi tullut yksilöidä ja esittää. Oikeuden mukaan ”nomadihätätilan” pääasiallinen tavoite ei kuitenkaan ollut romaniyhteisön rodullinen syrjintä. Amnesty Internationalin mukaan ”nomadihätätilan” oikeudelliset ja käytännölliset seuraukset ovat yhä olemassa, eikä ole viitteitä siitä, että niitä olisi oikaistu. (Amnesty International 2012, 8–9.)

²⁹³ ”[...] identification and census of persons, including minors, and of families present in the places mentioned in paragraph b), by taking fingerprints.” (Asetus 3678 Truccon 2008, 31–32 mukaan.) Kts. myös Open Society Justice Initiative 2012, 3–4.

²⁹⁴ Trucco 2008, 32.

²⁹⁵ Lain 94/2009 3 artiklan 19 a ja b kohta.

Viranomaisten lisäksi myös kansalaiset on valjastettu vahtimaan yleistä järjestystä Italiassa. Vuonna 2009 voimaan tullut, läheisesti lakiin 94/2009 liittyvä asetus säätelee vapaaehtoista tarkkailijatoimintaa, eli kansalaisia, jotka osallistuvat vapaaehtoistoimintaan ”[...] pyrkimyksenään sosiaalinen solidaarisuus kaupunkiturvallisuuden yhteydessä.”²⁹⁶ Kyse on siis kansalaispartioista, jotka avustavat poliisia järjestyksen ylläpidossa. Kyseisten partioiden mahdollistaminen antaa ymmärtää turvallisuusuhkien olevan niin suuria, että niiden kohtaamiseksi tarvitaan jopa kansalaisten apua. Koska yhdeksi keskeisistä turvallisuusuhista on määritelty (laiton) maahanmuutto, vahvistetaan samalla pelkoa näistä ”toisista”, joiden annetaan ymmärtää olevan läsnä kaikkialla kaupungeissa, tai uhkana kansalaisten jokapäiväiselle turvallisuudelle, kuten Hille Koskela asian ilmaisee²⁹⁷. Niin armeijan, pormestarien, valtuutettujen komissaarien kuin kansalaispartioidenkin hyödyntäminen ei-toivottujen ulkomaalaisten kuriin saamisessa ovat merkinä geopolitiisesta käsikirjoituksesta, jonka mukaan valtion sisäpuolen turvallisuus tulee taata moninaisin keinoin ja toimijoin.

Kun edellä esitettyjen asetusten ja lakien kohdat rajoittavat valtion alueella jo olevia maahanmuuttajia, turvallisuuspaketin seuraavilla kohdilla pyritään rajoittamaan henkilöiden maahanpääsyä. Lainsäädännöllinen asetus 160/2008 tekee muutoksia asetukseen 5/2007, joka ohjasi perheenyhdistämistä koskevan direktiivin 2003/86/EY täytäntöönpanoa²⁹⁸. Jos lapsien tai vanhempien sukulaisuutta ei pystytä varmasti muutoin todistamaan, voidaan edellyttää DNA-testiä, jonka intressiosapuolen (perheenyhdistämisen anoja) tulee kustantaa. Artikla asettaa myös vähimmäisehtoja perheenyhdistämistä anovan vuosituloille (nousevat riippuen perheenjäsenten lukumäärästä) ja edellytyksen yli 65-vuotiaan terveydenhoitokulujen maksamiseksi.²⁹⁹ Uuden asetuksen myötä perheenyhdistämistä ei voi enää anoa alle 18-vuotiaalle aviopuolisolle eikä täysi-ikäiselle riippuvaiselle lapselle, joka ei ole täysin työkyvytön³⁰⁰. Myös silloin, kun on kyse moniavioisuudesta, perheenyhdistämistä ei sallita³⁰¹.

²⁹⁶ ”[...] con finalità di solidarietà sociale nell'ambito della sicurezza urbana.” (Italian sisäministeriö 2008.)

²⁹⁷ Koskela 2009, 17.

²⁹⁸ Lainsäädännöllisen asetuksen 160/2008 1 artiklan 1 a kohdassa todetaan ulkomaalaisen voivan anoa perheenyhdistämistä seuraaville perheenjäsenille: aviopuolisolle, jonka kanssa ei olla asumuserossa, ja joka ei ole alle 18 vuoden ikäinen; alaikäisille lapsille (myös aviopuolison lapsille tai avioliiton ulkopuolisille lapsille siinä tapauksessa, että toinen vanhempi antaa tähän suostumuksensa); riippuvaisille täysikäisille lapsille, jotka tarvitsevat hoivaa täydellisen vammautuneisuutensa takia; riippuvaisille vanhemmille, joilla ei ole muita lapsia kotimaassa, tai yli 65-vuotiaille vanhemmille, joiden muut lapset eivät voi elättää heitä omien dokumentoitujen, vakavien sairauksien takia.

²⁹⁹ Lainsäädännöllisen asetuksen 160/2008 1 artiklan 1 b, c ja d kohta.

³⁰⁰ Lainsäädännöllisen asetuksen 160/2008 1 artiklan 1 a kohta.

³⁰¹ Lain 94/2009 1 artiklan 22 s kohta.

Lisäksi turvallisuuspaketin lain 94/2009 mukaan oleskeluluvan hakemisen yhteydessä ulkomaalaisen tulee allekirjoittaa niin kutsuttu integraatiosopimus; velvollisuutena on “[...] allekirjoittaa tietyt integraation tavoitteet, jotka tulee saavuttaa oleskeluluvan voimassaolon aikana.”³⁰² Integraatiosopimus sisältää pisteytysjärjestelmän, ja “pisteiden” täydellisestä puuttumisesta seuraa oleskeluluvan peruuttaminen³⁰³. Pitkäaikaisen oleskeluluvan myöntäminen edellyttää jatkossa italian kielen testin läpäisemistä³⁰⁴, ja kansalaisuuden saaminen avioliiton kautta onnistuu kahden vuoden yhtäjaksoisen Italiassa asumisen jälkeen, kun ennen vastaava aika oli kuusi kuukautta³⁰⁵.

Kuten jo Bossi-Fini -lain yhteydessä oli havaittavissa, turvallisuuspaketin yllä esitetyt säädökset ilmentävät sellaista geopolittista käsikirjoitusta, jonka mukaan Italiaan saapuvien maahanmuuttajien määrää tulee rajoittaa. Tämän lisäksi yllä esitellyillä linjauksilla pyritään vakiinnuttamaan se, miten ulkomaalaisten tulee käyttäytyä ja tuntea Italian kulttuuria. Tunteamatta pisteytysjärjestelmiä sen tarkemmin on vaikea arvioida, minkälaisia edellytyksiä se sisältää. Integraatioon tähtäävät toimet ovat toki tervetulleita, mutta kyse vaikuttaa olevan yksisuuntaisesta Italian kulttuurin sisäistämisestä, jolle useamman kulttuurin rinnakkainelo ei ole vaihtoehtona. Jos näin on, koetaan maahanmuuttajat uhaksi Italian kulttuuriselle identiteetille.

6. Paikallistason identiteettidiskurssit

Analyysini toisessa osassa käsittelemäni niitä maahanmuuttajiin ja italialaisiin/sardinialaisiin kohdistuvia identiteettidiskursseja, jotka esiintyvät Nuorosta keräämässäni aineistossa. Identiteettidiskurssien lisäksi esittelen myös Italian ja Sardinian alueita määritteleviä diskursseja, koska aluediskurssien voidaan katsoa osaltaan rakentavan identiteettejä. Lähdän liikkeelle maahanmuuttajia määrittelevistä diskursseista, jonka jälkeen siirryn kuvaamaan sardinialaisiin/italialaisiin sekä alueeseen kohdistuvia diskursseja. Lopuksi havainnoin vielä sitä, ilmeneekö aineistossa merkkejä ennakkoluulosta maahanmuuttajia kohtaan.

³⁰² “[...] a sottoscrivere specifici obiettivi di integrazione, da conseguire nel periodo di validità del permesso di soggiorno.” (Lain 94/2009 1 artiklan 25 kohta.)

³⁰³ Lain 94/2009 1 artiklan 25 kohta. Poikkeustapauksina ulkomaalaiset, joilla on turvapaikka maassa, turvapaikanhakijat, toissijaisen suojelun piirissä olevat henkilöt, humanitaaristen ja perhesyiden takia oleskelulupaa hakevat henkilöt, pitkäaikaisen oleskeluluvan saaneet henkilöt, EU-kansalaisten perheenjäsenet, sekä ulkomaalaiset, joilla on toinen oleskelulupa perheen yhdistämisen myötä.

³⁰⁴ Lain 94/2009 1 artiklan 22 i kohta.

³⁰⁵ Lain 94/2009 1 artiklan 11 kohta.

6.1. Onneaan etsivät maahanmuuttajat

Yksi aineistosta ilmenevistä identiteettidiskursseista on ”onneaan etsivä maahanmuuttaja”. Tätä diskurssia ylläpidetään siten, että maahanmuuttajien alkuperämaat representoidaan Italiaa heikommassa sosio-taloudellisessa tilanteessa oleviksi, ja maahanmuuttajien katsotaan etsivän Italiasta ”uutta elämää”. Seuraavia esimerkkivastauksia on edeltänyt kysymys siitä, minkälaisia maahanmuuttokohteita Italia ja Sardinia ovat:

”Yleensä kyse on ihmisistä, jotka pakenevat sotaa ja köyhyyttä ja näkevät maamme pelastuksen mahdollisuutena ja rauhan mahdollisuutena. Luonnollisesti on olemassa useita syitä, jotka ajavat muuttamaan, jotkut eivät ole välttämättä negatiivisia. Minä tarkoitan ihmisiä, jotka ovat vaikeuksissa.”³⁰⁶

”Viimeisen vuosikymmenen aikana meidän maamme tulevat siirtolaiset ovat olleet enimmäkseen Romanian tai Albanian kansalaisia, jotka pakenevat syvissä sosio-ekonomisissa kriiseissä olevista maista. [...] Niille, jotka tulevat Balkanilta tai Itä-Euroopasta, maamme on usein pysyvän asuinpaikan määränpää, ja toiveena on löytää työpaikka ja perustaa perhe [...]”³⁰⁷

Vastauksissa kategoriat kurjien olojen maahanmuuttajista ja alkuperämaista saavat vastinparikseen hyvinvoivan Italian; samalla kun alkuperämaat representoidaan Italiaa rauhattommiksi ja köyhemmiksi, näyttäytyy Italia uuden ja paremman elämän alueena. Ensimmäisen vastaajan kuvatessa Italiaan ”negatiivisista” syistä tulevia maahanmuuttajia hän toteaa itsekin, että kysymykseen olisi voinut vastata myös toisin. Toisesta vastauksesta on taas nähtävissä aineistossa ilmenevä merkitys paremmalle elämälle: usein se tarkoittaa erityisesti työnteon mahdollisuutta. Vain muutamassa vastauksessa opiskelu mainitaan Italiaan muuton syyksi.

”Onneaan etsivä maahanmuuttaja” -diskurssi sisältää niin ryhmään kuin paikkaankin kohdistuvat stereotyyppiä. Sibleyn mukaan tapauksessa, jossa ryhmästereotyyppiä ja paikkastereotyyppiä ovat epäharmoniaassa, seurauksena on ulossulkemisen maisema³⁰⁸. ”Onneaan etsivä maahanmuuttaja” -diskurssi ei kuitenkaan välttämättä itsessään tee identiteettistereotyyppiä (kurjista oloista tuleva maahanmuuttaja) yhteensopimattomaksi paikkastereotyyppiä (rauhallinen ja rikas Italia) kanssa. Muutama vastaus esittääkin ikään kuin luonnollisena sen, että kurjista oloista muutetaan pois

³⁰⁶ “In generale si tratta di persone che fuggono dalla guerra e dalla povertà che vedono nel nostro paese un’opportunità di riscatto e una possibilità di serenità. Ovviamente ci sono molteplici ragioni che spingono a spostarsi, alcune non necessariamente negative. Io mi riferisco a persone in difficoltà.”

³⁰⁷ “Nell’ultimo decennio i migranti verso il nostro paese son stati per lo più di nazionalità rumena o albanese, in fuga da paesi in profonda crisi socio-economica. [...] Per quanti provengono dai Balcani o dall’Europa dell’Est il nostro paese è spesso meta di dimora stabile, nella speranza di trovare impiego e di ricostruire un nucleo familiare [...]”

³⁰⁸ Sibley 1999, 14–15, 100, 185–186.

paremman elämän perässä. Jos kuitenkin kaikki maahanmuuttajat representoitaisiin stereotypisesti vaikkapa sotaa pakeneviksi henkilöiksi, olisi tämä jo ongelmallista. Näin ei kuitenkaan ole, vaan yleisimmin sosio-taloudellisen tilanteen katsotaan muodostavan alkuperämaasta poismuuton syyn, joka pitää myös pääosin paikkansa: maahanmuuttajat tulevat Italiaan ensisijaisesti Itä-Euroopasta, Afrikasta ja Aasiasta. Tulee kuitenkin muistaa, että suurin osa Itä-Euroopasta tulevista maahanmuuttajista on EU-maiden kansalaisia, ja lisäksi esimerkiksi noin 170 000 Italiassa asuvaa henkilöä on peräisin ennen vuotta 2004 EU:hun liittyneistä maista³⁰⁹, joita voidaan pitää kohtalaisen hyvinvoivina. Viimeksi mainittu maahanmuuttajien ”ryhmä” ei ole pieni (enemmän kuin Suomessa on maahanmuuttajia yhteensä), ja heitä kaikkia ei voi kategorisoida heikkojen lähtökohtien omaaviksi.

6.2. Hyödylliset ja välttämättömät maahanmuuttajat

Toinen keskeinen ja vielä edellistäkin näkyvämpi identiteettidiskurssi opettajien vastauksissa on ”hyödyllinen ja välttämätön maahanmuuttaja”. Diskurssi esiintyy suurimmassa osassa vastauksista, ja useimmiten sillä tarkoitetaan työtä tekevää maahanmuuttajaa. Maahanmuuttajien katsotaan olevan työvoimaresurssi erityisesti niillä aloilla, joilta italialaiset ovat kaikonneet. Tämä diskurssi on varmasti osittain seurausta siitä, että kyselylomakkeessa opettajilta kysytään, varastavatko maahanmuuttajat italialaisten työpaikat vai ovatko he välttämätöntä työvoimaa. Seuraavan tyyppinen representaatio toistuukin aineistossa useasti kysyttäessä maahanmuuton ja työllisyyden yhteydestä:

”He eivät todellakaan ryöstä työpaikkoja italialaisilta. Joissakin tapauksissa he ovat välttämätöntä työvoimaa, erityisesti niissä töissä, joita kukaan ei halua enää tehdä ja jotka ovat katoamassa.”³¹⁰

Tämä vastaus kuvastaa hyvin aineistossa ilmenevää tapaa, jolla hyödyllisen maahanmuuttajan diskurssia pidetään yllä; he työskentelevät vähän arvostetuissa töissä, joita kukaan muu ei halua tehdä. Tässä kohdin italialaisten ja maahanmuuttajien välinen me-he -jaottelu nouseekin melko vahvaksi; maahanmuuttajat tekevät ”huonompia” ja italialaiset ”parempia” töitä. Opettajat harjoittavat sisäryhmänsä ”italialaiset” positiivista erilaistumista suhteessa ulkoryhmään ”maahanmuuttajat”³¹¹. Reynoldsin ja Turnerin mukaan tapauksessa, jossa ryhmien välisen statuseron katsotaan olevan legitiimi mutta epävakaa, diskriminoivaa asennoitumista voi ilmetä³¹². Kyselyyn osallistuneet opettajat

³⁰⁹ Istat 2011, 4.

³¹⁰ “Non rubano affatto lavoro agli italiani. In alcuni casi sono una forza di lavoro indispensabile, in particolare in quei mestieri che nessuno vuole più fare e che stanno scomparendo.”

³¹¹ Ryhmävertailuista kts. Turner 1982, 17; Augoustinos ym. 2006, 250–251.

³¹² Reynolds & Turner 2001, 166–168.

eivät kuitenkaan tässä kohdin anna ymmärtää, että ryhmien välinen statusero olisi epävakaa, koska maahanmuuttajat eivät vie italialaisten töitä. Lisäksi italialaiset vielä hyötyvät maahanmuuttajan tekemästä työstä.

Vaikka opettajat kategorisoivat itsensä ryhmätasolle ja rakentavat itselleen positiivista ryhmäidentiteettiä, he eivät kuitenkaan halveksu maahanmuuttajien työtä. Liebkindin mukaan positiivinen ryhmäidentiteetti ei edellytäkään ulkoryhmän halveksuntaa³¹³. Sen sijaan aineistossa maahanmuuttajat representoidaan työnsä takia uhrautuvina ihmisinä, mikä tukee diskurssia maahanmuuttajien hyödyllisyydestä ja välttämättömyydestä.

”Äidilleni he ovat korvaamattomia! En olisi löytänyt italialaista, joka olisi ollut valmis tekemään saman työn ja omistautumaan sille niin.”³¹⁴

”[...] [tiedotusvälineet³¹⁵] eivät ilmaise mitään näkemystä kaikista niistä, jotka ponnistellen auttavat ja työskentelevät erittäin tehokkaasti.”³¹⁶

Näistä esimerkeistä on nähtävissä, että vaikka maahanmuuttajat usein kategorisoidaan vähemmän arvostetun työn tekijöiksi, heidät representoidaan myös ahkeriksi ja työlleen omistautuviksi ihmisiksi. Tämä eroaa valtiotason diskurssista, jossa työtätekeviä maahanmuuttajia lähestytään ainoastaan hyötynäkökulmasta. Ensimmäisessä esimerkivastauksessa vastaaja kirjoittaa korvaamattomista maahanmuuttajista viitaten äitinsä hoitajana työskentelevään romanialaiseen, joka omistautuu vastaajan mukaan työlleen vielä paremmin kuin italialainen tekisi. Juuri romanialaisia hoitajia pidetäänkin useassa vastauksessa erityisen hyödyllisinä mitä tulee heidän tekemäänsä työhön. Kuten jälkimmäinen vastausesimerkki kuitenkin antaa ymmärtää, maahanmuuttajat representoidaan myös yleisesti ahkeriksi. Ilman välttämätöntä yhteyttä ”hyödyllinen ja välttämätön maahanmuuttaja” -diskurssiin työtä tekeviksi maahanmuuttajiksi aineistossa nimetään romanialaisten hoitajien lisäksi pohjoisafrikkalaiset katukauppiat, maataloilla tai paimenina työskentelevät ulkomaalaiset, jotka ovat usein romanialaisia, sekä kiinalaiset kauppiat.

Mitä tulee representaatioihin eri kansalaisuuksista ja etnisistä ryhmistä, ainoastaan romaneihin liittyvät kuvaukset poikkeavat selkeästi ”hyödyllisen ja välttämättömän maahanmuuttajan” diskurssista. Näin

³¹³ Liebkind 1988, 74.

³¹⁴ “Per mia madre sono indispensabili! Non avrei trovato un italiano disposto a fare lo stesso lavoro e con tanta dedizione.”

³¹⁵ Oma lisäys. Kysymys kuului seuraavasti: Miten seuraamassanne mediassa esitetään ja/tai suhtaudutaan maahanmuuttajiin ja turvapaikanhakijoihin?

³¹⁶ “[...] non esprimo nessun giudizio nei confronti di tutti quelli che con fatica aiutano e lavorano con molta efficienza.”

tapahtuu tosin vain neljän vastaajan kirjoituksissa. Seuraavissa otteissa kommentoidaan mahdollista ennakkoluuloa ja yleistä suhtautumista maahanmuuttajia kohtaan:

”Ennakkoluuloja on olemassa niitä kohtaan, jotka eivät tee rehellistä työtä, tai niitä maahanmuuttajia kohtaan, jotka ‘vievät työttömien sardinialaisten työpaikat’. Paikalliselle yhteisölle hyödyllisiä maahanmuuttajia (esim. romanialaiset hoitajat), sekä pohjoisafrikkalaisia ja kiinalaisia, kunnioitetaan usein. Romaneja kohtaan ollaan usein kärsimättömiä.”³¹⁷

”Suhtautuminen on melko positiivinen ja avoin niille, jotka tekevät rehellistä työtä ja vähän vähemmän romaneille, joita pidetään loisina ja usein häiritsevinä, koska heillä on liian vapaamielinen mentaliteetti.”³¹⁸

Ensimmäisessä vastauksessa hyödyllisiksi maahanmuuttajiksi kategorisoidaan romanialaiset hoitajat. Pohjoisafrikkalaiset ja kiinalaiset eivät kuulu vastaajan mukaan hyödyllisiin maahanmuuttajiin, mutta heitä kuitenkin kunnioitetaan (ehkäpä heidän katsotaan tekevän rehellistä työtä varastamatta sardinialaisten työpaikkoja, koska heitä kohtaan ei ole ennakkoluuloja). Romaneja sen sijaan ei kunnioiteta eivätkä he ole paikalliselle yhteisölle hyödyllisiä. Myös toinen vastaus sulkee romanit pois työtä tekevien maahanmuuttajien ryhmästä ja viittaa sanalla ”loinen” paikallisten siivellä elämiseen. Sanojen ”kärsimätön” ja ”häiritsevä” käyttö antaa myös ymmärtää, että romanien käytös olisi jollakin tapaa normaalista poikkeavaa, jota vahvistetaan representaatiolla vapaamieleisestä mentaliteetista. Sen lisäksi, että romanit ovat hyödyttömiä, he ovat myös perustavanlaatuisesti erilaisia kuin paikalliset. Kyse on essentialismista, joka on Augoustinoksen, Walkerin ja Donaghuen mukaan perusta stereotyyppioiden muodostamiselle ja ennakkoluulolle³¹⁹. On ilmeistä, että romaneista puhuttaessa ryhmäjäsennyksiä korostetaan, ja ”meidän” ja ”heidän” välillä tapahtuu negatiivissävytteistä rajanrakennusta. Vaikka kyseinen rajanrakennus on aineistossa harvassa, niin kilpailevia positiivisia, tai edes neutraaleja, representaatioita romaneista ei aineistosta löydy.

Toinen poikkeus hegemonisesta ”hyödyllinen ja välttämätön maahanmuuttaja” -diskurssista liittyy epäilyyn maahanmuuttajien työn tarpeellisuutta talouskriisistä johtuen. Seuraavat vastaukset ovat esimerkkejä talouskriisin esiin tuomisesta aineistossa:

³¹⁷ ”I pregiudizi sono verso coloro che non lavorano onestamente o verso immigranti che ‘portano via il lavoro ai sardi che sono disoccupati’. C’è spesso rispetto verso immigranti utili alla società locale (ad es. le badanti rumene), i nordafricani e i cinesi. C’è spesso insofferenza verso i rom.”

³¹⁸ “L’atteggiamento è abbastanza positivo di disponibilità per chi lavora onestamente, un po’ meno per i Rom che vengono giudicati parassiti e spesso volte di disturbo perché hanno una mentalità troppo libera.”

³¹⁹ Augoustinos ym. 2006, 205–206, 257.

”Ennen oli todella tarvetta uudelle työvoimalle. Sen sijaan nykyisestä kriisistä johtuen monet italialaiset kilpailevat ulkomaalaisten työntekijöiden kanssa.”³²⁰

”Periaatteessa maahanmuuttajat tekivät töitä, joita italialaiset eivät halunneet tehdä, ja he olivat tervetulleita. Nykyään italialaisten työpaikat ovat vähentyneet kaikilla sektoreilla, ja siksi se on luonut tiettyä tyytymättömyyttä. Minä uskon, että vallalla on täydellinen tekopyhyys. Haluaisimme käyttää heitä kuin koneita, kun he ovat tarpeen, ja laittaa heidät syrjään, kun meille ei sovi. Olemme tekopyhiä.”³²¹

Molemmat vastaajat ovat sitä mieltä, että talouskriisillä on ollut seurauksensa. Ensimmäisessä vastausesimerkissä annetaan ymmärtää, että tarvetta uudelle työvoimalle ei ole enää samassa määrin kuin ennen. Nyt italialaiset ovat samojen työpaikkojen perässä, eikä viittausta ”huonompiin” ja ”parempiin” töihin ole näkyvissä. Tämän tyyppisissä vastauksissa ryhmien välisen statuseron katsotaan olevan epävakaa, ja maahanmuuttajien hyödyllisyys kyseenalaistetaan samalla, kun italialaisten katsotaan olevan etuoikeutettuja tarjolla oleviin työpaikkoihin. Jälkimmäinen vastaaja sen sijaan muistuttaa kategorisoinnista ”hyviin” ja ”huonoihin” töihin huomauttamalla, että maahanmuuttajat tekivät ennen niitä ”huonompia” töitä. Vastaaja kritisoikin maahanmuuttajien hyödyntämistä vain silloin, kun se italialaisille parhaiten sopii. Kaiken kaikkiaan aineistossa on nähtävissä jakautuvat mielipiteet siitä, mitä talouskriisistä seuraa tai tulisi seurata. Näitäkin keskeisemmäksi nousee kuitenkin diskurssi hyödyllisestä, työtä tekevästä maahanmuuttajasta.

Työnteon lisäksi, vaikkakaan ei samassa mittakaavassa, vastaajat tuovat esiin muita hyötyjä, jotka maahanmuuttajat tuovat mukanaan. Näiden hyötyjen katsotaan liittyvän ensisijaisesti kulttuuriin:

”Mielestäni he myötävaikuttavat ymmärtämään kulttuurista erilaisuutta ja monimutkaisuutta.”³²²

”Niitä, jotka jäävät ei arvosteta omattujen kulttuuristen vahvuuksien, vaan aikaan saadun työn takia. [...] Minä näen vain hyötyjä yhteiskunnallemme, integraation ja kulttuurisia hyötyjä koululaitokselle.”³²³

Ensimmäinen esimerkkivastaus antaa ymmärtää, että maahanmuuttajat ovat kulttuurisesti erilaisia, jopa monimutkaisen erilaisia, mutta heidän läsnäolonsa mahdollistaa kulttuurien välisen ymmärryksen.

³²⁰ “Prima c’era effettivamente bisogno di nuova forza lavoro. Con la crisi attuale invece molti italiani sono in concorrenza con lavoratori stranieri.”

³²¹ “In principio gli immigrati svolgevano lavori che gli italiani non volevano svolgere ed erano ben accetti. Oggi il lavoro è diminuito in tutti i settori per gli italiani e quindi si è creato un certo malcontento. Io penso che siamo all’ipocrisia totale. Li vorremo usare come macchine, quando servono e porli in disparte quando non ci conviene. Siamo degli ipocriti.”

³²² “Penso che contribuiscono alla comprensione della diversità e complessità culturale.”

³²³ “Chi resta non viene valorizzato per i titoli culturali posseduti ma per le ore lavoro prodotte. [...] Vedo solo vantaggi per la nostra società l’integrazione e vantaggi culturali per l’istituzione scolastica.”

Vaikka vastaaja rakentaakin rajaa ”meidän” ja ”heidän” välille, hän ei kuitenkaan pyri sulkemaan kulttuurista erilaisuutta ulos. Toinen vastaaja ilmoittaa hyödylliseksi integraation ja kulttuuriset hyödyt koululaitokselle. Samalla hän kuitenkin huomauttaa työn keskeisyydestä maahanmuuttajien arvostuksen mittarina, seikasta, joka on esillä myös ”hyödyllinen ja välttämätön maahanmuuttaja” -diskurssin yhteydessä.

6.3. Potentiaalisesti syrjäytyvät ja rikolliset maahanmuuttajat

Kolmas aineistossa esiintyvä ja keskeiseksi nouseva identiteettidiskurssi on ”potentiaalisesti syrjäytynyt ja rikollinen maahanmuuttaja”. Tämä diskurssi esiintyy aineistossa niissä representaatioissa, joissa maahanmuuttajan syrjäytymisestä katsotaan seuraavan rikollisuutta. Kyseisen diskurssin keskeisyys saattaa olla seurausta siitä, että kyselylomakkeessa kysytään hieman provokatiivisesti maahanmuuttajien yhteydestä rikollisuuteen ja maahanmuuton mahdollisesta uhasta. Vaikka diskurssi ei esiinnykään yksinomaan näiden kysymysten yhteydessä, painottuu se juuri niitä seuraavissa vastauksissa. Alla on nähtävissä esimerkkivastaus kysymykseen maahanmuuton uhasta:

”Se on uhka, kun maahanmuuttaja ei löydä työtä ja hänellä on vaikeuksia löytää asunto. Kun elää marginaalisissa olosuhteissa, voi muuttua riskiksi.”³²⁴

Syrjäytymistä selitetään sillä, että maahanmuuttaja ei löydä töitä tai integroituminen yhteiskuntaan epäonnistuu jollain muulla tavalla. Esimerkin toista lausetta voisi varovaisesti tulkita siten, että syrjäytyminen ja sen seuraukset esitetään luonnollisena, myös muille henkilöille kuin maahanmuuttajille mahdollisesti tapahtuvana tosiasiana. Voisikin ajatella, että koska vastaajat pystyvät samastumaan maahanmuuttajien asemaan, he eivät ole kovin kaukana humanille tasolle kategorisoitumisesta³²⁵. Turnerin mukaan yksilön identiteetin määrittäessä humanilla tasolla identiteetin keskiössä ovat ne piirteet, jotka kaikki ihmiskunnan jäsenet jakavat³²⁶. Vaikka kysymyksessä ei olisikaan täydellinen humanille tasolle kategorisoituminen, niin ainakaan koko aineiston tasolla syrjäytymistä ei pidetä vain maahanmuuttajille luontaisena asiana. Yllä olevassa vastausesimerkissä ”meidän” ja ”heidän” välinen rajanveto jää vähäiseksi myös siksi, että vastaaja

³²⁴ “È una minaccia quando l’immigrato non trova lavoro e fatica a trovare un’abitazione. Vivendo in situazioni marginali può diventare un rischio.”

³²⁵ Tarkasteltaessa yllä olevan esimerkin toista lausetta siihen voisi lisätä toimijaksi niin maahanmuuttajan kuin italialaisenkin. Vaikka lauseessa ei olekaan nähtävissä me- tai minä-pronominia, joka olisi merkinä vastaajan mahdollisesta identiteetin rakennuksesta, niin on mahdollista, että yleisellä toteamuksella vastaaja rakentaa myös omaa identiteettiään. Aineistossa esitetäänkin yleisesti toteamuksia, jotka sisältävät ajatukset ”vaikeuksista seuraa syrjäytymistä” ja ”syrjäytymisestä seuraa rikollisuutta”. Se, onko kyse vastaajien oman identiteetin kannalta merkittävästä seikasta, ei ole täysin varmaa.

³²⁶ Turner 1987, 45.

puhuu yksikössä *maahanmuuttajasta*, joka ei yleistä syrjäytymistä niin vahvasti kaikkiin maahanmuuttajiin.

Kuten yllä jo todettiin, syrjäytyneen maahanmuuttajan diskurssi toimii selityksenä rikollisen maahanmuuttajan diskurssille. Kyse on naturalisaatiosta, jonka mukaan syrjäytymisestä seuraa rikollisuutta.

”Kun maahanmuuttovirta on normaalia suurempi, ja erityisesti, kun työnteon mahdollisuudet ovat vähäiset. Tässä tapauksessa uhan taso on todella korkea, koska on todennäköisempää, että maahanmuuttajat tekevät laittomia tekoja (varkauksia, ryöstöjä, varastetun tavaran kauppaa, jne.) pystyäkseen elämään.”³²⁷

”Rikollisuus on usein yhteydessä sosiaaliseen syrjäytymiseen. Myös tässä tapauksessa maahanmuuttajat ’täyttävät tilan’, joka on jäänyt vapaaksi italialaisilta: syrjäytyneiden tilan.”³²⁸

Vastauksista on nähtävissä representaatiot siitä, että työttömyys, rahattomuus ja sosiaalinen syrjäytyminen saavat aikaan rikollisuutta. Mielenkiintoista ensimmäisessä esimerkivastauksessa on se, että vastaaja määrittelee varkauksia ja ryöstöjä, eli melko pieniä rikoksia tekevät maahanmuuttajat todella suureksi uhaksi. Näin siitäkin huolimatta, että vastaaja katsoo näiden laittomien tekojen johtuvan hyvin inhimillisistä syistä – hengissä pysymisestä. Aikaisempaan verrattuna kyseisissä esimerkivastauksissa puhutaan jo ”meistä” ja ”heistä”, jonka lisäksi jälkimmäisessä vastauksessa maahanmuuttajien esitetään olevan vielä huonommassa asemassa kuin italialaisten. Syrjäytyneillä (maahanmuuttajilla) on oma tilansa, johon syrjäytymättömät (italialaiset), eivät kuulu.

Samalla vastaus kuitenkin antaa ymmärtää, että italialaiset eivät ole sen parempia kuin maahanmuuttajat; myös he ovat olleet syrjäytyneitä ja rikollisia. Neljä vastaajaa ilmoittaa, että jokaisella kansalla on rikollisensa. Kilpailevia representaatioita tälle tuottavat lukumäärältään yhtä harvat vastaajat, joissa maahanmuuton katsotaan olevan yhteydessä rikollisuuden kasvuun. Tällöinkin kyse on vastaajien mukaan lähinnä (järjestäytyneestä) rikollisuudesta Manner-Italiassa. Näitä representaatioita ei perustella, kuten ei myöskään muutamaa mainintaa siitä, että laittomat tai paperittomat maahanmuuttajat koetaan uhaksi. Seuraava vastaaja puhuu paperittomista uhan aiheuttajina:

³²⁷ “Quando il flusso d’immigrazione è molto elevato e soprattutto quando le possibilità lavorative sono scarse. In questo caso il livello di minaccia è molto alto perché è più facile che gli immigrati compiano atti illeciti (furti, rapine, spaccio, ecc.) pur di riuscire a vivere.”

³²⁸ “La criminalità è spesso legata all’esclusione sociale. Anche in questo caso, ‘occupano uno spazio’ lasciato libero dagli italiani: quello degli ultimi.”

”Se voi olla uhka, kun he ovat paperittomia [...]. Valitettavasti se (maahanmuuttajat lisäävät rikollisuutta³²⁹) voi olla osittain totta (paperittomien maahanmuuttajien ongelman takia, mistä puhuin aikaisemmin).”³³⁰

Ehkäpä esitetty paperittomien maahanmuuttajien uhka tai taipuvuus rikollisuuteen on yleisesti hyväksytty diskurssi, joka ei vaadi perustelua. Vaihtoehtoisesti vastaajat saattavat olla epävarmoja siitä, ”saako” paperittomien (tai laittomien) maahanmuuttajien sanoa olevan uhkaavia, ja tämän vuoksi jättävät mielipiteensä vain maininnan tasolle. Wetherellin ja Potterin mukaan intressidilemma on läsnä silloin, kun ollaan tietoisia, että oma esitys on ristiriidassa hegemonisten diskurssien ja sen, mitä ”saa” sanoa, kanssa³³¹.

Mitä tulee maahanmuuttajien syrjäytymiseen ja rikollisuuteen, osassa vastauksista ilmenee, että nämä ilmiöt eivät johdu ainoastaan maahanmuuttajista itsestään, vaan siihen liittyy esimerkiksi hyväksikäyttöä tai integraatiotoimien epäonnistuminen. Seuraavissa otteissa kommentoidaan maahanmuuton ja työllisyyden sekä maahanmuuton ja rikollisuuden yhteyttä:

”Että he ovat resurssi. Jos he löytävät työtä, löytävät myös italialaiset. Valitettavasti maahanmuuttajia käytetään hyväksi, ja usein he työskentelevät kiristettyinä.”³³²

”Organisoidun (ja ei organisoidun) rikollisuuden pesäkkeet juurtuvat maahanmuuttajien yhteisöön vain ilmiöön kohdistuvan virheellisen ja epäjohdonmukaisen politiikan takia. Maahanmuutto ei ole rikollisuuden synonyymi.”³³³

Erityisesti integrointiin tähtäviä toimia pidetään aineistossa epäonnistuneina, jonka lisäksi maahanmuuttajia katsotaan myös hyväksikäytettävän erityisesti mitä tulee heidän työvoimaansa. Ensimmäinen yllä olevista esimerkeistä tosin antaa ymmärtää, että maahanmuuttaja on aktiivinen toimija, joka vapaaehtoisesti työskentelee kiristettynä. *Heitä ei kiristetä, vaan he toimivat kiristettyinä.* Näkyvillä onkin samansuuntainen ajatus, mikä ilmeni ”hyödyllinen ja välttämätön maahanmuuttaja” -identiteetidiskurssin yhteydessä: maahanmuuttaja on valmis vaatimattomiin (ja joskus jopa laittomiin) työolosuhteisiin.

³²⁹ Oma lisäys. Kysymys kuului seuraavasti: Maahanmuuttajat yhdistetään usein rikollisuuden kasvuun. Mitä mieltä olette asiasta?

³³⁰ “Può essere una minaccia quando sono irregolari [...]. Purtroppo in parte può essere vero (per il problema degli irregolari di cui ho detto prima).”

³³¹ Wetherell & Potter 1992, 97.

³³² ”Che sono una risorsa. Il lavoro, se lo trovano loro, possono trovarlo anche gli italiani. Purtroppo gli immigrati sono sfruttati e spesso lavorano sotto ricatto.”

³³³ “Sacche di criminalità organizzata (e non) si annidano in comunità di immigrati solo a causa di una non corretta e disomogenea gestione politica del fenomeno. Immigrazione non è sinonimo di criminalità.”

Riippumatta siitä, mistä maahanmuuttajien rikollisuuden katsotaan johtuvan, joissakin vastauksissa maahanmuuttajia vaaditaan seuraamaan lakeja ja valtiota valvomaan niiden toteutumista:

”On välttämätöntä kunnioittaa lakeja ja valvoa niiden toteutumista. Kun näin tapahtuu, maahanmuutto tuo aina lisäarvoa kulttuurisesta näkökulmasta ja työn puolesta.”³³⁴

Kyseisessä esimerkissä lakien kunnioittaminen nostetaan tärkeämmäksi kuin maahanmuuton mukana tulevat hyödyt. Lainmukaisuuden vaatimukset jäävät aineistossa kuitenkin alisteisiksi diskurssille potentiaalisesti syrjäytyvästä ja rikollisesta maahanmuuttajasta, joka muodostaa yhdessä ”hyödyllinen ja välttämätön maahanmuuttaja” -diskurssin kanssa aineiston keskeisimmän maahanmuuttajiin kohdistuvan identiteetidiskurssin. Tämä diskurssi eroaa valtiotason diskursseista sikäli, että rikollisuuden ei katsota olevan maahanmuuttajille ominaista ja luontaista, vaan tietyt tekijät, kuten syrjäytyminen ja huono integraatiopolitiikka, aiheuttavat sen.

6.4. Vastaanottavaiset ja vieraanvaraiset sardinialaiset

Keskeisin aineistossa ilmenevä identiteetidiskurssi sardinialaisista on ”vastaanottavaiset ja vieraanvaraiset sardinialaiset”³³⁵. Representaatiot sardinialaisten vastaanottavaisuudesta, avoimuudesta ja vieraanvaraisuudesta toistuvat suurimmassa osassa vastauksista muodostaen ainoan selkeästi erotettavissa olevan diskurssin sardinialaisista tai italialaisista. Seuraavista esimerkkivastauksista ensimmäisessä kuvataan suhtautumista maahanmuuttajiin ja jälkimmäisessä sitä, minkälaisia maahanmuuttokohteita Italia ja Sardinia ovat:

”Muistetaan, että Sardiniassa on olemassa ’vieraanvaraisuuden kultti’, jonka takia en katso tätä ennakkoluuloa ulkomaalaisia kohtaan olevan. Oma suhtautumiseni perustuu sivistyneeseen yhteisloon ja keskinäiseen kunnioitukseen.”³³⁶

”Yleisesti Italia on hieman skeptinen maahanmuuttoa kohtaan. Mutta uskon sen olevan oikea paikka uudelle elämälle. Sardiniassa olemme erittäin avoimia ja erittäin vastaanottavaisia.”³³⁷

³³⁴ “È necessario rispettare e far rispettare le leggi. Quando ciò avviene l’immigrazione è sempre un valore aggiunto dal punto di vista culturale ed un utile confronto nel campo lavorativo.”

³³⁵ Sana ”vastaanottavainen” on käännetty italian kielen sanasta *accogliente*, jota käytetään Italiassa usein puhuttaessa maahanmuutosta. Tällöin sillä tarkoitetaan vastaanottavan lisäksi tervetulleeksi toivottavaa ja vieraanvaraista. Vieraanvaraiselle on kuitenkin myös oma sanansa, *ospitale*, ja kun aineiston vastauksissa on käytetty tätä sanaa, olen kääntänyt sen suomeksi ”vieraanvaraiseksi”.

³³⁶ ”In Sardegna ricordiamoci che vige il ‘culto dell’ospitalità’ quindi non vedo questo pregiudizio nei confronti degli stranieri. Il mio atteggiamento è di una convivenza civile e di rispetto reciproco.”

³³⁷ ”L’Italia in generale è un po’ scettica verso l’immigrazione. Ma penso che sia il posto giusto per una nuova vita. In Sardegna siamo molto disponibili e molto accoglienti.”

Yllä olevista esimerkeistä ja erityisesti ensimmäisestä vastauksesta on mahdollista huomata, että sardinialaisten vieraanvaraisuus/vastaanottavaisuus on yleisesti tiedossa oleva hyve. Diskurssia käyttämällä vastaajat ylläpitävätkin omaan ryhmään kohdistuvaa positiivista stereotypiaa, mikä Sibleyn mukaan auttaa rajojen ja identiteetin ylläpidossa³³⁸. Lisäksi, kuten toisesta vastauksesta voi nähdä, joissakin aineiston vastauksissa sardinialaiset kuvattiin italialaisia vastaanottavaisemmiksi. Muutamassa vastauksessa myös italialaisten katsottiin olevan vastaanottavaisia/vieraanvaraisia, mutta ensisijaisesti sisäryhmäksi muodostettiin diskurssiivisesti sardinialaiset italialaisten sijaan. Näin ryhmän ”sardinialaiset” jäsenyys on opettajille merkittävä³³⁹.

Mitä tulee termeihin ”vastaanottavainen” ja ”vieraanottavainen”, niin niistä jälkimmäinen antaa ymmärtää, että ulkomaalainen on vieras, joka on vain käymässä Sardiniassa. Lisäksi vieraanvaraisuus edellyttää sardinialaiselta vieraasta huolta pitämistä ja kestitsemistä. Toisin sanoin, ”vieraanvarainen”-sanaa käyttämällä rakennetaan rajaa ”meidän” (tuttu ja isännöivä sardinialainen) ja ”heidän” (vieras ja käymässä oleva maahanmuuttaja) välille. Tämän tyyppinen ajatusmalli on kestävätilanteissa, joissa maahanmuuttaja asettuu pysyvästi asumaan Sardiniaan. Ehkä vieraanvaraisuutta kestävämmän pohjan paikallisten ja maahanmuuttajien välisille suhteille antaa aineiston kolmessa vastauksessa esiintyvä ajatus siitä, että paikallisten ja maahanmuuttajien suhteet ovat ”normaalit”: kuten kenen tahansa kohdalla, myös maahanmuuttajaa kohdellaan hyvin, jos hän vastavuoroisesti kohtelee hyvin paikallista.

Identiteetdiskurssi vastaanottavaisista ja vieraanvaraisista sardinialaisista saa kuitenkin hieman syvemmän merkityksen, jos tarkastellaan sitä, miten tätä diskurssia ylläpidetään. Keskeisin tapa rakentaa tätä diskurssia on todeta, että myös italialaiset ja sardinialaiset ovat ja ovat olleet itsekin maastamuuttajia:

”[...] Sardinia, ja paremminkin sen kansa, tuntevat maahanmuuton problematiikat ajalta, kun monet muuttivat maasta kahden sodan aikana ja niiden jälkeen. Ja monet muuttavat edelleen maasta. Sanoisin, että nämä kokemukset ovat tehneet paikallisten asukkaiden mielet herkemmiksi ja avoimemmiksi maahanmuuton todellisuudelle. Joitakin suvaitsemattomuuden purkauksia maahanmuuttajia kohtaan esiintyy ja ne johtuvat enimmäkseen tietämättömydestä ja ärtymyksestä. Ärtymys on seurausta pelosta, että jää ilman töitä. Joka tapauksessa, samaan aikaan sellaisten perheiden, joissa toinen on ulkomaalainen, määrä kasvaa. Loppujen lopuksi

³³⁸ Sibley 1999, 15, 18.

³³⁹ Ryhmäjäsennyden merkityksellistämistä kts. Turner 1987, 2.

myös monet sardinialaiset ovat ylittäneet ennakkoluulon, joka on läsnä vanhassa italialaisessa sanonnassa: ”vaimot ja härät omasta kylästäsi”...jo oli aikakin!”³⁴⁰

Vastauksen mukaan maastamuutto on saanut sardinialaiset ymmärtäväisemmiksi maahanmuuttoa kohtaan. Niin omakohtaiset kokemukset kuin menneiden sukupolvien maastamuuttoonkin on jättänyt jälkensä sardinialaisiin ja paikalliseen kulttuuriin. Identiteettiä rakennetaan suhteessa menneisyyteen, ja muistutukset sardinialaisten tai italialaisten maastamuuton historiasta yhdistävät sardinialaiset/italialaiset ja maahanmuuttajat ”maastamuuttajien” ryhmään. Yllä olevassa vastauksessa kuitenkin myönnetään, että joskus maahanmuuttajia kohtaan esiintyy suvaitsemattomuutta, mutta sen annetaan ymmärtää olevan melko marginaalista.

Aineistossa onkin nähtävissä suvaitsemattomuuden kuvauksia, jotka eivät ole linjassa vastaanottavainen/vieraanvarainen sardinialainen -diskurssin kanssa. Toinen tekijä, jolla saattaa olla vaikutusta vastaanottavaisuuden diskurssiin, on se, että jotkin vastaajat katsovat maahanmuuttoon liittyvän myös uhkia. Esimerkiksi kuusi vastaajaa mainitsee, että maahanmuutto suurena määränä voi muodostua uhaksi. Vaikka vain kaksi vastaajaa toteaa suoraan, että vastaanottavaisuus johtuu maahanmuuttajien kohtuullisesta määrästä, voisi kuvitella, että myös muut vastaajat eivät olisi niin vastaanottavaisia maahanmuuton ollessa määrältään suurta. Samoin muutamassa vastauksessa ilmenevä maahanmuuttajien työnteon merkityksellistämisen heidän hyödyllisyytensä tai arvostuksensa mittarina on hieman ristiriidassa vastaanottavaisuusdiskurssin kanssa. Koska vastaanottavuutta tai vieraanvaraisuutta ei kuitenkaan kahta vastausta lukuun ottamatta tekstitasolla selvästi ehdollisteta, ei asiasta ole mahdollista saada täyttä selvyyttä. Lisäksi aineiston diskurssi vieraanvaraisesta ja vastaanottavasta kansasta on selkeästi suvaitsemattomuuden representaatioita ja vastaanottavaisuuden ehdollistavia kuvauksia hegemonisempi.

Diskurssi vastaanottavaisesta sardinialaisesta ja italialaisesta koskee nimenomaan ”tavallista kansaa”, johon valtiotason toimet eivät kuulu. Tämä on nähtävissä seuraavissa vastauksissa:

”Poliitikot yrittävät usein edistää suljettujen sosiaalisten ryhmien intressejä ja reagoivat maahanmuuttoihin ja turvapaikkahakemuksiin vain rangaistuksellisesti, sekä saavat aikaan

³⁴⁰ “[...] la Sardegna, il suo popolo, meglio, conoscono le problematiche dell’immigrazione dal momento che molti emigrarono durante le 2 guerre e dopo, e molti continuano ad emigrare. Direi che tali esperienze hanno reso gli animi dei nativi più sensibili e aperti alla realtà dell’immigrazione. Alcuni episodi di intolleranza si manifestano nei confronti degli immigrati, dettati più dall’ignoranza e dalla non-conoscenza, nonché dall’exasperazione che consegue alla paura di non trovare lavoro. Nel frattempo, tuttavia, aumentano le famiglie in cui uno dei due è straniero. Alla fine, anche molti sardi, hanno superato il pregiudizio presente in un vecchio detto italiano: ‘mogli e buoi dei paesi tuoi’...era ora!”

ghettoutumista. Mielestäni poliittisten aloitteiden tasolta ei ole mitään hyvää kerrottavaa. Italialaiset erottautuvat positiivisesti henkilökohtaisilla aloitteilla!!”³⁴¹

”Italiassa on elvytetty samat rotuun perustuvat maahanmuuttolait, jotka olivat voimassa Belgiassa ja Sveitsissä 50- ja 60-luvuilla. Valitettavasti ’rankaisevia’ vastaanottokeskuksia on edelleen olemassa. Siirtolaiset vangitaan niihin kirjaimellisesti, ja ne edustavat sitä rappeutumista, mikä tapahtui italialaisten suhteen 50 vuotta sitten. Hyvää on se, että köyhyyden vapauden rajoittajat eivät hallitse meitä enää.”³⁴²

Kun ensimmäisessä vastauksessa henkilökohtaiset aloitteet erotetaan poliittisista aloitteista, on toisessa vastauksessa eronteko tehty poliitikkojen ja ”meidän”, tavallisen kansan, välille³⁴³. Yhteistä vastauksille on se, että vastaajien identiteettiä rakennetaan poliitikoista ja poliitikoista eroavaksi. Rajaa ei rakenneta italialaisten ja maahanmuuttajien välille, vaan kansalaisten (tai kansan) ja johtajien välille. Tätä seikkaa on mahdollista peilata Liebkindin huomion kanssa, jonka mukaan ihmiset eivät aina samastu ryhmiin kokonaan vaan osittain³⁴⁴. Vaikka opettajat kategorisoivatkin itsensä useimmiten sardinialaisiksi tai italialaisiksi, he sanoutuvat irti italialaisista poliitikoista. Poliitikoista Bossi-Fini -laki representoidaan aineistossa yleisimmin negatiivisessa valossa. Vain kolmessa vastauksessa poliitikoiden katsotaan olleen ”ihan hyviä”, mutta tällöinkin todetaan, että integraatioon tähtääviä toimia pitäisi parantaa.

6.5. Sardinia ja Italia läpikulkupaikkoina ja lopullisina määränpäinä

”Onneaan etsivä maahanmuuttaja” -diskurssin yhteydessä jo todettiin, että aineistossa Italia representoidaan uuden ja paremman elämän alueeksi. Tämän lisäksi keskeinen aluediskurssi niin Italiasta kuin Sardiniastakin on ”läpikulkupaikka ja lopullinen määränpää”.

”Italia ja Sardinia ovat aina ensimmäisten yhteisöjen synnystä asti olleet muuttoliikkeen pysäkkejä. Nykyinen maantieteellispoliittinen tilanne tekee siitä vieläkin luonnollisen sillan myös toisten eurooppalaisten maiden saavuttamiseksi.”³⁴⁵

³⁴¹ ”Spesso i politici cercano di assecondare gli interessi di gruppi sociali chiusi e reagiscono alle immigrazioni e alle richieste di asilo solo in termini punitive e di ghettizzazione. Di buono a livello di iniziative politiche non trovo niente da segnalare. Gli italiani si distinguono positivamente per le iniziative personali!!”

³⁴² ”In Italia sono state ripristinate le stesse leggi razziali sull’immigrazione vigenti in Belgio ed in Svizzera negli anni ’50-’60. Purtroppo esistono ancora dei centri ‘punitivi’ di accoglienza, dove i migranti vengono letteralmente reclusi, che rappresentano un regresso a quanto accadeva 50 anni fa nei confronti degli italiani. Di buono c’è che i fautori di queste restrizioni alla libertà di essere poveri, non ci governano più.”

³⁴³ Jälkimmäisessä vastauksessa ”köyhyyden vapauden rajoittajilla” viitataan mitä luultavimmin Berlusconiin hallitukseen, koska ne ovat tiukentaneet maahanmuuttolakeja huomattavasti. Lisäksi Berlusconi erosi pääministerin tehtävästä noin puoli vuotta ennen kyselyjen keräämistä.

³⁴⁴ Liebkind 1988, 71, 73.

³⁴⁵ ”L’Italia e la Sardegna sono sempre stati tappa di migrazioni umane fin dalla nascita delle prime società. L’attuale situazione geografico-politica la rende ancora di più un naturale ponte per raggiungere anche gli altri paesi europei.”

”Monelle ne ovat vain pistäytymispaikkoja, läpikulkupaikka muihin määränpäihin, joissa on paremmat taloudelliset mahdollisuudet. Muille, erityisesti Itä-Euroopan maista tuleville, lopullinen määränpää, mistä saada töitä.”³⁴⁶

Ensimmäisestä vastauksesta on nähtävissä aineistossa ilmenevä ajatus Italian keskeisestä roolista mitä tulee siirtolaisuuteen. Aineistossa Italiasta käytettyjä representaatioita ovatkin esimerkiksi ”silta”, ”sisäänkäynti”, ”rantautumispaikka”, ”läpikulkupaikka” ja ”puoleensavetävä napa”. Näissä representaatioissa, ”napaa” lukuun ottamatta, painottuu ajatus Italiasta läpikulkupaikkana niille maahanmuuttajille, joiden kohteena on jokin muu Euroopan valtio. Läpikulkupaikka -diskurssia selitetään Italian maantieteellisellä sijainnilla ja läheisyydellä erityisesti Pohjois-Afrikan kanssa. Diskurssin keskeisyys ei tue ajatusta, että kaikki maahanmuuttajat ja siirtolaiset tulisivat Italiaan jäädäkseen, kuten valtiotason diskursseissa annetaan ymmärtää. Lisäksi, mitä tulee Italian ja Sardinian merkityseroon, kuvataan muu Italia useassa vastauksessa tärkeämmäksi reitiksi kuin Sardinia. Läpikulkureitin lisäksi Italia ja Sardinia ovat kuitenkin myös lopullisia määränpäitä, jonne suunnataan työnhaun tai uuden elämän perässä, kuten edellä jo todettiin.

Kuusi vastaajaa käyttää maahanmuutosta tai siirtolaisuudesta representaatiota ”virrat” vähintään kerran. Tätä luontoon viittaavaa representaatiota käyttämällä on mahdollista häivyttää yksilöt, ja puhua maahanmuuttajista ja siirtolaisista massana. Lisäksi ”virrassa”, kuten aallossa tai tsunamissakin³⁴⁷, on jotain luonnon sanelemaa ja ihmiselle hallitsematonta. Aineistossa tätä termiä ei kuitenkaan pääsääntöisesti käytetä uhan kuvailemiseen, vaan melko neutraaleissa konteksteissa, joissa esimerkiksi ”muuttoliike”- tai ”siirtolaisuus” -termit on ikään kuin korvattu ”virrat”-sanalla. Myös edellä mainittu ”magneettinen napa” -termi, ja yhden vastaajan representaatio Välimerestä ”sykkivänä sydämenä” viittaa luontoon ja siirtolaisuuden väistämättömyyden, mutta näitäkään ei ole yhdistetty uhan konstruoimiseen tekstitasolla. Tästä huolimatta termien käytön voidaan jo itsessään katsoa olevan merkinä ajatuksesta, että jotkin persoonattomat voimat järjestävät maailmaa³⁴⁸. Koska kyseiset representaatiot ilmenevät vain kahdeksassa opettajan vastauksessa, eivät ne kuitenkaan nouse hegemonisiksi.

³⁴⁶ “Per molti sono solo un porto di approdo, un passaggio per altre destinazioni con maggiori possibilità economiche. Per altri, soprattutto chi proviene dai paesi dell’Est, la meta finale dove trovare un lavoro.”

³⁴⁷ Aalto- ja tsunami -metaforista edellisessä analyysiosiossa.

³⁴⁸ Kts. Dijkink 1996, 11–14.

Sen lisäksi, että Italia ja Sardinia representoidaan läpikulkupaikoiksi muiden Euroopan maiden ja Välimeren välillä, muutamassa vastauksessa pyritään myös tarkentamaan niiden suhdetta Euroopan unioniin:

”On erikoista, että meitä vaaditaan puhumaan ’Euroopasta’ kuin realisoituneesta ja yhtenäisestä entiteetistä. Poliitikot maahanmuuttoa kohtaan osoittavat dramaattisesti, että Eurooppa on olemassa tähän mennessä vain paperilla!!!”³⁴⁹

”Varmasti Italia on Euroopan heikko kohta rannikoiden ollessa sen rajoina, ja ne eivät voi torjua maahanmuuttajia. Euroopan pitäisi siksi auttaa Italiaa. [...] Pitäisi sopia Euroopan yhteisön politiikoista.”³⁵⁰

Yhteistä vastauksille on se, että niissä Euroopan, tai pikemminkin Euroopan unionin, katsotaan epäonnistuneen Italian tukemisessa maahanmuuttajien torjumisessa. Vastaukset eroavat kuitenkin siinä, katsotaanko niissä Italian olevan osa ”Eurooppaa” vai ei. Kun ensimmäinen vastaaja ei katso koko unionin olevan olemassa muuta kuin paperilla, jälkimmäinen vastaajan mukaan Italia on ”Euroopan heikko kohta”, siis osa Eurooppaa. Aineistossa onkin nähtävissä hienoista ristiriitaisuutta Euroopan ja Italian suhteesta.

Myöskään Italiaa ja Sardiniaa sekä näiden välistä suhdetta koskevat kuvaukset eivät ole aivan suoraviivaisia. Noin puolet vastaajista kuvailee Italiaa ja Sardiniaa samalla tavalla tai jättävät koko eronteon tekemättä, kun taas toinen puoli kuvaa Italiaa ja Sardiniaa erilaisiksi. Viimeksi mainittu seikka on varmasti osittain seurausta siitä, että myös kyselylomakkeessa usean kysymyksen kohdalla on mainittu Italia ja Sardinia erikseen. Toisaalta, tämä jako ei kuitenkaan edellytä vastaajaa määrittelemään Sardiniaa ja Italiaa keskenään erilaisiksi, kuten kyseisten vastausten kohdalla on tehty. Lisäksi myös niiden kysymysten kohdalla, joissa Italiaa ja Sardiniaa ei mainita ollenkaan ole, päätyvät jotkin vastaajat erittelemään Italian ja Sardinian tilanteita erikseen. Vastaavasti niiden kysymysten yhteydessä, joissa Italia ja Sardinia on mainittu erikseen, kaikki eivät kuitenkaan kuvaile niitä erikseen.

Dijkinkin mukaan yhtenäinen geopolitiittinen visio edellyttää me-he -jaotteluiden lisäksi emotionaalista kiintymystä tiettyyn paikkaan³⁵¹. Voidaan katsoa, että koska opettajien paikkadiskursseissa esiintyvät niin Italiaan kuin Sardiniaan kohdistuvat representaatiot, emotionaalisen kiintymyksen kohde ei ole

³⁴⁹ ”È curioso che ci si ostinano a parlare di ‘Europa’ come di una entità realizzata e coesiva. Le politiche sulla immigrazione dimostrano, drammaticamente, che l’Europa, ad oggi ‘è di carta’!!!”

³⁵⁰ “Certamente l’Italia è il ‘ventre molle’ dell’Europa perché i suoi confini sono le coste e non si possono respingere gli immigrati. L’Europa perciò dovrebbe aiutare l’Italia. [...] Bisognerebbe concordare politiche europee comunitarie.”

³⁵¹ Dijkink 1996, 11.

yksiselitteinen. Erottelut Italian ja Sardinian välillä antavat myös ymmärtää, että Italian ei katsota olevan täysin homogeeninen alue. Niissä vastauksissa, joissa eronteko tehdään, Sardinian katsotaankin olevan Italiaa vähemmän tärkeä läpikulkupaikka maahanmuuttajille ja siirtolaisille, vähemmän maahanmuuttajien rikollisuutta sisältävä paikka ja vieraanvaraisempi alue. Nämä paikkaan liitetyt diskurssit painottavat mielestäni vastaajien sardinialaista identiteettiä, koska niissä tehdään jako Sardinian ja Italian välillä ja Sardinia kuvataan ainakin osittain positiivisemmassa valossa. Vaikuttaakin siltä, että osa opettajista tavoittelee positiivista sisäryhmän erilaistumista suhteessa ulkoryhmään ”(muut/manner-) italialaiset”.

Vastaajat toteavat maahanmuuton kasvun näkyvän paikallisesti kaupungin keskustassa, kouluissa, kaupoissa, kadulla, sairaaloissa, työpaikoilla, kohtaamispaikoissa, aukioilla, julkisessa liikenteessä ja rannalla. Useimmissa vastauksissa mainitaan kiinalaisten kauppojen suuri määrä, katukauppiat kaduilla, ulkomaalaisten oppilaiden kasvanut määrästä kouluissa, romanialaiset hoitajat kodeissa ja ulkomaalaiset työntekijät maataloilla. Muutamassa vastauksessa myös Etelä-Sardinia ja Italian suuret kaupungit mainitaan paikoiksi, joissa muutos näkyy vielä Nuoroakin selvemmin.

6.6. Ennakkoluuloiset representaatiot

Jos aineistoa ja sen diskursseja tarkastelee kokonaisuutena, on mahdollista havaita ristiin menevää samastumista; opettajat samastuvat ryhmien ”sardinialaiset” ja ”italialaiset” joihinkin piirteisiin ja sanoutuvat irti toisista³⁵². ”Sardinialaisten” ryhmässä opettajat samastuvat erityisesti ryhmän vieraanvaraisuuteen ja vastaanottavuuteen. Muutama vastaaja tosin sanoutuu irti ryhmän ”sardinialaiset” suhtautumisesta maahanmuuttajia kohtaan, kun he kuvaavat maahanmuuttajiin kohdistuvan suhtautumisen olevan yleisesti negatiivisempaa kuin oma henkilökohtainen suhtautuminen. Kun omia positiivisia luonteenpiirteitä pyritään korostamaan, on Turnerin mukaan kyse yksilötasolle kategorisoitumisesta³⁵³. Onkin ilmeistä, että muutamat opettajat pyrkivät rakentamaan identiteettiään muista eroavaksi. Ryhmän ”italialaiset” jäseninä opettajat taas sanoutuvat irti joistakin ryhmän piirteistä ja henkilöistä, kun erottavat itsensä poliitikoista ja valtiotason johdosta.

Ristiinsamastumisen lisäksi opettajat myös kategorisoivat itsensä kaikille kolmelle Turnerin mallintamalle identiteettitasolle: humanille tasolle, ryhmätasolle, yksilötasolle³⁵⁴. Näistä ryhmätasolle kategorisoituminen nousee keskeisimmäksi, ja se on korostettuna, kun maahanmuuttajien katsotaan

³⁵² Ristiinsamastumisesta kts. Liebkind 1988, 71, 73.

³⁵³ Turner 1987, 45.

³⁵⁴ Identiteettitasoista kts. Turner 1987, 45.

tekevän ”huonot” työt ja italialaisten ”paremmat” työt. Ryhmätasolle kategorisoituminen on esillä myös silloin, kun maahanmuuttajien ei katsota enää olevan hyödyllisiä talouskriisistä johtuen, ja statusero italialaisten ja maahanmuuttajien välillä pyritään säilyttämään. Tästä huolimatta opettajat eivät kuitenkaan suoranaisesti halveksu ulkoryhmää, koska kuvailevat maahanmuuttajien olevan ahkeria työntekijöitä. Negatiivisempia representaatioita ulkoryhmään eli maahanmuuttajiin liitetään silloin, kun kyse on laittomista maahanmuuttajista ja romaneista. Ensin mainitut representoidaan uhkaavina ilman perusteluja, ja viimeksi mainitut kuvataan perustavanlaatuisesti erilaisiksi. Erityisesti romaneihin kohdistuvat representaatiot ovatkin ennakkoluuloisia. Niin laittomiin maahanmuuttajiin kuin romaneihinkin kohdistuvat negatiiviset representaatiot eivät kuitenkaan nouse hegemoniseksi, kuten valtiotason diskursseissa tapahtuu.

Hienoisesta humanille tasolle kategorisoitumisesta saattaa olla kyse ainakin osittain niissä vastauksissa, joissa syrjäytyvän ja rikollisen maahanmuuttajan asemaan samastutaan; syrjäytyminen ja siitä seuraava rikollisuus voisi tapahtua kenelle tahansa. Tämän lisäksi humanille tasolle kategorisoitumisesta on pieniä merkkejä myös muutamassa ”onneaan etsivä maahanmuuttaja” -diskurssia tukevassa vastauksessa, joissa paremman elämän perässä muuttamisen katsotaan olevan luonnollista ja inhimillistä. Humanille tasolle kategorisoituminen ikään kuin lieventää rajoja ”meidän” ja ”heidän” välillä, ja se onkin Augoustinoksen, Walkerin ja Donaghuen mukaan empatian ja yhteistyön mahdollistava tekijä³⁵⁵.

Kuten yllä jo todettiin, yksilötasolle kategorisoituminen on yleisintä vastauksissa, joissa oma suhtautuminen kuvataan muiden suhtautumista suvaitsevammaksi. Wetherellin ja Potterin mukaan on mahdollista, että omaa negatiivista suhtautumista pyritään piilottamaan kuvailemalla maailmassa olevaa pahaa sen sijaan, että ilmaistaisiin oma negatiivien suhtautuminen³⁵⁶. Tämän lisäksi ennakkoluulosta voi olla kyse silloin, kun maahanmuuttajiin liitetään negatiivisia piirteitä ikään kuin heille luontaisesti kuuluvina ominaisuuksina. Myös tapaukset, joissa tehdään negatiivissävytteisiä erontekoja ilman, että eroja olisi todellisuudessa olemassa, voivat olla ennakkoluuloisia³⁵⁷. Siirryinkin seuraavaksi tarkastelemaan aineistoa yksittäisinä vastaajina ja vastauksina sen sijaan, että käsittelisin sitä ”massana”. Teen tämän siksi, että voisin havainnoida ennakkoluuloisten representaatioiden taustatekijöitä eli vastaajien mahdollisia kontakteja maahanmuuttajien kanssa ja heidän tietouttaan maahanmuutosta. Ennen tätä on todettava, että lomakekyselyt, joihin opettajat ovat vastanneet, ovat

³⁵⁵ Augoustinos ym. 2006, 249.

³⁵⁶ Wetherell & Potter 1992, 97.

³⁵⁷ Kts. esim. Liebkind 1988, 76.

melko suppeita ennakkoluuloisten representaatioiden löytämiseksi. Lisäksi osassa vastauksista on nähtävissä sekä ennakkoluuloisia että suvaitsevia kuvauksia. Olen kuitenkin pyrkinyt erottamaan aineistosta ne vastaajat, joiden vastauksissa on selkeimmin ennakkoluuloisia representaatioita. Kaiken kaikkiaan heitä on viisi, ja he kaikki ovat iältään 51–64 -vuotiaita. Heistä yksi on nainen.³⁵⁸

Kyseiset vastaajat liittyvät maahanmuuttajiin negatiivisia piirteitä, ja antavat ymmärtää, että kyseiset ominaisuudet ovat luontaisia maahanmuuttajille. Seuraavat esimerkkivastaajat havainnollistavat tätä:

”En ole tietoinen maahanmuuttajien lukumäärästä Sardiassa. Yksi asia on varma: Lähes kaikki heistä on romanialaisia, senegalilaisia ja pohjoisafrikkalaisia. He ovat yleensä peräisin niemimaalta ja tekevät töitä, jotka parhaiten sopivat heille kulttuurin tasolla: romanialaiset hoitajina ja paimenina, afrikkalaiset katukauppiaina. [...] Huomionarvoista on, että senegalilaiset ja pohjoisafrikkalaiset eivät yleensä pidä vakituisesta työstä (he tyytyvät mieluummin vähään voidakseen välttää työtä).”³⁵⁹

”Uskon maahanmuuttajien rikoksiin sotkeutumisen riippuvan valtion valmiudesta valvoa yleistä järjestystä.”³⁶⁰

”Epäilemättä he ovat välttämätöntä työvoimaa, mutta usein he lisäävät pimeän työn määrää, koska valitettavasti he työskentelevät missä tahansa olosuhteissa. [...] Valitettavasti tämä [maahanmuuttajat lisäävät rikollisuutta³⁶¹] on totta. Faktat todistavat sen, ja uskon, että tarvitaan enemmän rajavalvontaa ja valvonnalle ja suojaamiselle omistautuneita toimielimiä ja työllistämistä.”³⁶²

Ensimmäisen vastaajan mukaan romanialaisten kulttuurissa on jotain sellaista, joka tekee heistä sopivia hoitajia ja paimenia, kun taas afrikkalaiset soveltuvat ensisijaisesti kauppiaksi. Vastaaja tosin vielä tarkentaa, että afrikkalaisista senegalilaiset ja pohjoisafrikkalaiset (joiden hän vastauksensa alussa toteaa olevan lähes ainoat afrikkalaiset Sardiassa) pyrkivät yleensä välttämään työtä. Kun vastaaja liittyy tietyn tyyppiset työt tai työn välttämisen kulttuuriin, antaa hän ymmärtää näiden valmiuksien ja ominaisuuksien koskevan kyseessä olevia kansalaisryhmiä kokonaisuudessaan ja väistämättä.

³⁵⁸ Kuten edellä jo todettiin, kaikista vastaajista yli 65-vuotiaita on yksi, 51–64 -vuotiaita 16, 41–50 -vuotiaita seitsemän, 31–40 -vuotiaita neljä ja alle 30-vuotiaita kolme. Kaikista vastaajista kymmenen on naisia, 19 miehiä ja kaksi ei ilmoita sukupuoltaan.

³⁵⁹ “Non sono a conoscenza del numero di immigrati in Sardegna. Una cosa è certa: la quasi totalità di essi è romana, senegalese e nord africana. Provengono generalmente dalla penisola e svolgono lavori ad essi consoni al livello culturale: badanti e pastori i rumeni, ambulanti gli africani. [...] Da notare che senegalesi e nord africani in genere non amano il lavoro fisso (preferiscono accontentarsi di poco pur di evitare il lavoro).”

³⁶⁰ “Penso che il coinvolgimento degli immigrati in fenomeni di criminalità dipende dalla capacità dello stato nel controllo dell’ordine pubblico.”

³⁶¹ Oma lisäys. Kysymys kuului seuraavasti: Maahanmuuttajat yhdistetään usein rikollisuuden kasvuun. Mitä mieltä olette asiasta?

³⁶² ”Indubbiamente sono una forza lavoro indispensabile, ma spesso vanno ad ingrossare le fila del lavoro nero perche si prestano purtroppo al lavoro estremo. [...] Purtroppo è vero. I fatti lo dimostrano, penso che se verrebbe un maggior controllo alle frontiere, e da farle degli organi preposti per la sorveglianza e la tutela e assumere sul posto di lavoro.”

Vastaajan mukaan lähes kaikki maahanmuuttajat ovat romanialaisia, senegalilaisia ja pohjoisafrikkalaisia, mutta todellisuudessa heitä on alle puolet kaikista Sardiassa asuvista ulkomaalaisista³⁶³. Toinen vastaaja ja kolmas vastaaja antavat ymmärtää, että maahanmuuttajat ovat luontaisesti rikollisuuteen taipuvaisia. Toisen vastaajan mukaan maahanmuuttajat sotkeutuvat rikoksiin, jos valtio ei valvo yleistä järjestystä. Rikollisuus on siis maahanmuuttajille ominaista ja ilman valtion väliintuloa myös väistämätöntä. Kolmas vastaaja katsoo maahanmuuttajien työskentelevän ”missä tahansa olosuhteissa”, jonka lisäksi he myös lisäävät rikollisuutta. Rikollisuuden uhan liittäminen maahanmuuttajiin on jo itsessään aika vahva stereotypia, mutta vieläkin mielenkiintoisempaa on se, että vastaajan mukaan maahanmuuttajat ovat ikään kuin luontaisesti valmiita työskentelemään hämärissä olosuhteissa.

Vaikka italialaisia tai sardinialaisia ei yllä esitetyissä otteissa mainitakaan, vaikuttaa ilmeiseltä, että piirteet, joilla maahanmuuttajia kuvataan, eivät ole liitettävissä ”meihin” tai ”minuun”. Kaksi jälkimmäistä vastausta, joiden mukaan Italian valtion tulee toimia järjestyksen ylläpitämiseksi, vahvistaa tätä seikkaa. Sen lisäksi, että valtion tulee toimia maahanmuuttajien aiheuttamaa uhkaa vastaan, on kaikkien kolmen vastauksen taustalla myös ääneen lausumaton ajatus siitä, että vastaajille itselleen ei työn välttäminen tai rikollisuuteen sotkeutuminen ole ominaista (mutta *heille* on). Augoustinoksen, Walkerin ja Donaghuen mukaan essentialismi on ennakkoluulon perustasta³⁶⁴, ja siitä onkin kyse, kun ryhmien ”maahanmuuttajat” ja ”italialaiset” välillä katsotaan olevan luonnollisia ja väistämättömiä eroja.

Vastauksissa ilmenee ennakkoluuloa myös niissä kohdin, kun maahanmuuttajien vastaanottamiselle ja heihin kohdistuvalle positiiviselle suhtautumiselle asetetaan ehtoja. Seuraavissa esimerkeissä on tämän lisäksi nähtävissä myös jonkinlainen ”oma väki ensin” -diskurssi:

Maahanmuutto on hätätila vain siinä tapauksessa, kun maahanmuuttajien lukumäärä on huomattava syntyperäisiin verrattuna. [...] Sardinialainen on kulttuuriltaan hyvin kunnioittava uusia tulokkaita kohtaan, erityisesti, koska maahanmuuttajien lukumäärä on hyvin rajoittunut verrattuna muuhun väestöön (puhun sisämaasta, jossa itse asun).³⁶⁵

³⁶³ Romanialaisia, senegalilaisia ja pohjoisafrikkalaisia oli Sardiassa vuonna 2010 noin 17 900, kun maahanmuuttajia yhteensä oli 37 900 (Comuni-Italiani.it, Statistiche Sardegna).

³⁶⁴ Augoustinos ym. 2006, 205-206, 257.

³⁶⁵ ”L’immigrazione è un’emergenza nel caso in cui il numero di immigrati è rilevante rispetto al numero degli autoctoni. [...] Il sardo per cultura è molto rispettoso dei nuovi arrivati soprattutto perché il numero degli immigrati è molto limitato rispetto al resto della popolazione (parlo delle zone interne dove vivo io).”

”Maahanmuutto on aina uhka silloin, kun maahanmuuttajille ei taata työpaikkaa. [...] Minulla ei ole minkäänlaista ennakkoluuloa maahanmuuttajia kohtaan kunhan heille taataan työpaikka. [...] He ovat välttämätöntä työvoimaa, jos työtä olisi. [...] Maahanmuuttajiin suhtaudutaan myönteisesti vain, jos heillä on työpaikka, meidän poliitikkojemme tulisi taata tämä.”³⁶⁶

”Mielestäni maahanmuutto ei ole koskaan uhka vastaanottavalle maalle sikäli kun maahanmuuttajat edistävät työllään kansallisen BKT:n kasvua. Suurien talouskriisien aikaan heitä pidetään usein syntipukkeina.”³⁶⁷

Ensimmäinen vastaaja katsoo maahanmuuttajien muodostuvat uhaksi silloin, kun maahanmuuttajien lukumäärä on huomattava. Lisäksi, vastaajan mukaan sardinialaiset ovat kunnioittavia vain silloin, kun maahanmuuttajien lukumäärä on *hyvin* vähäistä. Vastaus antaa ymmärtää, että maahanmuuttajissa on jotain ongelmallista ja sietämistä edellyttävää. Tämä ei ole kuitenkaan ongelma silloin, kun he ovat lukumäärältään vähäisiä. Toinen esimerkkivastaajan kohdalla olen ottanut vapauden tuoda vastaajan eri kysymysten alle kirjoittamat vastaukset yhteen. Hyvin niukasti täytetyn lomakkeen keskeinen viesti onkin, että maahanmuuttajille tulee taata työpaikka tai muuten he ovat uhka, ja heihin ei suhtauduta myönteisesti. Koska vastaajan mukaan työtä ei tällä hetkellä ole tarjolla, antaa hän samalla ymmärtää, että maahanmuuttajat ovat *jo nyt* uhka. Myös kolmas vastaaja painottaa työn merkitystä. Hän katsoo, että maahanmuuttajien edistäessä kansallisen BKT:n kasvua he eivät *koskaan* ole uhkaavia. Jos näin ei tapahdu, muodostavat he kuitenkin uhan. Vastaajan toteamus siitä, että suurien talouskriisien aikaan maahanmuuttajia pidetään syntipukkeina, on mielenkiintoinen sikäli, että vastaaja ei puhu enää omasta mielipiteestään. Hän ei toisaalta myöskään pidä ilmiötä kielteisenä, ja onkin mahdollista, että vastaaja pyrkii näin häivyttämään omaa suhtautumistaan. Ainakaan toteamus ei ole ristiriidassa hänen mielipiteensä kanssa siitä, että maahanmuuttajien tulee työskennellä, jotta he eivät olisi uhkaavia.

Brownin mukaan kontakti eri ryhmien jäsenten välillä saattaa vähentää ennakkoluuloa ja vihamielisyyttä ryhmien välillä³⁶⁸. Viidestä vastaajasta kolmella ei ole minkäänlaisia kontakteja maahanmuuttajiin, ja kaksi sanoo tuntevansa maahanmuuttajaoppilaita koulusta. Kun tätä vertaa kaikkien vastaajien vastaaviin kontakteihin, ei merkittävää eroa ole havaittavissa: noin puolella kaikista vastaajista on jonkinlaisia kontakteja maahanmuuttajiin. Toisaalta tästä maahanmuuttajia tuntevasta ryhmästä kuudella (eli noin viidesosalla kaikista vastaajista) on melko henkilökohtaiset suhteet

³⁶⁶ “L’immigrazione è sempre una minaccia quando agli immigranti non viene garantito un posto di lavoro. [...] Non ho nessun pregiudizio verso gli immigranti benché venga garantito loro un posto di lavoro. [...] Sono una forza lavoro indispensabile se ci fosse lavoro. [...] Gli immigranti sono ben visti solo se hanno un posto di lavoro, questo dovrebbero garantire i nostri politici.”

³⁶⁷ “A mio avviso l’immigrazione non è mai una minaccia per lo stato ospitante in quanto gli immigrati, con il loro lavoro contribuiscono ad aumentare il PIL nazionale. Nei momenti di maggior crisi economica spesso sono considerati il capro espiatorio.”

³⁶⁸ Brown 2001, 512.

maahanmuuttajiin tai he tapaavat maahanmuuttajia toistuvasti koulun ulkopuolella, ja viisi edellä käsitellyä vastaajaa ei kuulu tähän joukkoon. Tätä voisi tulkita varovaisesti siten, että kontakteilla voi olla hieman merkitystä mitä tulee suhtautumiseen maahanmuuttajia kohtaan.

Kontaktien lisäksi on hyvä kiinnittää huomiota siihen, miten opettajien tietotaso maahanmuuton ilmiöstä ja maahanmuuttajista vaikuttaa mahdollisiin ennakkoluuloisiin kuvauksiin. Ahmedin mukaan vähäinen tietämys jostakin ryhmästä lisää pelkoa kyseistä ryhmää kohtaan³⁶⁹. Viidestä vastaajasta yhdellä on melko hyvät tiedot Sardiniaan tulevista maahanmuuttajista, kun neljän muun vastaajan tiedoissa on puutteita: joko tiettyjen kansalaisryhmien osuus arvioidaan liian suureksi tai arvio maahanmuuttajien kokonaisuudesta on virheellinen³⁷⁰. Sen sijaan kaikista vastaajista kaksi kolmasosaa osaa arvioida maahanmuuttajien määriä tai kansalaisuuksia melko hyvin, kun loppujen vastaajien tiedot ovat joko virheellisiä tai niukkoja. Vaikuttaakin melko ilmeiseltä, että vastaajien tietotason alhaisuus on yhteydessä ennakkoluuloisiin representaatioihinsa. Tämä yhteys on havaittavissa aineistosta selkeämmin kuin kontaktin merkitys.

Vaikka edellä käsitellyn viiden vastaajan ennakkoluuloiset ilmaisut eivät ole erityisen räikeitä, ne heijastelevat kuitenkin diskursseja maahanmuuttajien perustavanlaatuisesta erilaisuudesta ja ehdollistetusta asemasta. Tämän tyyppiset diskurssit voivat olla ongelmallisia mitä tulee paikallisten ja maahanmuuttajien välisiin suhteisiin. Tulee kuitenkin muistaa, että nämä ennakkoluuloiset representaatiot eivät muodosta hegemonisia diskursseja koko aineiston tasolla.

7. Johtopäätökset

Tämän tutkielman tavoitteena on ollut selvittää, miten Italian maahanmuuttopolitiikassa tuotetaan diskursiivisesti pelkoa maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan. Pyrkimyksenä on ollut tutkia myös sitä, miten maahanmuuttajat määritellään nuorolaisten opettajien diskursseissa. Johdannossa asettamani hypoteesin mukaan paikallistason diskurssit eivät ole yhteneväisiä valtiotasolla tuotettujen uhkadiskurssien kanssa. Siirryn seuraavaksi esittelemään analyysini yhteenvetoa ja tutkimuskysymyksiin saatuja vastauksia.

³⁶⁹ Ahmed 2003, 199.

³⁷⁰ Yksi vastaaja arvioi maahanmuuttajien määrän Sardiniassa yli kolminkertaiseksi todellisuuteen verrattuna.

Valtiotason diskursseihin kohdistuvasta analyysistä selvisi, että pelkoa maahanmuuton ilmiötä ja maahanmuuttajia kohtaan on tuotettu rakentamalla uhkakuva laittomasta maahanmuutosta ja maahanmuuttajien rikollisuudesta. Tämän uhan on esitetty koskevan koko Italian aluetta ja kaikkia italialaisia. Maahanmuuttajia toiseuttavilla diskursseilla onkin pyritty vahvistamaan ajatusta italialaisista yhtenäisenä kansana ja oikeuttamaan tiettyjä toimia, kuten lainsäädäntöä, uhkaavan ilmiön hallitsemiseksi. Tätä pelon rakennusta on harjoitettu yhtenevästi niiden kriittisen geopolitiikan tutkijoiden esittämien ajatusten kanssa, joiden mukaan maahanmuuttajat yhdistetään kansalaisten turvallisuutta uhkaavaksi kokonaisuudeksi tiettyjen toimien perustelemiseksi³⁷¹.

Italian ”toiseksi” on nostettu laittomien maahanmuuttajien ja rikollisten maahanmuuttajien lisäksi myös romanit. Italiaan suuntautuvaa maahanmuuttoa on eliittidiskursseissa selitetty maantieteellisillä realiteeteilla, hallitsemattomilla luonnonvoimilla ja alkuaikoina myös rajakontrollin puutteella. Italian alueella jo oleskelevien maahanmuuttajien on esitetty muodostavan turvallisuusongelman, koska he ovat taipuvaisia rikollisuuteen, kulttuurisesti uhkaavia ja ”laittomia”. Tämän tyyppisillä määrittelyillä rakennetaan niin symbolista kuin konkreettistakin rajaa italialaisten, ”meidän”, ja maahanmuuttajien, ”heidän”, välille, jonka lisäksi maahanmuuttajista tehdään ”poikkeavia”, kuten Hille Koskela asian ilmaisee³⁷². Koska maahanmuuton on viimeaikoina katsottu olevan ensisijaisesti turvallisuusongelma, on ”ongelman” ratkaisuisissa ollut myös mahdollista painottaa turvallisuuden ylläpitämiseen ja vahvistamiseen pyrkiviä toimia.

Ratkaisuksi onkin 2000-luvulla tarjottu Bossi-Fini -lakia, jonka voidaan katsoa ilmentävän vallalla olevaa geopolitiittista käsikirjoitusta maahanmuuton kohtaamiseen. Laki erottelee ”hyödylliset” maahanmuuttajat (kausityöntekijät) hyödyttömistä maahanmuuttajista ja ”vaarallisista” (laittomista) maahanmuuttajista. Laki myös rajoittaa voimakkaasti Italiaan saapuvien henkilöiden määrää. Kyse on ”turvallistetusta nationalismista”, joka Jennifer Hyndmanin mukaan tarkoittaa sitä, että maahanmuuttajat pyritään sulkemaan ulos, elleivät he ole taloudellisesti hyödyllisiä Italialle³⁷³. Geopoliittisen käsikirjoituksen osana voidaan pitää myös vuosina 2008–2009 hyväksytyjä turvallisuuspaketin lakeja, joiden tavoitteena on ollut laittoman maahanmuuton ja maahanmuuttajien rikollisuuden torjuminen sekä yleinen maahanmuuton sääntely. Turvallisuuspaketti kriminalisoi paperittoman maahanmuuton ja tekee laittoman maahanmuuttajan statuksesta raskauttavan asianhaaran rikoksen yhteydessä. Alueellista turvallisuutta pyritään vahvistamaan lisäämällä pormestarien ja

³⁷¹ Hyndman & Mountz 2007.

³⁷² Koskela 2009, 17.

³⁷³ Kts. Hyndman 2007, 361, 363.

armeijan roolia valvontatehtävissä. Näiden toimien voi katsoa olevan vastauksia maahanmuuton ”uhkaan”, mutta niillä myös tuotetaan lisää pelkoa ”toista” kohtaan. Tämä on ilmeistä myös nomadihätätilan julistamisessa sekä kansalaispartioiden mahdollistamisessa ja kannustamisessa. Lisäksi integraatiosopimuksella, joka maahanmuuttajia edellytetään allekirjoittamaan, italian kielen taidon vaatimuksella pitkäaikaisen oleskeluluvan yhteydessä ja kansalaisuuden saamisen vaikeutumisella avioliiton kautta, ei vain rakenneta rajaa ”meidän” ja ”heidän” välille, vaan ”meidän kulttuuri” nostetaan ensisijaiseksi ja vaihtoehdottomaksi.

Nuorolaisten opettajien suhtautumista tarkastelevasta analyysistä selvisi, että keskeisimmät maahanmuuttajiin kohdistuvat identiteettidiskurssit ovat ”onneaan etsivä maahanmuuttaja”, ”hyödyllinen ja välttämätön maahanmuuttaja”, sekä ”potentiaalisesti syrjäytyvä ja rikollinen maahanmuuttaja”. Sardinialaiset taas määritellään vastaanottavaisiksi ja vieraanvaraisiksi ihmisiksi. Opettajat kategorisoivat itsensä ensisijaisesti sardinialaisiksi mutta myös italialaisiksi, vaikkakin he sanoutuvat irti valtiotason toimista maahanmuuttoa kohtaan. Kyse on ristiinsamastumisesta, joka Karmela Liebkindin mukaan on mahdollista ryhmäjäsenyyksien vaikuttaessa identiteetin muodostumiseen³⁷⁴. Se, että vastauksissa painottuu juuri sardinialaisuus, ei ole kovin yllättävää, kun otetaan huomioon, että Italia perinteisesti ollut melko epäyhtenäinen valtio, ja Sardinialla on vahva alueellinen identiteetti³⁷⁵.

Opettajien vastauksissa rajat ”meidän” ja ”heidän” välillä korostuvat erityisesti diskurssissa, jossa maahanmuuttaja nähdään hyödyllisenä ja välttämättömänä tämän tekemän työn takia – työn, jota italialaiset/sardinialaiset eivät halua enää tehdä. Maahanmuuttajia ei kuitenkaan pyritä sulkemaan ulos lukuun ottamatta niitä vastauksia, joissa taluskriisiin katsotaan muuttaneen maahanmuuttajien tarpeellisuutta. Myös muutamat paperittomiin/laittomiin maahanmuuttajiin ja romaneihin kohdistuvat representaatiot ovat ennakkoluuloisia, koska kyseisten ryhmien katsotaan olevan luonnostaan erilaisia³⁷⁶. Taluskriisiin, paperittomiin/laittomiin maahanmuuttajiin sekä romaneihin liittyvät diskurssit esiintyvät kuitenkin vain pienessä osassa aineistoa, eivätkä ne nouse hegemonisiksi.

Ryhmätasolle kategorisoitumista ja rajoja ”meidän” ja ”heidän” välillä lieventävät diskurssit onneaan etsivistä maahanmuuttajista ja potentiaalisesti syrjäytyvistä ja rikollisista maahanmuuttajista. Koska

³⁷⁴ Liebkind 1988, 71, 73.

³⁷⁵ Vahvan alueellisen identiteetin muodostumiseen ovat vaikuttaneet ainakin historialliset tekijät (Sardinia oli kuningaskunta vuosina 1720–1861), oma kieli sardi, jota puhutaan edelleen erityisesti maaseudulla, sekä muut alueelle tyypilliset kulttuuriset perinteet.

³⁷⁶ Essentialismista kts. Augoustinos ym. 2006, 205–206, 257.

syрjäytyminen ja sitä seuraava rikollisuus voisi tapahtua kenelle tahansa ja koska paremman elämän perässä muuttamisen katsotaan olevan luonnollista ja inhimillistä, maahanmuuttajista ei koko kyselyaineiston tasolla muodosteta uhkaavaa tai perustavanlaatuisesti erilaista joukkoa suhteessa sardinialaisiin/italialaisiin. Joissakin yksittäisissä vastauksissa on kuitenkin havaittavissa ennakkoluuloa maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan, joka ilmenee maahanmuuttajat luontaisesti erilaisiksi määrittelevillä representaatioilla ja vastaanottavaisuuden ehdollistamisella. Vaikka aineistosta ei ole havaittavissa hegemoniseksi muodostuvia ennakkoluuloisia diskursseja, niin mielestäni diskurssiin vieraanvaraisesta ja vastaanottavaisesta sardinialaisesta kannattaa kiinnittää huomiota. ”Vieraanvaraisuus” ei välttämättä ole kestävä lähestymistapa maahanmuuttoon pitkällä tähtäimellä, jos maahanmuuttajat asettuvat pysyvästi asumaan Sardiniaan.

Miten eliittidiskurssit sitten eroavat tai ovat yhteneviä paikallistason diskurssien kanssa? Gertjan Dijkinkin mukaan yhtenäinen geopoliittinen visio edellyttää vähintään me-he -jaotteluiden olemassaoloa ja emotionaalista kiintymystä tiettyyn paikkaan³⁷⁷. Vertailenkin seuraavaksi edellä esitettyjä tuloksia keskenään lähtien liikkeelle siitä, miten yhteneväisiä ne ovat me-he -jaotteluiden suhteen. Heti alkuun voikin todeta, että niin valtiotason kuin paikallistason diskursseissa jaottelu ”meihin” ja ”heihin” nousee keskeiseksi. Valtiotalon diskursseissa ”heidät” määritellään ensisijaisesti uhkaaviksi ja perustavanlaatuisesti erilaisiksi, mutta myös hieman heikompi diskurssi hyödyllisestä työtä tekevästä maahanmuuttajasta on yhä olemassa. Kuten yllä jo todettiin, italialaiset kuvataan yhtenäiseksi kansaksi, jota tulee suojella maahanmuuton uhalta.

Paikallistason diskursseissa ”heidät” representoidaan hyödyllisiksi ja välttämättömiksi mitä tulee maahanmuuttajien työhön, ja tämän on osittain yhteneväinen diskurssi valtiotalon diskurssin kanssa. Opettajat katsovat työtä tekevien maahanmuuttajien olevan kuitenkin myös ahkeria ja työilleen omistautuvia, joka ei käy ilmi valtiotalon diskurssissa. Mitä tulee italialaisten ja maahanmuuttajien erilaisuuteen, jotkin opettajat katsovat eliittidiskurssien tavoin laittomien maahanmuuttajien ja romanien olevan uhkaavia tai perustavanlaatuisesti erilaisia, mutta tämä diskurssi, tai mikään muukaan maahanmuuttajia koskeva uhkadiskurssi, ei nouse paikallistasolla hegemoniseksi, kuten valtiotalolla. Paikallistasolla rajanrakennusta ”meidän” ja ”heidän” välillä lieventää myös se, että maahanmuuttajien mahdollinen syrjäytyminen, rikollisuus ja paremman elämän perässä muuttaminen nähdään muillekin kuin vain maahanmuuttajille ominaisena ja mahdollisena. Voidaan siis todeta, että vaikka me-he -jaotteluita on olemassa niin valtiotalolla kuin paikallistasollakin, ne eivät ole yhteneviä. Kuten Ghazi

³⁷⁷ Dijkink 1996, 11.

Falah ja David Newman ovat todenneet, paikallistasolla tapahtuva rajanrakennus voi erilaista kuin virallisella tasolla harjoitettu rajanrakennus³⁷⁸.

Eliittidiskurssien ja opettajien diskurssien välillä ei ole myöskään havaittavissa täysin yhteneväistä emotionaalista kiintymystä tiettyyn paikkaan. Kun Italia ja italialaiset representoidaan eliittidiskursseissa yhtenäisiksi entiteeteiksi, näin ei tapahdu paikallistasolla. Opettajat korostavat ensisijaisesti sardinialaista identiteettiään, ja paikkadiskursseissa esiintyvät niin Italiaan kuin Sardiniaankin kohdistuvat representaatiot. Kyselylomakkeen vastauksissa ei painotetakaan Italian homogeenisuutta ja ulkorajojen luonnollisuutta, kuten eliittidiskursseissa tehdään. Mitä tulee toiseen geopoliittisen vision rakennusosaan³⁷⁹, ajatukseen hallitsemattomista luonnonvoimista maahanmuuton yhteydessä, tämä on havaittavissa niin eliitti- kuin paikallistason diskursseissakin. Diskurssit eroavat kuitenkin siinä, että kun eliittidiskursseissa tämän tyyppisiä ajatuksia hyödynnetään uhan konstruoinniseksi, paikallistasolla näin ei tehdä.

Tämän yhteenvedon tuloksena voidaankin todeta, että tämän tutkielman aineistossa ei esiinny yhtenäistä geopoliittista visiota maahanmuuton ilmiötä kohtaan, ja maahanmuuttoon sekä maahanmuuttajiin kohdistuvat paikallistason diskurssit eroavat eliittidiskursseista. Analyysin perusteella ei ole myöskään mahdollista todeta, että opettajat jakaisivat jonkin täysin yhtenevän paikallistason geopoliittisen vision. Vaikka me-he -jaottelut nousevat keskeisiksi ja opettajat kategorisoivat itsensä ensisijaisesti sardinialaisiksi liittäen näin emotionaalista kiintymystä Sardinian alueeseen, on aineistosta nähtävissä myös tekijöitä, jotka eivät tue me-he -jaotteluita. Tästä huolimatta opettajien diskurssit ovat keskenään yhtenäisempiä kuin heidän diskurssinsa suhteessa valtiotason diskursseihin.

8. Pohdintaa

Johdannossa esitin, että kriittisen geopolitiikan tutkijat eivät ole kiinnittäneet huomiota siihen, miten Italiassa tuotetaan pelkoa maahanmuuttoa kohtaan, eikä lainsäädäntöä, kuten Bossi-Fini -lakia ja turvallisuuspakettia, ole tutkittu muidenkaan tutkijoiden toimesta riittävästi pelon tuottamisen näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksessa ei ole viime vuosina yhdistetty sekä valtiotason että paikallistason diskurssien analyysia tavalla, joka olisi yhtenäinen tämän tutkielman lähestymistavan kanssa. Tutkielmani perusteella selvisi, että vallalla on edelleen eräänlainen ”hätätilan kulttuuri”, joka

³⁷⁸ Falah & Newman 1995, 691.

³⁷⁹ Kts. Dijkink 1996, 11–14.

Alessandro Dal Lagoon mukaan syntyi jo 1990-luvulla³⁸⁰. Voidaan jopa ajatella, että tilanne on kärjistynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana. Lisäksi, toisin kuin aikaisempi tutkimus, tutkielmani osoittaa melko yksityiskohtaisesti, miten Bossi-Fini -lain ja turvallisuuspaketin avulla uhkaavat maahanmuuttajat pyritään sulkemaan ulos Italiasta, ja miten tämä on omiaan lisäämään pelkoa maahanmuuttoa kohtaan. Erityisen tuoreena tietona voidaan pitää myös paikallistason diskursseja tarkastelevaa analyysiani, joka osoittaa, että tavallisessa arjessa maahanmuuttajia lähestytään ainakin osittain eri tavalla kuin valtiotason diskursseissa.

Myös muussa kuin Italiaan kohdistuvassa tutkimuksessa kriittisen geopolitiikan tutkijat ovat useimmiten pitäytyneet eliittidiskurssien tarkastelussa sen sijaan, että olisivat pyrkineet liittämään tutkimukseensa myös ihmisten arkipäiväisiä kokemuksia ja merkityksiä jostakin ilmiöstä. Tässä tutkielmassa olen pyrkinyt laajentamaan perinteistä näkökulmaa tutkimalla eliittidiskurssien lisäksi myös maahanmuuttajiin kohdistuvia populaaridiskursseja itse keräämäni aineiston avulla. Tämä lähestymistapa on sallinut paremman kuvan tarkasteltavasta ilmiöstä kuin pelkkien valtiotason diskurssien tutkiminen olisi mahdollistanut. Olen kuitenkin jättänyt median pois tutkielmani tarkastelun kohteista siitäkkin huolimatta, että se on keskeisessä roolissa mahdollisten pelkodiskurssien välittämisessä ja muodostamisessa. Tämän olen tehnyt siksi, että Italian median roolista maahanmuuttoasenteiden muotoilijana on jo olemassa tutkimusta³⁸¹. Lisäksi mielestäni tutkimusasetelmani on jo riittävän laaja pro gradu -tutkielmaan ilman mediatutkimustakin.

Vaikka tutkimusasetelmassani on ollut monia hyötyjä, kuten edellä todettiin, olisin voinut ainakin paikallistasolla kerätä myös ”syvemmän” aineiston. Analyysia tehdessäni ja opettajien vastauksia lukiessani olisin useampaan otteeseen halunnut tehdä jatkokysymyksiä heidän kirjoittamiinsa vastauksiin, ja olenkin tullut siihen tulokseen, että haastattelut tiedonhankintakeinona olisivat olleet hyödyllisiä. Haastatteluaineisto olisi mahdollistanut syvemmän ymmärryksen opettajien suhtautumisesta maahanmuuttajia kohtaan ja paljastanut lomakekyselyä enemmän mahdollisia ”piileviä” asenteita. Tutkielmaa tehdessäni olen myös pohtinut, miten paljon kyselylomakkeeni vaikutti siihen vastanneiden opettajien vastauksiin. Muutama aineistostani löytämä diskurssi nousi keskeiseksi ainakin osittain kysymysten muotoilun seurauksena. Toisaalta se, että osa

³⁸⁰ Dal Lago 2009, 31.

³⁸¹ Esimerkiksi Triandafyllidou (1999), Corten (2002) ja Caritas/Migrantes & Redattore Socialen (2009) tekemissä tutkimuksissa katsotaan, että Italian media esittää maahanmuuttajat radikaalisti erilaisina kuin italialaiset. Uutistarjonnassa painottuvat erityisesti laittomia maahanmuuttajia ja maahanmuuttajien tekemät rikoksia koskevat uutisoinnit.

kysymyksistä oli melko provokatiivisia käsitellen esimerkiksi maahanmuuttajien rikollisuutta ja työttömyyttä, mahdollisti eliittidiskurssien ja paikallistason diskurssien paremman vertailun.

Kuten edellä jo todettiin, tutkielmani tulokset osoittavat, että eri puolilla Italian yhteiskuntaa on olemassa erilaisia näkemyksiä maahanmuuton ilmiötä ja maahanmuuttajia kohtaan. Ne myös osoittavat, että kaikkien italialaisten suhtautumista maahanmuuttajia kohtaan ei hallitse pelko, kuten valtiotason diskursseissa on annettu ymmärtää. Juuri tämä on tutkielmani keskeisin tulos. Paikallistasolta keräämäni aineiston perusteella saadut tutkimustulokset eivät ole yleistettävissä kaikkiin nuorolaisiin eivätkä kaikkiin sardinialaisiin tai italialaisiin. Tulokset lisäävät kuitenkin ymmärrystä siitä, miten toisen asteen oppilaitosten opettajat Nuorossa suhtautuvat maahanmuuton ilmiöön. Lisäksi opettajien vastaukset saattavat antaa hienoisia viitteitä siitä, minkälainen suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan on vallalla keskiluokan piirissä Nuorossa, vaikka tämän ilmiön kartoittaminen vaatisikin jo täysin oman tutkimuksensa.

Tulokseni muistuttavat myös siitä, että pitäytymällä valtiotason diskurssien tarkastelussa, kriittisen geopolitiikan tutkijat saattavat esittää uhkadiskurssien olevan vallitsevampia ja vaihtoehdottomampia kuin ne todellisuudessa ovatkaan. Näin myös tutkijat saattavat osaltaan kasvattaa pelkoa maahanmuuttoa kohtaan. Tulee kuitenkin muistaa, että tutkielmani tulokset saattavat olla seurausta moninaisista tekijöistä, kuten esimerkiksi siitä, että Sardiassa on vielä toistaiseksi melko vähän maahanmuuttajia. Mielestäni hyvän jatkon tälle tutkimukselle voisi tarjota eri alueilla, esimerkiksi Sardiassa ja jossakin Pohjois-Italian alueella, ilmenevien asenteiden vertailu.

Aihetta jatkotutkimukselle saatetaan saada myös hyvin pian kevään 2013 parlamenttivaalien takia. Hallitus, joka vaalien jälkeen tullaan muodostamaan, voi joko pyrkiä muuttamaan maahanmuuttopolitiikkaa tai pitäytyä jatkamaan samaa linjaa, joka on muotoiltu 2000-luvun alusta alkaen. Mario Montin johtaman virkamieshallituksen mahdollisena seuraajana on pidetty ensisijaisesti keskusta-vasemmistoa, mutta Silvio Berlusconiin ilmoitus pääministerikisaan lähtemisestä on myös sekoittanut peliä. Vaikka aikaisemmin tässä tutkielmassa todettiin, että Italian maahanmuuttopolitiikan piirteenä on ollut tietty jatkuvuus, niin hallitusmuodostelmalla voi siitä huolimatta olla merkitystä. Esimerkiksi sillä, että vuonna 2008 valtaan noussut hallitus oli keskusta-oikeistolainen ja sisäministeri tuli Lega Nordista, oli varmasti jonkinasteinen vaikutus maahanmuuttopolitiikan ja -lainsäädännön muotoutumiseen. Keskusta-oikeiston voidaan myös katsoa johtaneen uhkadiskurssien käyttöä, vaikka keskusta-vasemmistokin on omaksunut samantyyppisiä

diskursseja. Nähtäväksi jää, kasvatetaanko maahanmuuttoa kohtaan jatkossakin pelkoa vai onnistutaanko löytämään uusi lähestymistapa ilmiön kohtaamiseen.

Liitteet

LIITE 1: Suomennos saatekirjeestä ja lomakekyselystä

Nuorossa 10.5.2012

Arvoisa vastaaja,

olen kansainvälisen politiikan opiskelija Suomesta, ja olen tekemässä pro gradu -tutkielmaani maahanmuutosta Italiaan. Maahanmuutto on jo pitkään ollut yhteiskunnallisen keskustelun ja debatin aihe niin Italiassa kuin muuallakin Euroopassa, ja pidän sitä siksi mielenkiintoisena tutkimuskohteena. Sardinia minua kiinnostaa siksi, että saari on minulle entuudestaan tuttu asuttuani siellä vuoden, ja koska maahanmuuttajien määrä saarella on kasvanut viime vuosina. Tämän kyselyn tarkoituksena on kartoittaa, kuinka opettajat Nuorossa suhtautuvat maahanmuuttoon.

Kyselyn vastauksia hyödynnetään ainoastaan tähän tutkimukseen, ja annetut vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä. Tutkimuksen valmistuttua hävitän vastaukset. Tutkielma julkaistaan Tampereen yliopiston Internet-sivuilla suomeksi, mutta halutessanne, voin lähettää teille tiivistelmän tutkimuksen tuloksista italiaksi. Mikäli teillä on kysyttävää tutkimukseen liittyen, älkää epäröikö ottaa minuun yhteyttä.

Kiitos arvokkaasta yhteistyöstänne!

Ystävällisin terveisin,

Raita Putkonen
Kansainvälisen politiikan opiskelija
Tampereen yliopisto
rait.putkonen@uta.fi

KYSELY

Sukupuolenne?

- 1 Mies
- 2 Nainen

Mihin seuraavista ikäryhmistä kuulutte?

- 1 < 30-vuotiaat
- 2 31–40-vuotiaat
- 3 41–50-vuotiaat
- 4 51–64-vuotiaat
- 5 >65-vuotiaat

Tutkimuksen kannalta on tärkeää, että vastaatte kaikkiin avoimiin kysymyksiin, ja että perustelette vastauksenne. Tarvittaessa vastauksia voi jatkaa kyselyn lopusta löytyvään vapaaseen tilaan.

1. Kuvailkaa Italiaan ja Sardiniaan kohdistuvaa muuttoliikettä. Mistä maahanmuuttajat tulevat, ja kuinka paljon heitä on tällä hetkellä?

2. Minkälaisia maahanmuuttokohteita Italia ja Sardinia ovat?

3. Ulkomaalaisten määrä Sardiniassa, ja myös Nuorossa, on yli kaksinkertainen siihen verrattuna, mitä se oli 2000-luvun puolivälistä. Oletteko huomannut tätä muutosta, ja jos kyllä, missä paikoissa ja miten se näkyy?

4. Onko teillä kontakteja maahanmuuttajiin, ja jos kyllä, kerro miten olette tutustuneet heihin ja missä merkeissä olette tekemisissä heidän kanssaan.

5. Italiassa on julistettu useita hätätiloja siirtolaisuuteen liittyen, kuten hätätilat albanialaisten ja romaniaalaisten takia. Missä tilanteissa pidätte siirtolaisia uhkana, ja kuinka suurena uhkana pidätte heitä?

6. Monissa Euroopan valtioissa on nähtävissä ennakkoluuloa maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan. Miten kuvailette paikallisten suhtautumista maahanmuuttajiin Sardiniassa ja/tai Nuorossa? Mikä on oma suhtautumisenne?

7. Jotkut katsovat maahanmuuttajien vievän italialaisten työpaikat. Toinen näkökulma asiaan on, että maahanmuuttajat täyttävät työvoimavajetta. Miten näette asian?

8. Maahanmuuttajat yhdistetään usein rikollisuuteen, ja heidän katsotaan lisäävän rikollisuutta. Mitä mieltä olette tästä?

9. Miten Italian ja Sardinian maantieteellinen sijainti vaikuttaa siirtolaisuuteen ja siihen kohdistuviin poliittisiin toimiin?

10. Miten seuraamassanne mediassa käsitellään maahanmuuttajia ja turvapaikanhakijoita?

11. Kommentoikaa halutessanne lopuksi Italian maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka. Mitä hyvää ja mitä huonoa siinä mielestänne on?

KIITOS VASTAUKSESTANNE!

Lähdeluettelo

PRIMÄÄRIINEISTO

Uutiset

“Dal Nord Africa assalto dei clandestini all'Italia Maroni: esodo biblico, ma la Ue non si muove”. Il Giornale 13.2.2011. Saatavissa http://www.ilgiornale.it/interni/la_fuga_clandestini_italia/politica-maghreb-sicilia-tunisia-emergenza-frattini-nord_africa-immigrati-clandestini-sbarchi-lampoedusa/13-02-2011/articolo-id=505800-page=0-comments=1, luettu 3.12.2011.

“Facing Crisis, Italian Women Battle Immigrants For Domestic Helper Jobs”. LaStampa/ Worldcrunch 2.11.2012. Saatavissa <http://worldcrunch.com/culture-society/facing-crisis-italian-women-battle-immigrants-for-domestic-helper-jobs/italy-domestic-service-workers-carers/c3s10024/#.UJtiyEIVVVI>, luettu 8.11.2012.

“I sindaci chiedono di spostare altrove i radar”. La Nuova Sardegna 25.5.2011. Saatavissa, <http://lanuovasardegna.gelocal.it/regione/2011/05/25/news/i-sindaci-chiedono-di-spostare-altrove-i-radar-1.3447653>, luettu 9.11.2012.

“Libya: Italy fears 300,000 refugees”. The Telegraph 23.2.2011. Saatavissa <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8343963/Libya-Italy-fears-300000-refugees.html>, luettu 3.12.2011.

“Via libera a decreto rifiuti e provvedimenti immigrazione”. Euronews 21.5.2008. Saatavissa <http://it.euronews.com/2008/05/21/vialibera-a-decreto-rifiuti-e-provvedimenti-immigrazione/>, luettu 20.12.2012.

Lainsäädäntö

Asetus 92/2008, ”Decreto-Legge 23 maggio 2008, n. 92, Misure urgenti in materia di sicurezza pubblica”. Saatavissa http://www1.interno.gov.it/mininterno/site/it/sezioni/servizi/legislazione/sicurezza/0993_2008_05_27_decreto_legge_23_maggio_2008.html?pageIndex=4, luettu 31.10.2012.

Italian sisäministeriö (2008), ”Pacchetto Sicurezza”. Saatavissa

http://www1.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/sezioni/sala_stampa/speciali/Pacchetto_sicurezza/index_2.html, luettu 31.10.2012.

Lainsäädännöllinen asetus 160/2008, “Decreto legislativo 3 ottobre 2008, n. 160”. Saatavissa

http://www1.interno.gov.it/mininterno/site/it/sezioni/servizi/legislazione/immigrazione/0972_2008_10_22_dlgs_3_10_08_160.html, luettu 3.12.2012.

Laki 125/2008, “Legge 24 luglio 2008, n. 125, ‘Conversione in legge, con modificazioni, del decreto-legge 23 maggio 2008, n. 92, recante misure urgenti in materia di sicurezza pubblica’”. Saatavissa

http://www.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/assets/files/15/0410_legge_125_del_24_luglio_2008.pdf, luettu 31.10.2012.

Laki 94/2009, “Legge 5 luglio 2009, n. 94, Disposizioni in materia di sicurezza pubblica”. Saatavissa

http://www1.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/assets/files/16/0189_legge_15_luglio_2009_n.94.pdf, luettu 31.10.2012.

Raportit

Amnesty International (2012), “Italy’s discriminatory treatment of the Roma breaches EU Race

Directive: Briefing to the European Commission”. Saatavissa <https://doc.es.amnesty.org/cgi-bin/ai/BRSCGI/eur300112012en?CMD=VEROBJ&MLKOB=31867980707>, luettu 14.1.2012.

Cillo, Rossana (2007), “Italy. Country Report”, the EU Sixth Framework Programme project *Undocumented Worker Transitions*. Saatavissa

http://www.undocumentedmigrants.eu/londonmet/library/t78243_3.pdf, luettu 19.12.2012.

Di Pasquale, Laura (2010), “Racism and Discrimination in Italy”, *ENAR Shadow Report 2009-2010*.

Saatavissa <http://cms.horus.be/files/99935/MediaArchive/Italy.pdf>, luettu 22.11.2012.

Global Detention Project (2012), ”Italy Detention Profile”. Saatavissa

<http://www.globaldetentionproject.org/de/countries/europe/italy/introduction.html>, luettu 1.12.2012.

Human Rights Watch (2006), "Stemming the Flow: Abuses Against Migrants, Asylum Seekers and Refugees", *Human Rights Watch*, 18(5E). Saatavissa

<http://www.hrw.org/reports/2006/libya0906/libya0906webwcover.pdf>, luettu 22.11.2012.

Open Society Justice Initiative (2012), "Committee on the Elimination of Racial Discrimination: Review of Italy - March 2012". Saatavissa

http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/docs/ngos/OSJI_ASGI_Italy80.pdf, luettu 20.11.2012.

Tilastot

Comuni-Italiani.it, "Statistiche Sardegna". Saatavissa <http://www.comuni-italiani.it/20/statistiche/stranieri.html>, luettu 9.11.2012.

Demo.Istat (2011), "Popolazione residente al 1 Gennaio 2011 per età, sesso e stato civile". Saatavissa <http://demo.istat.it/pop2011/index.html>, luettu 9.11.2012.

Eurostat (2011), "Migrants in Europe: A statistical portrait of the first and second generation", *Eurostat Statistical books*. Saatavissa http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-31-10-539/EN/KS-31-10-539-EN.PDF, luettu 19.12.2012.

Istat (2007), "La popolazione straniera residente in Italia al 1° gennaio 2007". Saatavissa http://www3.istat.it/salastampa/comunicati/non_calendario/20071002_00/testointegrale20071002.pdf, luettu 14.11.2012.

Istat (2010), "La popolazione straniera residente in Italia". Saatavissa http://www3.istat.it/salastampa/comunicati/non_calendario/20101012_00/, luettu 9.11.2012.

Istat (2011), "La popolazione straniera residente in Italia". Saatavissa <http://www.istat.it/it/archivio/39726>, luettu 9.11.2012.

Italian sisäministeriö (2007), "1° Rapporto sugli immigrati in Italia, Dicembre 2007". Saatavissa http://www.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/assets/files/15/0673_Rapporto_immigrazione_BARBAGLI.pdf, luettu 19.12.2012.

Tilastokeskus (2011), "80 vuotta täyttäneitä Suomessa jo neljännesmiljoona". Saatavissa http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/2010/vaerak_2010_2011-03-18_tie_001_fi.html, luettu 22.1.2013.

Tilastokeskus (2012), ”Väestö”. Saatavissa http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html, luettu 22.1.2013.

KIRJALLISUUS

Aalto, Pami (2001), *Constructing Post-Soviet Geopolitics in Estonia: A Study in Security, Identity and Subjectivity*. Helsinki: Department of Political Science, University of Helsinki.

Andrijasevic, Rutvica (2006), “How to Balance Rights and Responsibilities on Asylum at the EU’s Southern Border of Italy and Libya”, COMPAS, University of Oxford, Oxford. Saatavissa <http://oro.open.ac.uk/12652/1/COMPASWP.pdf>, luettu 18.10.2011.

Ahmed, Sarah (2003), “Pelon politiikka”. Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.) *Erilaisuus*. Tampere: Vastapaino, 189–212.

Ahokas, Marja (2010), “Ryhmät ja niiden väliset suhteet”. Teoksessa Eero Suoninen, Anna-Maija Pirttilä-Backman, Anja Riitta Lahikainen & Marja Ahokas (toim.) *Arjen sosiaalipsykologia*. Helsinki: WSOYpro, 185–242.

Allport, Gordon W. (1995), *The nature of prejudice: unabr. 25th anniversary ed.* Reading (Mass.): Addison-Wesley.

Aresu, Alessandro (2007), ”Sardegna, il nuovo approdo”, *Limes, Rivista Italiana di Geopolitica*, 4: 245–251.

Augoustinos, Martha, Walker, Iain & Donaghue, Ngaire (2006), *Social cognition: an integrated introduction*. 2. painos. London: Sage.

Beck, Jan Mansvelt (2006), “Geopolitical Imaginations of the Basque Homeland”, *Geopolitics*, 11(3): 507–528.

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1994), *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus.

Bia, Maria Teresa (2004), “Towards an EU Immigration Policy: Between Emerging Supranational Principles and National Concerns”, *European Diversity and Autonomy Papers – EDAP 2/2004*.

Saatavissa

http://www.eurac.edu/en/research/institutes/imr/activities/Bookseries/edap/Documents/2004_edap02.pdf, luettu 26.11.2012.

Bialasiewicz, Luiza (2011), "Borders, above all?", *Political Geography*, 30(6): 299–300.

Bianchi, Milo, Buonanno, Paolo & Pinotti, Paolo (2008), "Immigration and crime: an empirical analysis", Temi di discussione (Economic working papers) 698, Bank of Italy. Saatavissa http://www.ristretti.it/commenti/2009/gennaio/pdf3/immigrazione_crimine.pdf, luettu 20.11.2012.

Billig, Michael (1985), "Prejudice, Categorization and Particularization: from a Perceptual to a Rhetoric Approach", *European Journal of Social Psychology*, 15: 79–103.

Billig, Michael (1995), *Banal Nationalism*. London: Sage.

Bordignon, Fabio & Ceccarini, Luigi (2007), "Gli altri tra noi", *Limes, Rivista Italiana di Geopolitica*, 4: 35–45.

Boria, Edoardo (2006), "One Stereotype, Many Representations: Turkey in Italian Geopolitics", *Geopolitics*, 11(3): 484–506.

Brown, Rupert (2001), "Intergroup relations". Teoksessa Miles Hewstone & Wolfgang Stroebe (toim.) *Introduction to Social Psychology: a European perspective*. 3. painos. Oxford: Blackwell, 479–515.

Buonfino, Alessandra (2004), "Politics, Discourse and Immigration as a security concern in the EU: a tale of two nations, Italy and Britain." Paper to be presented at the PSA Annual Conference. Saatavissa <http://www.psa.ac.uk/cps/2004/Buonfino.pdf>, luettu 30.11.2012.

Caritas/Migrantes & Redattore Sociale (2009), "La criminalità degli immigrati: dati, interpretazioni e pregiudizi". Saatavissa http://www.redattoresociale.it/RedattoreSocialeSE_files/Speciali_Documenti/274795.pdf, luettu 21.11.2012.

Carter, Donald & Merrill, Heather (2007), "Bordering Humanism: Life and Death on the Margins of Europe", *Geopolitics*, 12: 248–264.

Corte, Maurizio (2002), ”Noi e gli altri. L’immagine dell’immigrazione e degli immigrati sui mass-media italiani”. Saatavissa <http://www.cestim.it/08media.htm>, luettu 18.12.2012.

Dalby, Simon (1991), "Critical geopolitics: discourse, difference, and dissent", *Environment and Planning D: Society and Space*, 9(3): 261–283.

Dalby, Simon (1998), “Geopolitics and global security: Culture, identity and the ‘pogo’ syndrome”. Teoksessa Simon Dalby & Gearóid Ó Tuathail (toim.) *Rethinking Geopolitics*. London: Routledge, 295–313.

Dal Lago, Alessandro (2009), *Non-Persons. The Exclusion of Migrants in a Global Society*. Milan: IPOC di Pietro Condemmi.

Dal Lago, Alessandro (2010), “La porta stretta. L’Italia e l’”altra riva” tra colonialismo e politiche migratorie”, *California Italian Studies*, 1(1): 1–11.

Dijkink, Gertjan (1996), *National identity and geopolitical visions*. London: Routledge.

Dijkink, Gertjan (1998), “Geopolitical codes and popular representations”, *GeoJournal*, 46: 293–299.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998), *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Falah, Ghazi & Newman, David (1995), “The Spatial Manifestation of Threat – Israelis and Palestinians Seek a Good Border”, *Political Geography*, 14(8): 689–706.

Finotelli, Claudia & Sciortino, Giuseppe (2008), “New Trends in Italian Immigration Policies: ‘To change everything in order to keep everything the same’”, *ARI*, 161. Saatavissa http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/riecano_eng/Print?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/wps/wcm/connect/elcano/Elcano_in/Zonas_in/ARI161-2008, luettu 21.11.2012.

Finotelli, Claudia & Sciortino, Giuseppe (2009), “The Importance of Being Southern: The Making of Policies of Immigration Control in Italy”, *European Journal of Migration and Law*, 11: 119–138.

Harle, Vilho (2003), “Onko kriittinen geopolitiikka kriittistä tiedettä?”. Teoksessa Vilho Harle & Sami Moisio (toim.) *Muuttuva Geopolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus.

Harle, Vilho & Moision, Sami (2003), "Muuttuva geopolitiikka". Teoksessa Vilho Harle & Sami Moision (toim.) *Muuttuva geopolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus, 7–16.

Hiemstra, Nancy & Mountz, Alison (2011), "Geopolitics". Teoksessa Vincent J. Casino Jr., Mary E. Thomas, Paul Cloke & Ruth Panelli (toim.) *A Companion to Social Geography*. Chichester : Wiley-Blackwell, 421–436.

Huysmans, Jef (2006), *The Politics of Insecurity: Fear, migration and asylum in the EU*. London: Routledge.

Hyndman, Jennifer (2004), "Mind the gap: bridging feminist and political geography through geopolitics". *Political Geography* 23 (3): 307–322.

Hyndman, Jennifer (2007), "The securitization of fear in post-tsunami Sri Lanka", *Annals of the Association of American Geographers*, 97(2): 361–72.

Hyndman, Jennifer & Mountz, Alison (2007), "Refuge or Refusal". Teoksessa Derek Gregory & Allan Pred (toim.) *Violent Geographies: Fear, Terror, and Political Violence*. New York: Routledge.

Häkli, Jouni (1998), "Discourse in the production of political space: decolonizing the symbolism of provinces in Finland", *Political Geography*, 17(3): 331–363.

Häkli, Jouni (1999), *Meta hodos: johdatus ihmismaantieteeseen*. Tampere: Vastapaino.

Häkli, Jouni (2003), "Miksi paikat kiinnostavat geopolitiikan tutkijaa? Kiistanalaisia paikkasidoksia Kataloniassa". Teoksessa Vilho Harle & Sami Moision (toim.) *Muuttuva geopolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus, 170–189.

Jackson, Robert & Sørensen, Georg (2003), *Introduction to International Relations: Theories and approaches*. 2. painos. Oxford: Oxford University Press, 2003.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1993), "Valtasuhteiden analysoiminen". Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino, 75–108.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993), ”Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet”. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino, 17–47.

Koskela, Hille (2009), *Pelkokierre. Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta*. Helsinki: Gaudeamus.

Koskela, Hille (2010), ”Fear and its Others”. Teoksessa Susan J. Smith, Rachel Pain, Sallie A. Marston & John Paul Jones III (toim.) *The SAGE Handbook of Social Geographies*. London: Sage Publications Ltd, 389–408.

Leitner, Helga (1995), ”International migration and the politics of admission and exclusion in postwar Europe”, *Political Geography*, 14(3): 259–278.

Liebkind, Karmela (1988), *Me ja muukalaiset – ryhmäraajat ihmisten suhteissa*. Helsinki: Gaudeamus.

Magnani, Natalia (2012), ”Immigration control in Italian political elite debates: Changing policy frames in Italy, 1980s-2000s”, *Ethnicities*, 12(5): 643–664.

Megoran, Nick (2005), ”The critical geopolitics of danger in Uzbekistan and Kyrgyzstan”, *Environment and Planning D: Society and Space*, 23: 555–80.

Megoran, Nick (2008), ”From Presidential Podiums to pop Music: Everyday Discourses of Geopolitical Danger in Uzbekistan”. Teoksessa Rachel Pain & Susan J. Smith (toim.) *Fear: Critical Geopolitics and Everyday Life*. Hampshire/Burlington: Ashgate, 25–36.

Merlino, Massimo (2009), ”The Italian (In)Security Package: Security vs. Rule of Law and Fundamental Rights in the EU”, *CEPS Challenge Paper*, 14: 1–33.

Moisio, Sami (2003a), *Geopoliittinen kamppailu Suomen EU-jäsenyydestä*. Turku: Turun yliopisto.

Moisio, Sami (2003b), ”Geopoliitiikan viisi olemusta”. Teoksessa Vilho Harle & Sami Moisio (toim.) *Muuttuva geopoliittikka*. Helsinki: Gaudeamus, 17–35.

Moscovici, Serge (1981), ”On Social Representation”. Teoksessa Joseph P. Forgas (toim.) *Social Cognition: Perspectives on Everyday Understanding*. London: Academic Press, 181–209.

Moscovici, Serge & Pérez, Juan A. (1997), "Representations of Society and Prejudices", *Papers on Social Representations*, 6(1): 27–36.

Müller, Martin (2008), "Reconsidering the concept of discourse for the field of critical geopolitics: Towards discourse as language and practice", *Political Geography*, 27: 322–338.

Müller, Martin (2010), "Doing discourse analysis in Critical Geopolitics", *L'Espace Politique*, 12(3). Saatavissa: <http://espacepolitique.revues.org/index1743.html>, luettu 3.10.2012.

Müller, Martin (2013), "Text, discourse, affect and things". Teoksessa Klaus Dodds, Merje Kuus & Jo Sharp (toim.) *Ashgate Research Companion to Critical Geopolitics*, julkaistaan 2013. Saatavissa: <https://www.alexandria.unisg.ch/export/DL/216987.pdf>, luettu 15.10.2012.

Mäkelä, Klaus (1990), "Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet". Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus, 42–61.

Neumann, Iver B. (2008), "Discourse analysis". Teoksessa Audie Klotz & Deepa Prakash (toim.) *Qualitative methods in international relations: a pluralist guide*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 61–77.

Newman, David (2006), "The Lines That Continue to Separate Us: Borders in Our Borderless World", *Progress in Human Geography*, 30(2): 1–19.

O'Loughlin, John, Ó Tuathail, Gearóid & Kolossov, Vladimir (2004), "A 'Risky Westward Turn'? Putin's 9–11 Script and Ordinary Russians", *Europe-Asia Studies*, 56(1): 3–34.

Ó Tuathail, Gearóid (1996), *Critical Geopolitics*. London: Routledge.

Ó Tuathail, Gearóid (2002), "Theorizing Practical Geopolitical Reasoning: The Case of the United States' Response to the War in Bosnia", *Political Geography*, 21(5): 601–628.

Ó Tuathail, Gearóid & Agnew, John (1992), "Geopolitics and discourse: Practical geopolitical reasoning in American foreign policy", *Political Geography*, 11(2): 190–204.

- Ó Tuathail, Gearóid & Dalby, Simon (1998), “Introduction: Rethinking Geopolitics: Toward a critical geopolitics”. Teoksessa Simon Dalby & Gearóid Ó Tuathail (toim.) *Rethinking Geopolitics*. London: Routledge, 1–15.
- Paasi, Anssi (1996), *Territories, Boundaries and Social Consciousness: The Changing Geographies of the Finnish-Russian Border*. Chichester: Wiley.
- Paasi, Anssi (2011), “Borders, theory and the challenge of relational thinking”. Artikkelissa Corey Johnson, Reece Jones, Anssi Paasi, Louise Amoore, Alison Mountz, Mark Salter, Chris Rumford *Interventions on rethinking ‘the border’ in border studies, Political Geography*, 30: 62–63.
- Pagliai, Valentina (2011) “Unmarked Racializing Discourse, Facework, and Identity in Talk about Immigrants in Italy”, *Journal of Linguistic Anthropology*, 21(1):94–112.
- Pain, Rachel (2009), “Globalized fear? Towards an emotional geopolitics”, *Progress in Human Geography*, 33(4): 466–486.
- Pain, Rachel & Smith, Susan J. (2008), “Fear: Critical Geopolitics and Everyday Life”. Teoksessa Rachel Pain & Susan J. Smith (toim.) *Fear: Critical Geopolitics and Everyday Life*. Hampshire/Burlington: Ashgate, 1–19.
- Reyneri, Emilio (2007), “Immigration in Italy: Trends and Perspectives”, IOM - Argo. Saatavissa [http://www.portalecnel.it/portale/indlavdocumenti.nsf/0/466486C57FF3FF42C125737F0050A9EC/\\$FILE/Reyneri-%20Immigration%20in%20Italy.pdf](http://www.portalecnel.it/portale/indlavdocumenti.nsf/0/466486C57FF3FF42C125737F0050A9EC/$FILE/Reyneri-%20Immigration%20in%20Italy.pdf), 21.11.2012.
- Reynolds, Katherine J. & Turner, John C. (2001), “Prejudice as a group process: The role of social identity”. Teoksessa Martha Augoustinos & Katherine J. Reynolds (toim.) *Understanding prejudice, racism, and social conflict*. London: Sage, 159–178
- Robin, Corey (2004), *Fear: The History of a Political Idea*. Oxford: Oxford University Press.
- Saitta, Pietro (2011) “Neoliberismo e controllo dell’immigrazione. Il fallimento della ‘tolleranza zero’ e i paradossali esiti dell’informalità”. Teoksessa Domenico Carzo (toim.) *Narrare l’altro. Pratiche discorsive sull’immigrazione*, Roma: Aracne, 107–126.

- Saleri, Sara (2010), "Emergenze sicurezza: un discorso istituzionale sull'alterità", *E/C Rivista dell'Associazione Italiana di Studi Semiotici*. Saatavissa http://www.ec-aiss.it/pdf_contributi/saleri_29_03_10.pdf, luettu 3.2.2012.
- Sharp, Joanne (2000), "Re-masculinising geo-politics? Comments on Gearóid Ó Tuathail's Critical Geopolitics". *Political Geography* 19 (3): 361–364.
- Shea, Evelyn (2009), "Elections and the Fear of Crime: the Case on France and Italy", *European Journal on Criminal Policy and Research*, 15(1-2): 83-102.
- Sibley, David (1999), *Geographies of Exclusion – Society and Difference in the West*. London: Routledge.
- Sparke, Matthew (2006), "A neoliberal nexus: Economy, security and the biopolitics of citizenship on the border", *Political Geography* 25(2): 151–180.
- Sparke, Matthew (2007), "Geopolitical fears, geoeconomic hopes and the responsibilities of Geography", *Annals of the Association of American Geographers*, 97(2): 338–349.
- Suoninen, Eero (1999), "Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen". Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Jyväskylä: Vastapaino, 17–36.
- Tajfel, Henri (1981), *Human groups and social categories: studies in social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tajfel, Henri (1982), "Introduction". Teoksessa Henri Tajfel (toim.) *Social identity and intergroup relations*. Cambridge: Cambridge University Press, 1–11.
- Tajfel, Henri & Turner, John C. (1986) "The social identity theory of inter-group behavior". Teoksessa Stephen Worchel & William G. Austin (toim.) *Psychology of Intergroup Relations*. Chicago: Nelson-Hall, 7–24.
- Triandafyllidou, Anna (1999), "Nation and immigration: A study of the Italian press discourse", *Social Identities*, 5(1): 65–88.

Triandafyllidou, Anna & Ambrosini, Maurizio (2011), "Irregular Immigration Control in Italy and Greece: Strong Fencing and Weak Gate-keeping serving the Labour Market", *European Journal of Migration and Law*, 13(3): 251–273.

Trucco, Lorenzo (2008), "Legal and Policy Developments in the Condition of Migrants and Roma in Italy", *Roma Rights Journal*, 2: 31-34.

Turner, John C. (1982), "Towards a cognitive redefinition". Teoksessa Henri Tajfel (toim.) *Social identity and intergroup relations*. Cambridge: Cambridge University Press, 15–40.

Turner, John C. (1987), *Rediscovering the Social Group: A Self-Categorization Theory*. Oxford: Blackwell.

van Houtum, Henk & Pijpers, Roos (2008), "On Strawberry Fields and Cherry Picking: Fear and Desire in the Bordering and Immigration Politics of the European Union". Teoksessa Rachel Pain & Susan J. Smith (toim.) *Fear: Critical Geopolitics and Everyday Life*. Hampshire/Burlington: Ashgate, 157–173.

van Houtum, Henk (2010), "Human blacklisting: the global apartheid of the EU's external border regime", *Environment and Planning D: Society and Space*, 28(6): 957–976.

Walters, William (2006), "Border/Control", *European Journal of Social Theory*, 9(2): 187–204.

Wetherell, Margaret & Potter, Jonathan (1992), *Mapping the Language of Racism: Discourse and the Legitimation of Exploitation*. New York: Columbia University Press.

Zincone, Giovanna (2006), "Italian immigrants and immigration policy-making: Structures, actors and practices", IMISCOE Working Paper. Saatavissa <http://dare.uva.nl/document/39856>, luettu 21.11.2012.